

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 10 ● ΙΟΥΝΙΟΣ 1978 ● ΣΙΒΑΝ 5738

בִּי לֹקֵחַ שׁוּב נִתְּנִי לְכֶם תּוֹרַתִּי אֵל תַּעֲזֹבוּ

«Διότι, δίδω εἰς ἑσᾶς καλὴν διδασκαλίαν. Μὴ ἐγκαταλείπητε τὸν Νόμον μου».

(Παροιμ. 4:2)

ΟΙ... ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΥ

Θά ἦταν πραγματικά γιά γέλια (ἂν δέν ἦταν γιά κλάματα) οἱ μεταμορφώσεις τοῦ ἀντισημιτισμοῦ προκειμένου νά πετύχη στούς σκοπούς του. Τώρα, δηλαδή, πού ὁ ἀντισημιτισμός ἔχει καταδικασθῇ στή συνείδησι τῶν λαῶν ὅλου τοῦ κόσμου, τώρα πού οἱ ἀντισημίτες ντρέπονται νά ποῦν δημόσια ὅτι ἐπιθυμία τους εἶναι νά καταδιώξουν καί νά ἐξοντώσουν τούς Ἑβραίους, τώρα, ἀναγκάστηκαν νά ἀλλάξουν προσωπεῖο: ἔγιναν ἀντισιωνιστές.

«Καλοί εἶναι οἱ σημίτες, τιμᾶμε τούς Ἑβραίους, σεβόμαστε τούς Ἰσραηλίτες», διατείνονται, «ἀλλά, ... εἴμαστε ἐναντίον τῶν Σιωνιστῶν. Μέ τούς Ἑβραίους δέν ἔχουμε τίποτα· μέ τούς Σιωνιστές ἔχουμε», ἰσχυρίζονται δῆθεν καλοπροαίρετα.

Μέ τόν τρόπο αὐτό βρίσκουν μιά διέξοδο γιά νά κρύψουν τά πραγματικά τους αἰσθήματα καί τό πραγματικό τους πρόσωπο.

Ἕνας ἄλλος τρόπος καμουφλαρισμένου ἀντισημιτισμοῦ εἶναι ἡ δῆθεν ἀφελῆς ἀναφορά στήν θρησκεία τοῦ Ἑβραίου. Ὅταν, δηλαδή, θέλουν νά κατηγορήσουν κάποιον προβαίνουν στό θρησκευτικό διαχωρισμό: π.χ. «ὁ Ἑβραῖος Κίσσιγκερ».

Ὅπως ἔγραψε τό Κ.Ι.Σ. σ' ἓνα περιοδικό νεολαίας, πού ἔχει αὐτή τήν μή ἐντιμη συνήθεια:

«Ὁ διαχωρισμός αὐτός γίνεται **μόνον** προκειμένου γιά πιστούς τῆς δικῆς μας θρησκείας, ἐνῶ γιά ἄλλους, πού μερικοί τυχαίνει νά εἶναι καί ἐχθροί τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δέν ἀναφέρετε - καί πολύ σωστά - ἂν εἶναι Μωαμεθανοί, Βουδισταί ἢ ὅπαδοί τῆς ὁποιαδήποτε Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἢ ἄλλης θρησκείας.

Θά μᾶς ἐπιτρέψετε νά ἐκφράσωμε τήν ἐκπληξί μας γιά τό ὅτι, νέοι μορφωμένοι ἄνθρωποι, ὅπως ἐσεῖς, σ' αὐτό τό τέλος τοῦ 20οῦ αἰῶνος, καλλιεργεῖτε ἐμμέσως τόν μύθο «περί τοῦ κακοῦ Ἑβραίου πού γιά ὅλα φταίει», ἓνα μύθο πού μόνον κακά προξένησε στήν ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος, ὅπως καί ἐπίσημες Χριστιανικές Ἐκκλησίες δέν διστάζουν τώρα πιά νά τό παραδεχθοῦν κι' ὅπως, ἄλλωστε, εἶναι γνωστό στόν κάθε ἀντικειμενικό κοινό ἄνθρωπο».

Θά μπορούσαν νά γραφοῦν κι' ἄλλα πολλά γιά τά διάφορα προσωπεῖα τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Εἶναι ὅμως τόσο γνωστά καί τόσο διαφανῆ ὥστε κανένα δέν μπορούν νά ξεγελάσουν. Γι' αὐτό περιορίζομαστε νά ἐπαναλάβουμε τή φράση πού ἔλεγαν στούς μασκαράδες τῆς παλιᾶς ἐποχῆς!: «Σᾶς γνωρίσαμε!»

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ

Βρίσκονται από τῶν πρώτων μ.Χ. αἰώνων

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς «Ἡμέρας Μνήμης» ἡ ἐφημερίδα «Ἐλευθερία» Λαρίσης, δημοσίευσε (5 - 5 - 1978) τά παρακάτω γιά τήν πρό τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου παρουσία τῶν Ἑβραίων στή Θεσσαλική πρωτεύουσα.

«Σχετικά μέ τήν Ἰσραηλιτική Κοινότητα Λαρίσης, θέλω νά σημειώσω ὅτι αὕτη εὐημεροῦσε ἰδιαίτερα κατά τήν προπολεμική ἐποχή. Τά μέλη της διατηροῦσαν ἕναν ἱκανό ἀριθμό ἀπό ἀξιόλογα καταστήματα, πολλά ἀπό τά ὁποῖα διατηροῦνται ἀκόμη. Τά καλά ἐκεῖνα χρόνια ὑπῆρχαν δυό Συναγωγές, αὕτη πού λειτουργεῖ σήμερα καί μία ἄλλη πού βρίσκονταν στή γωνία τῶν ὁδῶν Παύλου Μελά καί Παπακυριαζῆ (ἔπου σήμερα τό κατάστημα τροφίμων Καρυώτη). Ὅσο γιά τίς κατοικίες τῶν Ἰσραηλιτῶν, αὐτές ἦταν συγκεντρωμένες στήν περιοχή τῶν Ἑξή Δρόμων, πού συνίσταται ἀπό τίς ὁδοὺς Παλαιστίνης, Ἀριστείδου, Βραΐλα Ἀρμένη, Θουκυδίδου, Τζαβέλλα καί Παλαμίδου. Σέ ὅλους αὐτούς, ὅπως καί στούς γύρω δρόμους Σκουφᾶ, Ταγματάρχου Βελησαρίου, Φαρμακίδου, Πηνειοῦ, κλπ. κατοικοῦσαν καί διαμένουν ἀκόμη Ἰσραηλίτες, μέ περισσότερο πυκνοκατοικημένους τοὺς δρόμους Ἀριστείδου, Παλαμίδου καί Παλαιστίνης. Ἡ Ἰσραηλιτική αὕτη κοινότητα ἀνθοῦσε πραγματικά καί πάντοτε διατηροῦσε δικό της Δημοτικό Σχολεῖο, τό διδακτήριο τοῦ ὁποῖου βρίσκονταν πάντοτε ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀνθίου Γαζῆ καί τό ὁποῖο ξανακτίσθηκε κατά τήν μεταπολεμική ἐποχή».

Γενικώτερα στοιχεῖα γιά τήν ἐβραϊκή συμμετοχή στήν λαρισινή ζωή περιέχονται στό βιβλίο τοῦ λαρισαίου ἱστορικοῦ **Ἑπαμ. Γ. Φαρμακίδου** «Ἡ Λάρισα» (ἔτος ἐκδόσεως 1926, σελ. 20 - 21).

«Ἀπό τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ καί ἰδίᾳ ἀπό τοῦ ἐβδόμου μ.Χ. αἰῶνος τόσον ἐν

Λάρισα: Παλαιό σπίτι Ἐλίου Μανουάχ (σώζεται μέχρι σήμερα).

Τά κορίτσια τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Ἰσρ. Κοινότητος Λαρίσης τό 1925. Διδακτήριο τό παλαιό Ταλμούδ - Τορά, τό μεταπολεμικό Ἄσυλο τῆς Κοινότητος καί νῦν διανοιχθεῖσα πλατεία. Δασκάλα: Κούλα Χαλάτση.

Ἑλλάδι γενικῶς ὡς καί ἐν Λαρίσῃ ὑπῆρχον Ἰουδαῖοι ἀσχολούμενοι εἰς τήν βιομηχανίαν καί εἰς τό ἐμπόριον ἔχοντες ὡς κυριωτέραν ἐστίαν τήν Θεσσαλονίκην. Κοινότητες δέ Ἰουδαϊκαί ὑπῆρχον καί ἐν Λαρίσῃ καί ἐν Ναυπάκτῳ μετά τριῶν ἐν ἑκατέρᾳ τῶν πόλεων τούτων συναγωγῶν. (Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ὑπό Γουσταύου Χέρτσοβερ, μετάφρ. Καρολίδου Σελ. 497). Τρεῖς ἐπίσης συναγωγάς μετά Ἰουδαϊκῆς κοινότητος ἐν Λαρίσῃ ἀναφέρει καί ὁ κατά τό ἔτος 1173 ἐπισκεφθεῖς τήν πόλιν Ἰουδαῖος περιηγητής Ραββί Βενιαμίν Τουδέλας. εἶνε ὅμως ἄπορον πῶς ὁ Παπαρηγόπουλος, ἀναφέρων ἐν τῇ ἱστορίᾳ του ὅτι ὁ Τουδέλας μνημονεύει πολῶς Ἑλληνικάς πόλεις κατοικουμένας ὑπό Ἑβραίων, καί τόν Ἀλμυρόν κατοικούμενον ὑπό 400 Ἰουδαίων, δέν μνημονεύει μεταξύ αὐτῶν καί τήν Λάρισαν. Ἐκ δέ τῆς ἱστορίας τῶν Ἑβραίων τῆς Τουρκίας ὑπό Ροζανές (Σελ. 60) «φαίνεται ὅτι κατά τά ἔτη 1550 - 1600 ἡ Ἑβραϊκή Κοινότης Λαρίσης ἤκμαζεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐπὶ πληθυσμῷ καί ἐν τῇ σπουδῇ τῶν Ἑβραϊκῶν γραμμάτων» καί ὁ Paul Lucas περιηγούμενος τήν Ἑλλάδα κατά τό ἔτος 1714 λέγει (Σελ. 35) ὅτι «οἱ Ἰουδαῖοι ζῶσιν ἐν Λαρίσῃ ἀρκετά ἡσυχοί καί ὅλα τά χρήματα διέρχονται διά τῶν χειρῶν των, ἀποκομίζουν ἀρκετά κέρδη τά ὁποῖα γνωρίζουν νά χρησιμοποιήσουν. Ἐπειδή δέ τά ποίμνια τῆς ἐξοχῆς παρέχουν μεγάλην ποσότητα ἐρίου, κατεργάζονται ἐνδύματα, ἀρκετά χονδροειδῆ τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλά τό ἐμπόριόν των διατηρεῖ ὅλην τήν χώραν». Ὁ Ἰουδαϊκός πληθυσμός ἀνερχόμενος κατά τό ἔτος 1804 εἰς μεγαλύτερον ἀριθμόν, περιωρίσθη κατά τά τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας εἰς δύο περίπου χιλιάδας κατοίκους, ἐλαττούμενος ὁσημέραι, ὡς κατεδείχθη κατά τὰς γενομένας ἀπογραφάς κατά Σεπτέμβριον τοῦ 1881. ἔτους περιορισθεῖς εἰς 1726 κατοίκους καί κατά τό ἔτος 1907 εἰς 1069 λόγω τῆς εἰς Παλαιστίνην καί ἀλλαχοῦ μετοικήσεως αὐτοῦ.

Τά πρώτα ‘Εβραϊκά βιβλία πού τυπώθηκαν στήν ‘Ιερουσαλήμ

Τό συνηθισμένο όνομα γιά τούς ‘Εβραίους στόν Μεσαίωνα καί τό όνομα πού χαρακτηρίζει καλύτερα τήν έβραϊκή τους ύπόσταση ήταν τό **Am Ha Sopher** ή στά ‘Αραβικά **Ahl Al - Kitab - 8** «‘Ο Λαός τής Βίβλου». ‘Εκείνο πού έκανε τούς ‘Εβραίους έναν λαό ξεχωριστό από όλους τούς άλλους ήταν ή άφοσίωσή τους στή Βίβλο, είτε μέ τή μορφή του Τορά είτε μέ τίς έρμηνείες καί τήν προφορική παράδοση όπως περιέχονται στό Ταλμούδ.

Στήν κοινή φαντασία τών μή ‘Εβραίων ό πλοῦτος καί ή άναζήτηση περιουσίας υπήρξε πάντοτε ένα συμπληρωματικό χαρακτηριστικό τών ‘Εβραίων καί έδειχνε ότι καί οι ‘Εβραίοι συμμετείχαν στίς ματαιότητες αυτού του κόσμου. Συχνά όμως οι ‘Εβραίοι θυσίαζαν τόν πλοῦτο γιά χάρη τής μάθησης. Στήν ‘Εβραϊκή ζωή ήταν πολύ μεγάλη ή αγάπη γιά τόν δάσκαλο, γιά τή μάθηση καί γιά τή μελέτη τών βιβλίων. Τό ότι αυτή ή αγάπη γιά τή μελέτη τών βιβλίων ήταν τό βασικό «κλειδί» τής έβραϊκής ύπόστασης φαίνεται καλύτερα στό γεγονός ότι οι διωγμοί καί τά πογκρόμ πάντοτε άρχιζαν μέ τήν καταστροφή τών μορφωτικών κέντρων· πρώτα έκαιγαν τά Beth Ha - Midrash,

κατοικιών δ’ οὔτος εἰς μίαν συνοικίαν τήν ‘Εβραϊκήν, εἰς τό κέντρον τής πόλεως, καί εὐημερῶν καί πλουτῶν κατά τά παλαιότερα ἔτη, ὡς προεῖρηται περιέπεσε κατά τό πλεῖστον εἰς ἔνδειαν κατά τά τελευταῖα ἔτη· ὠργανωμένος ἤδη εἰς κοινότητα ἀλληλοβοηθείας καί διατηρῶν μίαν Συναγωγήν καί σχολεῖον τής κατωτάτης ἐκπαιδεύσεως τής γλώσσης καί τής θρησκείας του, ὡς καί τών ‘Ελληνικῶν γραμμάτων, ἐξήσκει ἀνέκαθεν ἰδίως τό ἐπάγγελμα τοῦ ἀργυραμοιβοῦ καί τοῦ τραπεζίτου καί ἐξεμεταλλεύετο ὡς μεταπράτης τās ἐν Θεσσαλίᾳ ἐνεργουμένας πολλάς ἐτησίας ἐμποροπανηγύρεις. Φύσει εὐφυής ὁ ‘Ιουδαϊκός πληθυσμός κατεγίνετο καί εἰς τήν σπουδήν τών ‘Ελληνικῶν γραμμάτων, τά ὁποῖα ἅπαντες σχεδόν γνωρίζουσι, ἀναδειχθέντες τελευταῖον καί ἐπιστήμονες ἐξ αὐτῶν καί καταδείξαντες ὅτι τήν τε ‘Αθηνᾶν καί τόν Κερδῶν ‘Ερμῆν δύνανται ἐξ ἴσου νά ὑπηρετήσωσι».

μετά τίς Συναγωγές καί μαζί καί τά βιβλία καί τά Σεφαρίμ πού υπήρχαν. ‘Όταν οι ‘Εβραίοι ήταν υποχρεωμένοι νά μεταναστεύσουν τά Σεφαρίμ ήταν ένας παράγοντας σταθερότητας κατά τής περιπλανήσεώς τους.

Σήμερα εἶναι πολύ δύσκολο νά βρεθοῦν παλιά έβραϊκά βιβλία καί αυτό τό γεγονός κάνει πολύ σπουδαία τήν πρόσφατη ἀνακάλυψη δύο ἐξαιρετικά σπανίων βιβλίων ἀπό τό ‘Εβραϊκό Μουσείο. Αὐτά τά δύο μικρά βιβλία εἶναι πολύ ἐνδιαφέροντα ὅσον ἀφορᾷ τήν ἱστορία τοῦ έβραϊκοῦ τύπου καί εἶναι σπουδαία ὁρόσημα στή ζωή ενός σημαντικοῦ τυπογράφου, τοῦ Israel Bak, ἀπό τήν ‘Ιερουσαλήμ.

Τά δύο αὐτά βιβλία βρέθηκαν τούς τελευταίους μήνες μέσα σέ κάτι κιβώτια παραπεταμένων βιβλίων. Αὐτό πού τράβηξε ἀμέσως τήν προσοχή μας ήταν τά ἐξαιρετικά διακριτικά τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου. Μετά, σέ μία πιό προσεκτική ἐξέταση, ἀνακαλύφθηκε ὅτι εἶχαν τυπωθεῖ στήν ‘Ιερουσαλήμ στό μέσον τοῦ 19ου αἰώνα καί εἶναι πολύ γνωστό ὅτι τότε ὁ τύπος ήταν στά χέρια ενός μόνο ἀνθρώπου. Αὐτό πού έκανε τήν ἀνακάλυψη ἀκόμα πιό σπουδαία ήταν τό γεγονός ὅτι ένα ἀπό τά βιβλία αὐτά ήταν στήν πραγματικότητα τό πρώτο βιβλίο πού τυπώθηκε στά ‘Εβραϊκά, στήν ‘Ιερουσαλήμ, τό Seder Avodat Ha - Kodesh τοῦ «Hida» ἢ ὅπως εἶναι πιό γνωστός Haim Joseph David Azulai. Τό ἄλλο βιβλίο τυπώθηκε λίγα χρόνια ἀργότερα, ἀλλά ἔχει ἐπίσης μία σημαντική θέση στήν ἱστορία τοῦ έβραϊκοῦ τύπου, εἶναι τό Moadei Adonai, πού τυπώθηκε ἐπίσης στήν ‘Ιερουσαλήμ, τό ἔτος 1844, πάλι στό τυπογραφεῖο τοῦ Israel Bak.

‘Ο υπεύθυνος ἀνθρωπος γιά τό τύπωμα αὐτῶν τών βιβλίων ήταν ένας ἐξαιρετικός ‘Εβραῖος πού τράβηξε τό ἐνδιαφέρον πολλῶν ἱστορικῶν στό ‘Ισραήλ καί στήν Εὐρώπη. Γεννήθηκε τό 1794 στήν πόλη Berdichen στήν Οὐκρανία, ἀπό μία οἰκογένεια τυπογράφων. Τό ὄνομα Bak πιθανῶς προέρχεται ἀπό τό ‘Εβραϊκό «Bnei Kedoshim» ἢ «Γιοί τών Μαρτύρων». ‘Υπῆρχε μία ἀκόμη οἰκογένεια τυπογράφων Bak, πού ἐργαζόταν στήν Βενετία καί μετά στήν Πράγα κατά τόν 16 - 18ο αἰώνα, ἀλλά οι δύο οἰκογένειες δέν φαίνονται νά ἔχουν καμμιᾶ σχέση.

Στό Berdichev ὁ νεαρός Israel Bak εἶχε καί χειριζόταν ένα έβραϊκό πιεστήριο μεταξύ τών ἐτῶν 1815 - 1821 καί στή διάρκεια αὐτῶν τών ἐτῶν τύπωσε κάπου 30 έβραϊκά βιβλία. ‘Αλλά τό 1821 τό τυπογραφεῖο του ἐκλείσε καί λίγο μετά μετακόμισε στό Safed στό ‘Ισραήλ ὅπου ἄρχισε νά δημιουργεῖ παράδοση στό τύπωμα (τό πρώτο έβραϊκό τυπογραφεῖο στό Safed ξεκίνησε ἀπό τόν Eliezar Ben Isaac Ashkenazi καί τόν γιό του Isaac ἀπό τήν Πράγα μετά τήν ἀναχώρησή του ἀπό τό Lublin, τό 1573. Μετά ἀπό αὐτή τήν ἡμερομηνία ή τυπογραφία ἀνθίσε στό Safed κατά τά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα μέχρι τό τέλος του).

Στό Safed ὁ Bak ἐφτιαξε ένα νέο τυπογραφεῖο χρησιμοποιώντας τύπους καί στοιχεῖα πού εἶχε φέρει μαζί του ἀπό τό Berdichev. ‘Αλλά τό 1834 τό τυπογραφεῖο του καταστράφηκε καί ὁ ἴδιος πληγώθηκε σοβαρά κατά τήν μεγάλη ἐξέγερση τών χωρικῶν ἐναντίον τοῦ Muhammad Ali. Λίγο μετά, ὁ Bak μετα-

κόμισε στο όρος Χερμόν όπου απέκτησε ένα αγρόκτημα και έτσι έγινε ο πρώτος Έβραϊος κτηματίας εκείνο τον καιρό. Επίσης άνοιξε ένα νέο τυπογραφείο όπου τύπωσε μερικά βιβλία μέχρι το 1837 όταν τον έπληξε μία νέα σειρά ατυχιών. Εκείνη τη χρονιά ο μεγάλος σεισμός που ίσοπέδωσε πολλά χωριά στην περιοχή του Safed, κατέστρεψε το τυπογραφείο του και το 1838 το αγρόκτημά του έρημώθηκε κατά την εξέγερση των Δρούσων. Αυτές οι ατυχίες ανάγκασαν τον Bak το 1840 να μετακομίσει στην Ίερουσαλήμ όπου είχε μία θερμή υποδοχή από τη μικρή Χασσιδική Κοινότητα της πόλης. Μέσα σε λίγους μήνες πέτυχε από τις Οθωμανικές αρχές μία άδεια για να τυπώνει και το 1841 τύπωσε το πρώτο Έβραϊκό βιβλίο στην Ίερουσαλήμ: το Sepher Avodat Ha - Kodesh του Hida. Μία πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου είναι τώρα στην Συλλογή Έβραϊκών Κειμηλίων στην Αθήνα.

Τό έργο του Hida ή όπως ήταν τό κανονικό του όνομα Ραββίνος Haim Joseph David Azulai ήταν σημαντικό διότι ήταν πολύ γνωστός στους Χασσιδικούς και Καββαλιστικούς κύκλους της Ίερουσαλήμ, καθώς και στην Εύρώπη και στην Έγγυς Ανατολή. Γεννήθηκε στην Ίερουσαλήμ τό 1724 και πολύ νωρίς αναγνωρίστηκε σαν ένας πνευματικός, εύσεβής και σοφός άνθρωπος. Επί πλέον είχε μεγάλη γοητεία, έντυπωσιακή εμφάνιση και ήταν προικισμένος με μεγάλη εύγλωττία πράγμα που συνετέλεσε ώστε να θεωρηθεί ο κατάλληλος άνθρωπος για να σταλεί στην Εύρώπη εκ μέρους της μικρής Έβραϊκής Κοινότητας της Ίερουσαλήμ για να ζητήσει χρηματικές ενισχύσεις για τις Yeshivot της πόλης. Έκανε τρία μεγάλα ταξίδια στην Βόρειο Αφρική και στην Εύρώπη. Στο τελευταίο από αυτά τά ταξίδια, τό 1807, πέθανε στο Λιβόρνο.

Κατά τη διάρκεια της ζωής του ήταν πολύ γνωστός τόσο σαν βιβλιόφιλος όσο και σαν σοφός Καββαλιστής και συγγραφέας των Kameoth. Τόσο δυνατές ήταν οι Καββαλιστικές του συνταγές ώστε και μόνη ή υπογραφή του έθεωρείτο ίκανή να διώξει τό κακό και να αποτρέψει τά κακά συμβάντα. Τό Sepher Avodath Ha - Kodesh είναι μία συλλογή επτά διατριβών πάνω στο γράψιμο φυλακτών ή Kameoth καθώς και άλλου Καββαλιστικού υλικού και περιέχει:

α) Moreh Be - Ezba, β) Zipporen Shamir, γ) Keshet Sadol, δ) Kaph Ahat, ε) Joseph Be - Seder, στ) Sansan Le - Yair και ζ) Shomer Israel. Πολλές άσημένιες Kameoth της Συλλογής Κειμηλίων που χρονολογούνται από τις αρχές του 19ου αιώνα είναι πάνω σε τύπους που εισήχθησαν από τον Azulai.

Φαίνεται ότι τό πιεστήριο με τό οποίο δούλευε ο Bak από τό 1841, όταν τύπωσε τό Avodath Ha - Kodesh, μέχρι τό 1843 ήταν άνεπαρκές, διότι τό 1843 ο Μωϋσής Μοντεφιόρε έστειλε στον Bak ένα καινούργιο πιεστήριο στο οποίο έπρόκειτο να τυπωθούν κάπου 60 βιβλία στά επόμενα 22 χρόνια. Σαν αναγνώριση αυτού του δώρου ο Bak συμπεριέλαβε τά όνόματα του Μωϋσή και της γυναίκας του Ίουδήθ στα διακριτικά των βιβλίων του που τυπώθηκαν σ' αυτό τό πιεστήριο και αργότερα άρχισε να βάζει στίς τε-

Sepher Moadei Adonai - Τεύχος 1 του Βιβλίου Προσευχών. Τυπωμένο στην Ίερουσαλήμ από τον Israel Bak στο πιεστήριό του, που ήταν δώρο του Μοντεφιόρε, τό 1844. Αφιέρωση στον «Μωϋσή και Ίουδήθ» (Μοντεφιόρε). (Συλλογή Έβραϊκών Κειμηλίων).

λευταίες σελίδες μία μικρή φωτογραφία του ίδιου του πιεστηρίου. Τό Moadei Adonai, που είναι μία συλλογή Προσευχών, τυπώθηκε σ' αυτό τό πιεστήριο τό 1844 και έχει την αφιέρωση: «στον Μωϋσή και την Ίουδήθ».

Από τό 1841 ο Bak εργαζόταν με τον γιό του Nisan και οι τυπογραφικές τους δραστηριότητες τράβηξαν μερικούς δεινούς ανταγωνιστές. Ένα από τά τυπογραφεία που ξεκίνησε να «χτυπήσει» τούς Bak στην Ίερουσαλήμ ήταν τό τυπογραφείο του Michael Cohen και του Joel Moses Salomon που τό 1863 εισήγαγε τό πρώτο λιθογραφικό τυπογραφείο στην Ίερουσαλήμ αφού είχε μάθει την τέχνη στο Koenig - sburg.

Εκείνο τό χρόνο ο Israel Bak, 66 χρονών τότε, άρχισε να εκδίδει την δεύτερη Έβραϊκή έφημερίδα στην Ίερουσαλήμ με τίτλο Havazzelet. Λίγο μετά ο Bak μπλέχτηκε σε νομικές αντιδικίες με τούς Cohen και Salomon που έπαυσαν για λίγο όταν πάρθηκε ή άδεια τυπώματος των τελευταίων, τό 1865. Τόν επόμενο όμως χρόνο τό τυπογραφείο των Cohen - Salomon ξανάνοιξε μετά από προσπάθειες του πεθερού του Salomon, Abraham Rothenberg και τότε ο καινούργιος ανταγωνισμός άρχισε να ένοχλεί τον Bak. Η έφημερίδα Havazzelet ξανάρχισε να κυκλοφορεί τό 1870 από τον γαμπρό του Israel Bak, I.D. Frumkin.

Ός μέλος της Χασσιδικής Κοινότητας ο Bak μαζί με τον γιό του Nisan ίδρυσαν μία συναγωγή για τούς Χασσιδím που ώνομάσθηκε Tiferet Israel. Για πολύ καιρό ή Συναγωγή αυτή ήταν γνωστή στην Ίερουσαλήμ ως ή Συναγωγή του Nisim Bak. Καταστράφηκε τό 1945 κατά τον πόλεμο της Άνεξαρτησίας.

Μέχρι τό θάνατο του Bak τό 1874 εκδόθηκαν κάπου 130 βιβλία από αυτόν και τον γιό του στην Ίερουσαλήμ. Τό τυπογραφείο συνέχισε να δουλεύει από τον γιό του μέχρι τό 1883 όποτε πούλησε τό τυπογραφείο και αποσύρθηκε.

Τά δύο βιβλία της Συλλογής Έβραϊκών Κειμηλίων που είναι από τά πρώτα δείγματα της τυπογραφικής εργασίας του Bak είναι σπάνια και μοναδικά.

ΝΙΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΚΗΣ

Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΧΑΛΚΙΔΑ

Συμπληρωματικά μέ τά ὅσα γράψαμε
στά «Χρονικά» (τοῦ Φεβρουαρίου 1978)
γιά τήν ζωή τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος
Χαλκίδος, ὁ κ. **Μάριος Μαΐσης** γράφει:

Πολλές ἱστορικές ἐνδείξεις, λίγες οἱ ἀποδείξεις ὅτι
οἱ Ἑβραῖοι κάτοικοι τῆς Χαλκίδος ἔχουν μία συνεχή
καί ἀδιάκοπη παρουσία στήν πόλη αὐτή, ἀπό τήν πρό
Χριστοῦ ἐποχή.

Τό θαυμάσιο ἐξώφυλλο τοῦ φύλλου τοῦ Φε-
βρουαρίου τῶν «Χρονικῶν» φέρνει στήν μνήμη παι-
δικές ἀναμνήσεις. Τό σπίτι αὐτό εἶναι σήμερα τό μο-
ναδικό σ' ὁλόκληρη τήν Χαλκίδα αὐτῆς τῆς ἀρχιτε-
κτονικῆς. Δέν ὑπάρχει ξένος πού νά μὴν τό φωτογρά-
φησε. Μερικοὶ ζωγράφοι ζωγράφισαν τά ὑπόλοιπα
αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῆς παλαιᾶς Χαλκίδας καί σήμερα
ἀρκετοὺς πίνακες ἔχει συγκεντρώσει ἡ Πινακοθήκη
τῆς Χαλκίδος. Στῇ γωνία πού εἶναι τό σπίτι τῶν Ὁβα-
δία, πού σήμερα εἶναι ἐγκαταλειμμένο καί δέν θά ἀρ-
γίση νά ἐξαφανιστῇ, ἦταν τό κέντρο ἀπό τά Ἑβραϊκά.
(Ἄκριβῶς στήν ἀπέναντι γωνία ἦταν τό σπίτι πού ἔ-
ζησε μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ πρεσβευτοῦ κ. Ν.
Γιαῖς).

Στήν ὁδὸ Κώτσου, πού ἀνεβαίνει εὐθεία ἀπὸ τήν
γέφυρα τοῦ Εὐρίπου, θά συναντήση μετὰ ἀπὸ 250
μέτρα ὁ διαβάτης πρῶτα τήν Συναγωγὴ καί μετὰ θά
μπῇ στό κέντρο ἀπὸ τά Ἑβραϊκά, μέ δύο στενάκια ἀ-
ριστερά καί δεξιὰ τοῦ σπιτιοῦ. Τά 350 μέλη τῆς Κοι-
νότητάς μας, πρό τοῦ β' Παγκοσμίου πολέμου κατοι-
κοῦν ὅλοι γύρω καί μέσα σ' αὐτό τό κέντρο. Τώρα ἐ-
λάχιστοι ζοῦν στά Ἑβραϊκά, ἔχουμε σκορπίσει σ' ὅλη
τήν πόλι. Ἀλλά τά 100 μέλη τῆς Κοινότητος σήμερα
καί οἱ παλαιότεροι πού μεγάλωσαν στήν περιοχή αὐ-
τῇ τό Σαμπάθ ὅταν ἔρχονται στή Συναγωγὴ εἶμαι βέ-
βαιος ὅτι τό κάθε λιθαράκι αὐτῆς τῆς συνοικίας τούς
εἶναι γνώριμο.

Πόσο μᾶλλον αὐτό τό σπίτι, ἀρχοντικό τῆς ἐποχῆς
του, ζωντανό κύτταρο ὅταν κατοικεῖτο. Τό γαῖδουράκι
μέ τά ζαρζαβατικά τοῦ κ. Ἀμάρ, φορτωμένο, πρῶτῃ -
πρῶτῇ, μέ τήν χαρακτηριστικὴ φωνή του ξυπνοῦσε τίς
νοικοκυρές γιά νά ψωνίσουν τά φασολάκια, τίς μπά-
μιες, τά κρεμυδάκια, νά ποῦν τήν καλημέρα, νά ἀνοί-
ξουν τά παντζούρια ἀπὸ τά σπίτια, ν' ἀρχίσουν τά
τραγούδια οἱ κοπελιές, οἱ καυγάδες μέ τόν καρβου-

Παλαιά Ἑβραϊκὴ κατοικία τῆς Χαλκίδος.

νιάρη καί τόν πραγματευτῇ. Νά σκουπίσουν τά πλα-
τόσκαλα τῆς ἐξώπορτας. Καί νά, φρεσκοπλυμένοι οἱ
πιτσιρίκοι, μέ τήν τελευταία μπουκιά ἀπὸ τό κολατσό
στό στόμα, ἢ μέ τό ψωμί στό χέρι, στό δρόμο νά πιά-
σουν... δουλειά.

Ἄλλοι λένε ὥραϊα χρόνια, ἡρεμα χωρίς βιασύνες,
χωρίς ἄγχη. Δέν ξέρω ἂν πρέπει νά συμφωνήω. Ἡ
ζωὴ πάντα συνεχίζεται...

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ
Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος
Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθῆναι (106) - Τηλέφ.
52.29.153

Ἑπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ὁ Πρόεδρος
τοῦ Κ.Ι.Σ. Δανιήλ Ἀλχανάτης (Πειραιῶς 46 -
Ἀθῆναι)

Ἑπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

Ἑπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης
ΕΠΕ, Σπ. Δοντᾶ 10, Ἀθῆναι

ΤΕΥΧΟΣ 10 ● ΙΟΥΝΙΟΣ 1978 ● ΣΙΒΑΝ 5738

Άπό τά υπόλοιπα 5 διαιρέσεων

ΠΩΣ ΥΠΟΛΟΓΙΖΕΤΑΙ ΑΠΛΑ Η ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

Σύντομη επιστημονική ανάλυσις

Ο άστρονόμος **Δρ. Χρήστος Γ. Παπαγεωργίου** είχε τήν καλωσύνη νά στείλει στά «Χρονικά» τήν παρακάτω έξειδικευμένη επιστημονική περίληψη άπό πολυσέλιδο έργασία του γιά τόν τρόπο ύπολογισμού του Πάσχα τών Ιουδαίων καί τών Χριστιανών Ορθοδόξων.

Τά δύο βασικά κριτήρια καθορισμού ήμερομηνίας τής Κυριακής του Ορθόδοξου Πάσχα, σέ ήμέρες Απριλίου μέ τό Νέο ήμερολόγιο, είναι:

α) Η Πασχαλινή (Θρησκευτικά) Πανσέληνος μετά τήν έαρινή ίσημερία τής 21 Μαρτίου, δίδεται άπό τήν σχέση $(\delta - 2)$ όπου $\Delta = [19\alpha + 16]_{30}$ είναι τό υπόλοιπο τής διαιρέσεως διά 30 πού σημαίνει ήμέρες του σεληνιακού μήνα (29, 53 ήμ.) τό δέ $A = [E]_{19}$ σημαίνει τή σειρά πού έχει τό έτος E έντός του 19ετούς κύκλου του Μέτωνα. Έτσι γιά τό έτος $E = 1978$ έχουμε υπόλοιπο $\alpha = 2$ καί $\delta = 24$. Άρα $(\delta - 2) = 22$ Απρ. Έτσι άπλά βρίσκουμε ότι τό νέο (σημερινό) Ιουδαϊκό Πέσαχ πέφτει 22 Απριλίου 1978, ήμέρα Σάββατο.

β) Τό δεύτερο κριτήριο είναι νά βρούμε τίς ήμέρες $(\zeta + 5)$ άπό τήν Πασχαλινή Πανσέληνο $(\delta - 2)$ μέχρι τήν Κυριακή του Πάσχα. Άλλά τό υπόλοιπο τής διαιρέσεως $\zeta = [2\beta + 4\gamma + 6\delta]_7$ σημαίνει ήμέρες έβδομάδος καί προκύπτει άπό τά υπόλοιπα $\beta = [E]_4$ δηλ. σειρά στήν 4ετη περίοδο τών δισέκτων έτών. Τό $\gamma = [E]_7$ τίς ήμέρες έβδομάδος διά τό έτος 1978 $\beta = 2$, $\gamma = 4$, άρα $\zeta = 3$ καί $(\zeta + 5) = 8$ ήμέρες άπό τήν 22 Απρ. $(\delta - 2)$. Τελικά ή σχέση GAUSS δίδει Ορθόδ. Πάσχα $\Pi = (\delta - 2) + (\zeta + 5) = \delta + \zeta + 3$. Έτσι τό 1978 βρίσκουμε $\Pi = 24 + 3 + 3 = 30$ Απρ. Τό 1983 $\Pi = 29 + 6 + 3 = 38$ Απρ. δηλ. 8 Μαΐου. Κί έπειδή τά όρια του δ είναι άπό - 29 καί του ζ άπό 0 - 6. Τό Ορθόδ. Πάσχα κυμαίνεται άπό $(1 - 2) + (0 + 5) = 4$ Απριλίου μέχρι $(29 - 2) + (6 + 5) = 38$ Απρ. Τό Ιουδαϊκό Πέσαχ άπό $(\delta - 2) = (1 - 2) = - 1$, Απρ., δηλαδή

31 Μαρτίου μέχρι $(29 - 2) = 27$ Απρ. έκτός άπό τίς ήμερομηνίες 1, 4, 6, 9, 12, 15, 17, 20, 23, 25 Απριλίου.

Γιά χρονιές πρό του 1924, τό Ορθόδοξο Πάσχα στήν Ελλάδα ύπολογίζονταν σέ ήμερομηνίες του παλαιού Ιουλιανού ήμερολογίου. Έτσι λ.χ. γιά τό έτος $E = 1915$ είχαμε $\Delta = 1$ καί $\zeta = 5$ άρα $\Pi = 4$ Απρ. μέ τό Νέο. Αφαιρώντας 13 ήμέρες έχουμε 4 ή 35 Μαρτ. - 13 = 22 Μαρτ. μέ τό Παληό. Δηλαδή γιόρταζαν Πάσχα 3 μέρες πρό του Εύαγγελισμού! Τό 1912 έπεφτε 7 Απρ. δηλ. $38 - 13 = 25$ Μαρτίου μέ τό παληό. Αυτό συμβαίνει άκόμη καί σήμερα σέ περιοχές Παλαιού Ημερολογίου όπως λ.χ. Μοναστήρια Αγ. Όρους. Έτσι περίσυ ($E = 1977$) έπεφτε Ορθόδ. Πάσχα στίς 10 Απρ. δηλ. $41 - 13 = 28$ Μαρτίου μέ τό παληό άρα στίς 25 Μαρτίου (παληό) είχαμε Μ.Πέμπτη καί Εύαγγελισμό!

Έτσι μπορούμε νά ύπολογίζουμε άπλά τό Πάσχα γιά όποιοδήποτε έτος E , φτάνει νά μή κάνουμε λάθη στίς... διαιρέσεις. Βέβαια, οι Έκκλησίες χρησιμοποιούν Πασχάλιους Πίνακες πού δίνουν τό Πάσχα άπό τόν Χρυσό Αριθμό, τήν Ιουλιανή έποχή καί Κυριακό Γράμμα.

Δέν άπομένει παρά νά δοκιμάσουμε σάν πασχαλινό παιχνίδι. Άς βρούμε λ.χ. τό Πάσχα του έτους $E = 1943$. Τά υπόλοιπα τών διαιρέσεων δίνουν $\alpha = 5$, $\beta = 3$, $\gamma = 4$, $\delta = 21$, $\zeta = 1$ καί Πάσχα 25 Απρ. Στίς 19 Απριλίου 1943 ήμέρα Δευτέρα «γιόρταζαν» οι Έβραίοι τής Θεσσαλονίκης μιάν άλλη «έξοδο» (428 30 Θεσσαλονικείς). Οι Γερμανοί μπήκαν στή Θεσσαλονίκη στίς 9 Απριλίου 1941. Τή χρονιά εκείνη είχαμε Πάσχα Ορθοδόξων στίς 20 Απρ. καί Ιουδαϊκό Πάσχα στίς 11 Απριλίου, ήμέρα Παρασκευή. Μέ τήν ίδια μέθοδο προσδιορίστηκαν δύο πιθανά έτη (έποχές) θανάτου τής δούλης Εύθυμίας στον Αγ. Αχιλλειο Πρεσπών άπό τό Πάσχα καί τήν Ινδικτιώνα. Η μέθοδος άστρονομικού προσδιορισμού του Πάσχα έχει πολλές έφαρμογές. Η μεγαλύτερη όμως συμβολή τής μεθόδου βρίσκεται στον άπλό προσδιορισμό του Ιουδαϊκού Πέσαχ τήν ήμερομηνία $(\delta - 2)$ πού έχουν οι Ορθόδοξοι Πασχαλινή Πανσέληνο.

Τό πρόβλημα όμως τών Πασχαλίων καί τών Ημερολογίων, όπως ύποστηρίξαμε συχνά, δέν είναι άστρονομικό. Εκεί άνήκει μόνο τό τεχνικό μέρος.

ΤΑ «ΧΡΟΝΙΚΑ» ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Λόγω τών θερινών διακοπών τό επόμενο τεύχος (11ο) τών «Χρονικών» θά κυκλοφορήσει στίς 16 Σεπτεμβρίου 1978.

Συνεργασίες, στοιχεία κλπ. γιά δημοσίευσι μπορούν νά στέλνωνται στήν Έπιτροπή Τύπου καί κατά τή διάρκεια του καλοκαιριού.

ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟ «ΕΜΠΑΡΓΚΟ»

Ἡ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος
δήλωση τοῦ δημάρ-
χου Ε. Κώτς, ὅπως δη-
μοσιεύτηκε στὸν «Ἑ-
θνικὸ Κήρυκα», τῆς
Νέας Ὑόρκης:

**Mayor Koch
Speaks Out On
Rights For Cyprus**
Statement By Mayor Edward I. Koch

The traditional bonds between the people of New York City and the freedom-loving people of Greece have never been stronger, and have never been more important than in the current and crucial questions of liberty and self-determination for Greek Cypriots.

As I have in the past, I continue to support the cause of justice and freedom and the restoration of human rights to the citizens of Cyprus.

♦ Στὸν ἀγῶνα τοῦ Ἑλ-
ληνισμοῦ τῆς Ἀμερι-
κῆς γιὰ τὸ θέμα τοῦ
«ἐμπάργκο»

σημαντικό-

ρόλο ἔπαιξαν, μεταξύ τῶν ἄλλων, διακεκριμένοι Ἀμερι-
κανοὶ Ἑβραϊκοῦ θρησκευματοῦ.

Οἱ γερουσιαστές Τζάβιτς καὶ Ρίμπικοφ, ὁ πρόεδρος
τῆς ἐπιτροπῆς Διεθνῶν Σχέσεων τῆς Βουλῆς Ρόζενταλ,
ὁ δήμαρχος τῆς Ν. Ὑόρκης Κώτς κ.ἄ., πού ἠγήθηκαν
τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἐλληνικῶν ἀπόψεων εἶναι ὅλοι
Ἑβραῖοι.

♦ Σχετικά, στήν ἐφημερίδα «Ἑστία» ἐδημοσιεύθη (18
/5) ἐπιστολή τοῦ κ. Ἰω. Γαρατζογιάννη ὅπου, ἀφοῦ ἀ-
ναφέρει γιὰ τὴν συμπαράστασι στὸν Ἑλληνισμό τῶν
Η.Π.Α τοῦ Ἑβραϊκοῦ κόσμου συμπεραίνει: «Μήπως θά
ἦτο σκόπιμον νά προσεταιρισθῶμεν περισσότερον τὸ
Ἰσραήλ (ὅπως ἔχει κατ' ἐπανάληψιν ὑποδειχθεῖ) καί εἰς
αὐτό νά εὐρωμεν - ἐπιτέλους - κάποιον σύμμαχον;».

Μέ τὸ ἴδιο πνεῦμα ἔγραψε καί ὁ κ. Δ. Ἀγγέλου, στήν
«Καθημερινή» (25/5).

Ἄς σημειωθεῖ, τέλος, ὅτι ὁ φιλέλληνας Δήμαρχος τῆς
Ν. Ὑόρκης Ε. Κώτς, πού ἦταν ἐπικεφαλῆς καί τῆς παρε-
λάσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς γιὰ τὸν ἐορτασμό
τῆς 25ης Μαρτίου, ἀνεκήρυξε τὸν Πρόεδρο τῆς Κύ-
πρου κ. Κυπριανοῦ ἐπίτιμο δημότη τῆς πόλεως σάν ἀν-
τιστάθμισμα στήν προσπάθεια πού καταβάλουν οἱ
Τοῦρκοι γιὰ τὴν ἄρσι τοῦ «ἐμπάργκο».

♦ Ὁ κ. Χρ. Μαρκογιάννης («Νέοι Ἀνθρωποί»,
27.5.1978) σέ ἄρθρο του μέ τίτλο «Τουρκικὸ πέδιο ἀ-
ξιώσεων κατὰ τῆς Ἑλλάδος» γράφει, μεταξύ ἄλλων
«Διατί δέν στρέφεται ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς πρὸς Ἀμερι-
κὴν καί Ἰσραήλ, ἀφοῦ τὰ μέχρι τοῦδε φιλ-Εὐρωπαϊκά,
φιλ-ΕΟΚικά, φιλ-Ἀραβικά, φιλ-Ἀνατολικά ἀνοιγμάτα
του ἀπέβησαν εἰς μάτην καί κατήντησαν κωμωδία; Διο-
τί νά μὴν ἀνταποκριθῇ εἰς τοὺς ἈμερικανοἸσραηλινούς
Γερουσιαστές, οἱ ὁποῖοι, πρὸ ἑβδομάδος μόλις, ἐστρά-
φησαν ἀποτόμως ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καί κατεψήφισαν
πανηγυρικῶς τὸν ἐπανεξοπλισμὸν τῆς Τουρκίας, ὅπι-
σθεν τῆς ὁποίας διακρίνεται ἡ σκιά τῆς Σοβιετικῆς
Ἑνώσεως;».

♦ Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὁ κ. Ἐλ. Ταβλάνης γράφει στὸν
«Ἑλεύθερο Κόσμο», 27.5.1978, ὅτι «προσωπικῶς, ὁ-
μολογῶ, ὅτι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ σχολεῖον δέν συνε-
πάθουν τοὺς Ἑβραίους. Ὅσον, ὅμως, περνοῦν τὰ χρό-
νια καί βλέπω τὰς προόδους τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ,
ὅσον ζῶ μέ τοὺς Ἑλληνας Ἑβραίους κατὰ θρησκείαν,
βλέπω ὅτι τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά ἀπ' ὅ,τι ἐνό-
μιζα. Πιστεύω ὅτι παραλλήλως μέ τὴν «πατροπαράδο-
τον ἐλληνο-αραβικὴν φιλίαν» (ἡ ὁποία, μεταξύ μας, οὐ-
δέν ἀπέδωσεν μέχρι τοῦδε) θά ἦτο σκόπιμον νά συ-
νεργασθῶμεν καί μέ τὸ Ἰσραήλ. Εἰς τὸ κάτω-κάτω οἱ
Τοῦρκοι εἶναι πιὸ ἐξυπνοὶ ἀπὸ μᾶς;»

*Νέα ἀπὸ
τὸν παγκόσμιον
Ἑβραϊσμό*

Ἀπολογισμός καί Προοπτικές τοῦ Forum '78

Τὸ τρίτο Forum τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου τῶν ἑ-
βραϊκῶν κοινοτικῶν ὑπηρεσιῶν ἐγίνε στή Ζυρίχη, ἀπὸ τῆς
7 - 10 Ἀπριλίου, στὸ ἐπιβλητικὸ κέντρο τῆς Κοινότητος.
Τὴν Ἑλλάδα ἀντιπροσώπευσαν ὁ Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. κ. Δ.
Ἀλχανάτης καί ἀπὸ τὸ Δ.Σ. τῆς Ι. Κοινότητος Ἀθηνῶν ὁ κ.
Ρ. Ναχιμίας.

Πάνω ἀπὸ 400 ἄτομα πῆραν μέρος στίς διάφορες
ἐκδηλώσεις, μέ ποσοστὸ συμμετοχῆς νεολαίας περί-
που 20 - 25%. (Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ ξεπεράστηκε πολὺ
τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ, στὸ Ὄνέγκ Σαμπάτ, χάρι
στήν μαζικὴ παρουσία τῶν νεαρῶν Ἑβραίων τῆς Ζυ-
ρίχης).

Οἱ πρῶτες ἐντυπώσεις ἀπὸ αὐτὸ τὸ Forum εἶναι ἡ
μαζικὴ καί ἀδιάκοπη παρακολούθηση τόσο τῶν συνε-
δριάσεων τῆς ὁλομέλειας, ὅσο καί τῶν ἐπιτροπῶν
ἐργασίας.

Τὸ θέμα τοῦ Forum: «Τὰ προβλήματα πού ἀντιμε-
τωπίζει σήμερα ὁ ἑβραϊκὸς κόσμος» ἐξετάστηκε ἀπὸ
τὴ φιλοσοφικὴ σκοπιὰ μετὰ τὴν εἰσήγηση τοῦ καθη-
γητοῦ Amar. Ποιὸ ρόλο μποροῦν νά παίξουν σήμερα
ὁ ἑβραϊκὸς κόσμος καί ὁ Ἰουδαϊσμός σέ μιά κοινωνία
πολύ ἀνεκτική, ὅπου ἔχει προνομιακὴ θέσις ἡ πολιτι-
κὴ ἀπέναντι στήν ἠθικὴ καί πού φαίνεται ν' ἀπομα-
κρύνεται ὁριστικά ἀπὸ τὸν Θεό.

Τὸ συμπόσιο, ὅπου συμμετεῖχαν πολλές ἑβραϊκὲς
προσωπικότητες ὑπογράμμισε τὴν εὐθύνη καί τὴν ὑ-
ποχρέωσή μας, ὅχι μόνο στὸ πλαίσιο τῶν κοινοτήτων
μας, ἀλλὰ ἀκόμα ἀπέναντι στὸν κόσμον γενικά.

Ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν διαφόρων τμημάτων προέ-
κυψε τὸ πόσο εἶναι σημαντικό νά προσελκύονται οἱ
νέοι Ἰουδαῖοι ἀπὸ πολὺ ἐνωρίς μέ τὸ σχολεῖον ἢ τὰ κι-
νήματα τῆς νεολαίας ἢ ἀκόμα μέ τὸ κοινοτικὸ κέντρο.
Ἀκόμα, πόσο εἶναι ἐπείγον νά κάνουν τοὺς νέους καί
τοὺς νεαροὺς ἐνήλικες ν' ἀναμειχθοῦν στίς κοινοτικὲς
ὑπευθυνότητες, ἐπίσης πόσο ἡ δημιουργία στελεχῶν
θαῖρεπε νά εἶναι μιά ἀπὸ τῆς συνεχεῖς φροντίδας μέ
σκοπὸ νά ἐξασφαλισθεῖ μιά διάδοχη κατάσταση.

Δέν πρέπει ν' ἀγνοήσουμε τῆς κοινωνίας μέσα στίς
ὁποῖες ζοῦμε καί τὰ προβλήματα τῆς κάθε γενιᾶς, γιὰ
νά βρεθεῖ μιά γλώσσα πού νά ταιριάζει στήν καθεμίᾳ
καί νά ἐπιτρέπει νά ὑψωθεῖ μιά γέφυρα μεταξύ τοῦ
σύγχρονου κόσμου καί τῆς παράδοσης, τονίστηκε
στὸ Forum.

Μέ ἓνα πιὸ συγκεκριμένο τρόπο ἀντιμετωπίστηκε

ή βοήθεια στους ηλικιωμένους, στους μειονεκτούντες, στους νέους πρόσφυγες. Ή μεγάλη πλειοψηφία αυτών που συμμετείχαν στο συμπόσιο κατανόησαν την ανάγκη να δοθεί μία εβραϊκή απάντηση σε καθεμία από αυτές τις περιπτώσεις.

Παρουσιάστηκαν ντοκουμέντα (φωτογραφίες - φιλμς - όπτικοακουστικό υλικό) πάνω στην ζωή των κοινοτήτων από την Αγγλία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Γιουγκοσλαβία και Σουηδία.

Ο έορτασμός των 30 χρόνων από την ίδρυση του Ισραήλ και η ειρήνη υπήρξαν τό κέντρο μιάς των εκδηλώσεων με κύριο όμιλητή τον πρεσβευτή του Ισραήλ στην Βέρνη.

Γενικά, ήταν «μία συνάντηση πλούσια, με υποσχέσεις για τό μέλλον», όπως τό υπογράμμισε ο πρόεδρος του Εύρωπαϊκού Συμβουλίου.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν σε έρωτηματολόγια που μοιράστηκαν σ' αυτούς που πήραν μέρος στο συμπόσιο φάνηκε η έπιτυχία αυτής της έκδηλωσης και η έπιθυμία να δοϋμε τό Εύρωπαϊκό Συμβούλιο να αναπτύσσεται και να βοηθάει τις κοινότητες για την πραγματοποίηση των μορφωτικών προγραμμάτων και αναλόγων ανταλλαγών.

Διάσκεψη των Ραββίνων της Εύρώπης

Από τις 15 - 17 Μαΐου, έλαβε χώρα στο Παρίσι η 11η Συνδιάσκεψη των Ραββίνων της Εύρώπης. Συμμετείχαν περί τους ένεννήντα Αρχираββίνοι και Ραββίνοι από όλα σχεδόν τά εύρωπαϊκά κράτη. Τή Διάσκεψη τίμησαν μέ την

παρουσία τους αντιπροσωπείες της Ένώσεως Όρθοδόξων Ραββίνων Αμερικής, καθώς και του Ραββινάτου του Ισραήλ.

♦ Τί κάνουν σε μία Ραββινική Διάσκεψη; Τί συζητούν και μέ τί ασχολούνται οι Ραββίνοι όταν συναντώνται σε τέτοιες έκδηλώσεις;

✱ Συζητούν και μελετούν την Τορά, ασχολούνται μέ θέματα που άφορούν την παιδεία και την έκπαίδευση των νέων, άλληλοενημερώνονται για τά έπίμαχα σύγχρονα προβλήματα που άπασχολούν την καθημερινή ζωή των διαφόρων Κοινοτήτων, διδάσκονται από τις έμπειρίες των συναδέλφων τους, συζητούν και μελετούν τά διάφορα καυτά προβλήματα της συγχρόνου ζωής, όπως η άφομοίωση των νέων, οι μικτοί γάμοι κλπ.

Η Διάσκεψη, που έλαβε χώρα λίγες μόνο ήμέρες μετά τον έορτασμό της 30ής έπετείου του Γιόμ - Άατμαούτ, είχε σαν κύριο θέμα της την σε βάθος μελέτη και άνασκόπηση των πνευματικών - θρησκευτικών δεσμών που ένώνουν τό Ισραήλ μέ την Έβραϊκή Διασπορά. Καί πράγματι, από τις έκθέσεις όλων των Κοινοτήτων που άκούσθηκαν και τις συζητήσεις που έγιναν παρατηρείται ότι τό Ισραήλ κατέχει έπίκεντρο θέση στην ζωή των Κοινοτήτων της Διασποράς, οι όποιες συνδέουν και ταυτίζουν τις τύχες τους μέ τό Ισραήλ, τό όποιο μέρα μέ την μέρα γίνεται όλο και περισσότερο τό θρησκευτικό, πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο του παγκοσμίου Έβραϊσμού.

Στην έναρκτήριο όμιλία του ο Πρόεδρος της Διασκέψεως, Αρχираββίνος Δρ. Ίσραελ Μπρόντι, τόνισε πολύ χαρακτηριστικά ότι αν και αισθανόμαστε μεγάλη χαρά και ύπερηφάνεια για τά διάφορα και ποικίλα έπιτεύγματα του Κράτους του Ισραήλ, άναγνωρίζουμε ότι όλα όσα έπιτεύχθηκαν, έπιτεύχθηκαν μόνο χάρις στην βοήθεια και στην καθοδήγηση της Θεϊκής Πρόνοιας. Η Τορά και ο Ιουδαϊσμός υπήρξαν πάντο-

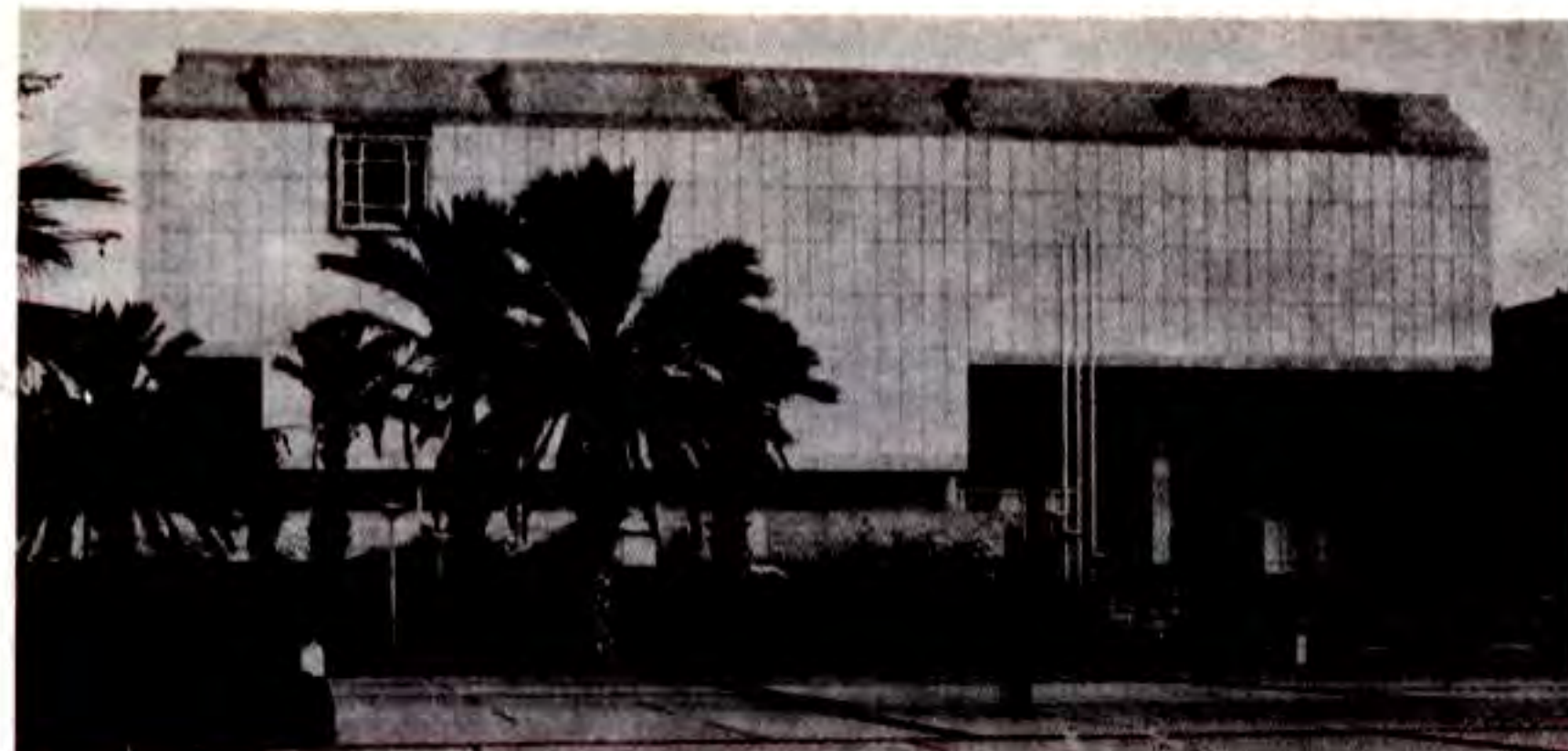
τε ή καθοδηγητήριος δύναμη όλων τών έβραϊκών δραστηριοτήτων. Είπε δέ πολύ χαρακτηριστικά: Στο βιβλίο τών Ψαλμών (122:2), διαβάζουμε: «ομνόντ αγίου ραγκλένου μπισαράϊχ γερουσαλαϊμ», «οί πόδες ήμών ίστανται είς τάς τύχας σου, Ίερουσαλήμ». Σύμφωνα δέ μέ τόν μεγάλο Βιβλικό σχολιαστή **Ραββί**. (Ραμπί Σολομών Ίτσάκι, 1040) ή έννοια του κειμένου είναι: «χάρις στίς πύλες τής Ίερουσαλήμ βρισκόμαστε πάντοτε επί ποδός». Η Ίερουσαλήμ, σύμβολο του Έβραϊκού λαού καί του Ίουδαισμού, είναι εκείνη πού μās ένεψύχωνε καί μās καθοδηγούσε παντού καί πάντοτε!

Όπως τά ποικίλα έπιτεύγματα για τά όποια σήμερα αισθανόμαστε υπερέφανοι, άπορρέουν, πρωτίστως, από τήν άσβεστη θρησκευτική φλόγα, καί πού αύτή μέ τή σειρά της άπορρέει από τήν Ίουδαϊκή διαπαιδαγώγηση, (όπου υπάρχει Τορά καί Ίουδαισμός - υπάρχουν καί άναπτύσσονται αύθεντικά Έβραϊκά αισθήματα καί πιστεύω), έτσι καί ή λύση στά ποικιλόμορφα καί δύσκολα προβλήματα πού άπασχολούν τίς σύγχρονες εύρωπαϊκές Κοινότητες βρίσκεται στήν έντατικότητα καί στήν έμβάθιση τής Ίουδαϊκής μας μορφώσεως καί κουλτούρας. Αύτή είναι ή **πανάκεια**, τό έλιξήριο τής σωτηρίας, άν έπιτρέπεται ή έκφραση, για τήν συνέχιση καί τήν άνθιση τής Έβραϊκής ζωής. Αύτή δέ ή γαλούχιση καί διαπαιδαγώγηση άφορά όλες άνεξαιρέτως τίς ηλικίες καί τών δύο φύλων, από τήν νηπιακή ηλικία μέχρι καί εκείνη τών βαθειών γηρατειών.

✱ Μεταξύ τών ψηφισμάτων τής Διασκέψεως ήσαν καί τά έξής:

- α) Η Διάσκεψη έκφράζει τήν έμπιστοσύνη της προς τόν Πρωθυπουργό καί τήν Κυβέρνηση του Ίσραήλ για τίς προσπάθειες έξυψώσεως του βιοτικού έπιπέδου όλων τών κοινοτικών στρωμάτων του πληθυσμού, καθώς καί για τίς προσπάθειές της για μία ειρηνική συνύπαρξη μέ τίς γειτονικές προς αύτό χώρες, καί όλες τίς χώρες του κόσμου.
- β) Η Διάσκεψη έκφράζει τή λύπη της για τήν άπουσία του Σοβιετικού Έβραϊσμού καί καλεϊ τήν Κυβέρνηση τής Σοβιετικής Ένώσεως νά έπιτρέψει τίς πολιτιστικές καί θρησκευτικές άνταλλαγές καί επικοινωνία μας μέ τούς εκεί άδελφούς μας, σύμφωνα μέ τό πνεύμα τής πνευματικής καί τής θρησκευτικής έλευθερίας τής Συμφωνίας του Έλσίνκι - τήν όποία άποδέχθηκε ή Σοβιετική Ένωση.
- γ) Έν όψει τής έκστρατείας διαφόρων «φιλοζωϊκών εταιρειών» όρισμένων κρατών κατά τής Σεχिता, ή Διάσκεψη άποφασίζει τήν μελέτη καί έγκαθίδρυση ενός κεντρικού όργάνου, σκοπός του όποιου θά είναι ή έπιστημονική πληροφόρηση του κοινου καί τών άρμοδίων άρχών για τήν «άνθρωπιστική» καί άνόδυνο μέθοδο τής Σεχिता.
- δ) Τέλος, ή Διάσκεψη εξέδωσε ψηφίσματα, έκφράζουσα τήν εύγνωμοσύνη της προς τόν άκούραστο πρόεδρο τής Διασκέψεως, Άρχιραββίνο Sir Israel Brodie, καί προς τό Consistoire (Κ.Ι.Σ.) Γαλλίας για τήν συμπαράστασή του στήν διοργάνωση τής Διασκέψεως.

Η.Σ.

Τό κτίριο του Beth Hatefutsoth.

Τό Beth Hatefutsoth: Ένα ζωντανό Μουσείο

Στίς 15 Μαΐου έγιναν στά Ίεροσόλυμα τά έγκαίνια του Μουσείου Beth Hatefutsoth, του Μουσείου τής διασποράς, μέ τήν παρουσία του Προέδρου του Ίσραήλ καί εκατοντάδων άντιπροσώπων από τίς έβραϊκές Κοινότητες άνά τόν κόσμο. Ο ελληνικός έβραϊσμός εκπροσωπήθηκε από τόν άντιπρόεδρο του Κ.Ι.Σ. κ. Ίωσ. Λόβιγγερ.

Τό ίδρυμα αύτό είναι μοναδικό στήν παγκόσμια έβραϊκή ζωή καί έχει σκοπό τή διατήρηση τής πνευματικής κληρονομιάς της, τήν προστασία τών δικαιωμάτων της καί τήν εξασφάλιση τών δεσμών της μέ τό Ίσραήλ.

♦ Για τήν άψογη όργάνωση του Μουσείου συνεργάστηκαν ένα έπιτελείο ειδικών από τούς πιό έκλεκτούς. Είναι διηρημένο σε έπτά τμήματα: τήν οίκογένεια, τήν κοινότητα, τήν θρησκεία, τήν κουλτούρα, στους κόλπους τών έθνών, τήν έπιστροφή καί τήν χρονόσφαιρα, πού αναφέρεται σε Ιστορικά καί χρονολογικά σημεία, πού έπιτρέπουν τή σωστή τοποθέτηση όλου του ύλικου τής έκθέσεως.

♦ Τρία είναι τά πιό άντιπροσωπευτικά παραδοσιακά σημεία στο μουσείο: τό Μαρόκο (ή άνατολίτικη παράδοση), ή Θεσσαλονίκη (ή σεφαραδική παράδοση) καί ή Πολωνία (ή άσκεναζί). Μεγάλες μακέτες παλαιών Συναγωγών, στηριγμένες σε έπιστημονικά δεδομένα, δίνουν μία ζωντανή αίσθηση του πώς ήταν παλιά οί ιεροί αύτοί χώροι.

♦ Ασφαλώς όλοι θά πρέπει νά έπισκεφτούν τό Beth Hatefutsoth, αλλά περισσότερο από όλους οί νεαροί Έβραίοι, για νά ίδουν καί νά μάθουν πώς κατάφερε νά έπιζήσει ο έβραϊκός λαός, παρά τίς δοκιμασίες πού πέρασε καί νά δημιουργήσει καί συγχρόνως νά πετύχει τόσα πολλά στίς χώρες τής έξορίας του. Για πρώτη φορά δείχνεται σ' ένα Μουσείο πώς έγινε τό θαύμα τής έπιβιώσεως, ποιές ήταν οί δυνάμεις καί οί ιδεολογίες πού εξασφάλισαν τήν έβραϊκή συνέχεια, ενάντια σε δυνάμεις πού φαίνονταν ότι ήσαν άνυπέρβλητες.

30όν Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων του Τύπου

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Τί έκανε ό δήμαρχος Θ/νίκης γιά τούς Έβραίους ήρωες - μάρτυρες;

Στά «Πολιτικά Θέματα» (6. 5. 1978) έδημοσιεύθη ή παρακάτω έπιστολή του κ. Γ. Γεωργιάδη (Θ/νίκη):

«Διάβασα μιά παρατήρησή σας στό προηγούμενο τεύχος σας. Γράφατε: «Μάρτιος ήταν, τριάντα πέντε χρόνια από τότε πού ξεκληρίστηκε κατά 96,6 τοίς εκατό ή Έβραϊκή Κοινότητα Θεσσαλονίκης — 57.000 ανθρώπινες ζωές — καί όμως κανείς μέχρι σήμερα δέν ένοιωσε τήν ανάγκη νά όνομάσει ένα δρόμο ή μιά πλατεία τής Θεσσαλονίκης στή μνήμη των άθώνων θυμάτων τής βίας... Συμπολίτες μέ έξαίρετη κοινωνική καί έμπορική δραστηριότητα πού έδωσαν μιά ώθηση στή ζωή τής Μακεδονικής πρωτεύουσας χάθηκαν σ' ένα φρικιαστικό όλοκαύτωμα. Καί ή Θεσσαλονίκη; Ό Δήμαρχός της; Οί άρχές της; Οί κοινωνικοί της παράγοντες; Τί έκαναν γιά τή μνήμη τους; Άν σάς γράφω είναι γιατί ήθελα αύτή ή παρατήρηση νά έπαναληφθει, μάλιστα άπευθυνόμενη στό Δήμαρχο τής συμπρωτεύουσας».

«Άκρόπολις»

Ό Θ. Παπακωνσταντίνου σέ σειρά άρθρων του γιά τήν «Έξοντωτική τριπλή κατοχή» γράφει ότι οί Γερμανοί στρατιωτικοί «διήρπασαν ό,τι ήδυνήθησαν από τάς οίκίας των Έλληνοεβραίων, οί όποιοι είχαν καταδικασθει όμαδικώς εις έξόντωσιν» (7/5). - Προσθέτει δέ ότι «ή θανάτωση των 67.000 Έλληνοεβραίων καί όλων έν γένει των Έβραίων άπετέλει προγραμματισμένη από του 1935 έφαρμογήν «κοσμοθεωρητικών» αντίληψεων του έθνικοσοσιαλισμού...» (14/5).

«Θεσσαλονίκη»

Στήν έβδομάδα Άνατολικογερμανικού κινηματογράφου, πού έγινε στή Θ/νίκη, προεβλήθηκε καί ή ταινία του Φράνκ Μπέγιερ «Ίάκωβος ό ψεύτης», μέ θέμα τήν Ιστορία ενός Έβραίου πού δίνει κουράγιο στους συμπατριώτες του στό γκέττο, λέγοντας ψέμματα ότι διατηρεί μυστικά ραδιόφωνο, από όπου άκούει πώς οί Ρώσοι συνεχώς προελαύνουν. «Οί κρατούμενοι βρίσκονται σέ μιά κατάσταση ψυχολογικής άποσύνθεσης. «Μπλοκαρισμένοι» στά γρανάζια τής ναζιστικής μηχανής, έξαντλημένοι από τίς κακουχίες αλλά καί έξουθενωμένοι ίδίως ψυχικά από τήν άφόρητη καταπίεση του «κλειστοφοβικού χώρου» του στρατοπέδου καί τής άναμονής από στιγμή σέ στιγμή του θανάτου τους, έχουν περάσει σέ μιά παθητική σχεδόν ύπνωτική άδιαφορία. Τότε θάρθει ή «ώρα του Ίακώβ». Άναπαράγοντας καί τροφοδοτώντας συνέχεια έναν «ψίθυρο», σχετικά μέ τήν ύπαρξη κάποιου ραδιοφώνου, «διαχέει» συνέχεια έλπιδοφόρα νέα του στύλ «οί σύμμαχοι είναι κοντά», «πλησίασαν», «φτάνει ή νίκη...». Έτσι τά ψέματα του Ίακώβ λειτουργώντας σαν ένα είδος κινητήρα, τονώνουν τούς κρατούμενους καί τούς βγάζουν από τήν άπάθεια, στήν ένεργητικότητα. Η άλήθεια όμως καί ή τελική κατάληξη έμπεριέχουν τό δράμα. Παρά τίς κάποιες διαφωνίες μας, βρίσκουμε τό φίλμ σαν σύνολο έξοχο... Τό συγκλονιστικώτερο στοιχείο τής ταινίας άναμφισβήτητα είναι ό ούμανισμός της. Ένας άνθρωπισμός, πουρχεται σέ αντίπαράθεση μέ τήν θηριωδία καί τίς άπάνθρωπες θεωρίες του ναζισμού» (9/5).

«Νέα»

Γιά πρώτη φορά, ύστερα από 18 χρόνια, ό άνθρωπος πού άναγνώρισε καί άπήγαγε τόν Γερμανό έγκληματία πολέμου Άντολφ Άϊχμαν, τόν ναζιστή πού είχε αναλάβει νά δώσει «τήν τελική λύση στό έβραϊκό πρόβλημα», άποκάλυψε λεπτομέρειες τής παρακολουθήσεως του ναζιστή καί τής άπαγωγής του. Στήν πρώτη συνέντευξη πού έδωσε ποτέ, ό Ίσραηλινός πράκτορας, πού διατήρησε τήν άνωθυμία του, είπε στόν ραδιοσταθμό του Τέλ Άβίβ, ότι άκόμη καί μετά τή σύλληψη του Άϊχμαν δέν ήταν βέβαιος άν έχει στά χέρια του τόν άνθρωπο πού καταζητούσε. Όπως είναι γνωστό, ό Άϊχμαν άπαγχονίσθηκε, ύστερα από δίκη, τό 1961. Σύμφωνα μέ τίς άποκαλύψεις του, ό Ίσραηλινός πράκτορας έκανε όλόκληρους μήνες γιά νά έπιβεβαιώσει μιά πληροφορία πού είχε, ότι ό Άϊχμαν ζούσε στό Μπουένος Άϊρες τής Άργεντινής μέ ψεύτικο όνομα. (11/5).

«Θεσσαλία» (Βόλου)

Μέ τίτλο «Άπό τό γκέττο τής Βαρσοβίας στήν Εύρώπη του Έλσίνκι» δημο-

σιεύει τό ιστορικό τῆς ἀντιστάσεως τῶν Ἑβραίων στή Βαρσοβία τόν Μάιο τοῦ 1943. «Ὅταν», γράφει χαρακτηριστικά, «τόν Ἰανουάριο τοῦ 1943 ὁ Χίμλερ ἐπισκέφθηκε τόν τόπο ἐκεῖνο ὅπου ἦταν συγκεντρωμένοι οἱ Ἑβραῖοι τῆς Βαρσοβίας, τά πρόσωπα πού ἀντίκρουσε δέν ἀνῆκαν ὅλα σέ ἀνθρώπους συμβιβασμένους μέ τήν ἰδέα νά πεθάνουν χωρίς νά διαμαρτυρηθοῦν» (30/4).

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Οἱ Ἀραβικές χῶρες, ἐμεῖς καί τό Ἰσραήλ

Ὁ κ. Γ. Δρόσος στήν «Καθημερινή» (23/5), μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ταξιδίου τοῦ ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Γ. Ράλλη στό Ἰράκ καί τήν ἐπιδιωκομένη ἀνάπτυξι τῶν ἐλληνοαραβικῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, γράφει μεταξὺ ἄλλων: «Πρῶτον, λοιπόν, οἱ Ἰσραηλινοί θά πρέπει ν' ἀντιλαμβάνονται ὅτι εἰλικρινῶς ἐπιθυμοῦμε νά ἔχουμε καλές σχέσεις καί μαζί τους. Δέν μᾶς χωρίζει καμιὰ διαφορά. Καί ἐπὶ πλέον ἀποτελοῦν δύναμη μέ διακλαδώσεις παγκόσμιες πολύ μεγαλύτερες ἀπό τήν ἑκταση καί τόν ἀριθμό τῶν κατοίκων τῆς χώρας τους. Ἀσκοῦν ἀποφασιστική ἐπιρροή σέ πολλές κυβερνήσεις καί διεθνεῖς ὀργανισμούς ἔχουμε δέ καί ἐμπορικά συμφέροντα μαζί τους, ἀλλά καί θρησκευτικά. Πρέπει δέ νά ὁμολογηθεῖ ὅτι στόν τελευταῖο αὐτό τομέα, ἡ διαγωγή τους ἔναντι τῆς Ὀρθοδοξίας, ὑπῆρξε πάντοτε ἄψογη. Δεύτερον, οἱ Ἰσραηλινοί οἱ ὁποῖοι, ἄλλωστε, πάντοτε ἦσαν καί εἶναι καλοί ἔμποροι, θά πρέπει ν' ἀντιλαμβάνονται ὅτι μία χώρα, ἰδίως μικρή, ὅπως ἡ Ἑλλάς, εἶναι ὑποχρεωμένη νά φροντίζει γιά τά οἰκονομικά της, γιά τίς ἐξαγωγές της καί γιά τήν ἀπασχόληση τοῦ ἐργατικοῦ της δυναμικοῦ. Καί τά συμφέροντά της αὐτά εἶναι ὑποχρεωμένη νά τά προωθεῖ πρός κάθε κατεύθυνση. Ἄλλωστε, δέν εἴμαστε ἐμεῖς ἐκεῖνοι πού θά λύσουμε τό θέμα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ἄλλοι καί ἄλλοι πολύ ἰσχυρότεροί μας δέν κατάφεραν τίποτε. Καί δέν εἶχαν στό κεφάλι τους τούς μπελάδες πού ἔχουμε ἐμεῖς μέ τά δικά μας ἐθνικά θέματα.

Γιά ἓνα μόνο πράγμα δικαιοῦνται οἱ Ἰσραηλινοί νά ἔχουν παράπονο· διότι δέν ἔχουμε ἀκόμη ἀποκαταστήσει κανονικές διπλωματικές σχέσεις μαζί τους. Ἐνῶ τό ἔχουν κάνει ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀνεξαρτήτως τῆς τοποθετήσεώς τους στό θέμα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Αὐτό, ἤδη ἔπρεπε νά εἶχε γίνει. Τό ὅτι δέν ἔγινε ὅταν ἔπρεπε, καθιστᾷ δυσκολότερο τό νά γίνει τώρα».

«Ἐλευθεροτυπία»

Ἄρθρο γιά τή Γκόλντα Μέιρ, πού γιόρτασε σεμνά τά 80 χρόνια της. Τονίζει ὅτι ἡ Μέιρ «ἀντιστάθηκε πεισματικά σέ κάθε προσπάθεια γιά νά γίνει ἡ μέρα τῶν γενεθλίων της ἐθνική γιορτή». (5/5).

«Βραδυνή»

Ἐπιστολή τοῦ κ. Ἰάκ. Μ. Φριζῆ πού ζητᾷ τήν ἀναγνώρισι τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τήν Ἑλλάδα. Μεταξύ ἄλλων, γράφει: «Ἡ ἀρνησις τῆς ζωῆς ἐνός ἔθνους ἐπὶ 30 χρόνια εἶναι κάτι πολύ ἀπογοητευτικό. Καί ἡ Ἑλλάς ἔκανε ἀγῶνες γιά νά σταθεῖ σάν ἔθνος. Πολλά ξέρει καί ἡ Ἑλλάς ἀπό σκλαβιά καί ἐλευθερία. Ὅταν ἀπαιτοῦμε ἀπό τούς ἄλλους ν' ἀναγνωρίζουν τήν δική μας ἐθνική ἀνεξαρτησία, μέ ποῖο δικαίωμα ἐμεῖς ἐπὶ 30 χρόνια δέν ἀναγνωρίζουμε τήν ἐθνική ὑπαρξί ἐνός λαοῦ πού πάντα φιλικά στάθηκε στήν πορεία τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς; Κι ἂν ἐξετάσουμε τό θέμα οἰκονομικά θά δοῦμε πῶς καί στίς δύο πλευρές συμφέρει ἡ στενὴ συνεργασία σ' ὅλους τούς τομεῖς τῆς οἰκονομίας» (12/5).

«Αὐγή»

Σέ ἄρθρο γιά τά 30 χρόνια τοῦ Ἰσραήλ γράφει ὅτι «σήμερα τό κράτος αὐτό ἐλέγχει μιά ἑκταση ἐπτά φορές μεγαλύτερη ἀπό ἐκεῖνη πού εἶχε ὅταν γεννήθηκε. Ἡ ἐπεκτατική πολιτική του καί ἡ ἀδιαλλαξία τῶν ἡγετῶν του ἀποτελοῦν μόνιμο κίνδυνο πολέμου στήν περιοχή» (18/5).

«Βραδυνή»

Σέ ἄρθρο γιά τά 30 χρόνια μέ τίτλο «Ἐκπληκτική πρόοδος πού μοιάζει μέ προπαγάνδα» ἀφοῦ δίνει πολλά στοιχεῖα γιά τήν ἐξέλιξι τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ συμπεραίνει: «Γιά τόν Λαό καί τήν Κυβέρνηση τῆς μικρῆς αὐτῆς χώρας τῆς Μέσης Ἀνατολῆς ὑπάρχει ἀκόμη σήμερα ἡ ἀνάγκη νά «ἀπολογηθεῖ» γιά τήν εὐημερία του. Ἀλλά ὑπάρχει καί μιά ἄλλη ἀνάγκη: Νά πείσει τούς γείτονές του καί τή διεθνή Κοινὴ Γνώμη, ὅτι οἱ συναρπαστικές πράγματι ἐπιτυχίες τοῦ Ἰσραήλ, τά ὑλικά καί κοινωνικά του ἐπιτεύγματα καί οἱ στόχοι του ἐκφράζουν βαθύτερη θέλησι γιά εἰρήνη καί δέν συνυφαίνονται μέ ἐπεκτατικά σχέδια ἢ μέ γενικώτερους διεθνεῖς ὑπολογισμούς» (17/5).

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 31

Ιουδαϊκά Θέματα

‘Ο Δεκάλογος

Τήν 6η καί τήν 7η ημέρα τοῦ μηνός Σιβάν (11 - 12 Ἰουνίου) γιορτάζεται τό Σαβουότ, ἡ ἐπέτειος τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ ὅρου Σινάν. Στή Ραββινική λογοτεχνία τό Σαβουότ ὀνομάζεται, «**Ζεμάν Ματάν Τορα-τένον**», «ὁ χρόνος πού δόθηκε ἡ Τορά». Ἐπίκεντρο αὐτοῦ τοῦ κοσμοϊστορικοῦ γεγονότος ὑπῆρξε ἡ ἀπαγγελία καί ἡ παραλαβή τοῦ Δεκάλογου, τῇ σημασίᾳ τοῦ ὁποίου γιά τήν ἀνθρωπότητα θά ἐξετάσουμε καί θά ἀναπτύξουμε παρακάτω.

♦ Ἀπό τήν ἀρχαία ἐποχή ἀναγνωρίσθηκε ἡ σπουδαιότητα τοῦ Δεκάλογου γιά τόν Ἰσραήλ καί ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ταλμούδ τόνισαν τήν σημασία του καί τήν πανοικουμενικότητά του μέ ἀπειρες παραβολές, μεταφορές, ἀλληγορίες καί ὅλους τούς ἄλλους σπάνιους καί μοναδικούς ἐκφραστικούς τρόπους τοῦ Ραββινικοῦ θρύλου.

Οἱ πλάκες πάνω στίς ὁποῖες χαράχθηκαν οἱ Δέκα Ἐντολές, λέγουν, προετοιμάσθηκαν ἀπό τήν παραμονή τῆς Δημιουργίας τοῦ κόσμου, θέλοντας ἔτσι νά τόνίσουν ὅτι οἱ νόμοι αὐτοί εἶναι ἀνεξάρτητοι καί βρίσκονται ὑπεράνω ἀπό τά στενά ὅρια τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου. Ὅτι, ἡ ἀποστολή τους εἶναι αἰώνια καί ὅτι ἀπευθύνονται πρὸς ὅλους τούς ἀνθρώπους.

Σέ κάποιο ἄλλο σημεῖο οἱ ραββῖνοι διδάσκουν ὅτι, ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Σινάϊ ἔλαβε χώρα στήν ἔρημο, σέ μιά περιοχὴ πού δέν ἀνῆκε ἀποκλειστικά σέ κανέναν καί, ὅτι ἡ ἀπαγγελία τοῦ Δεκάλογου δέν ἀκούσθηκε μόνο ἀπό τό λαό τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ ἀπό τούς κατοίκους ὅλης τῆς οἰκουμένης. Ἡ θεϊκὴ φωνὴ πού τίς ἀπήγγειλε, λέγουν, διαιρέθηκε στίς ἐβδομήντα γλῶσσες τῆς οἰκουμένης, ὥστε ὅλοι οἱ ἀνθρώποι νά ἀκούσουν καί νά κατανοήσουν τήν παγκοσμιότητα καί τό λυτρωτικὸ τους μήνυμα.

Οἱ ραββῖνοι ἀναγνωρίζουν τήν 6η τοῦ Σιβάν σάν ἡμέρα ἐξίσου σπουδαία ὅπως καί ἡ ἐπέτειος τῆς Δημιουργίας τοῦ κόσμου. Διότι, χωρὶς τόν Ἠθικὸ Νόμο ἡ δημιουργία τοῦ ὑλιστικοῦ κόσμου θά ἦταν ἀτελής καί χωρὶς καμμία ἔννοια. Ὁ Δεκάλογος ἀποτελεῖ τό δεκάχορδο ἐκεῖνο ὄργανο πού μᾶς διδάσκει τῇ μελωδία τῆς ἀδελφότητος ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί ὅλοι ἀναγνωρίζουν τήν σημασία του γιά τήν εἰρηνικὴ καί ἀρμονικὴ κοινωνικὴ συμβίωση τῶν ἀτόμων.

♦ Εἶναι ἐνδιαφέρον ἐδῶ νά σημειώσουμε τὴ θέση πού κατέχει ὁ Δεκάλογος στὴ ζωὴ τοῦ κόσμου ἔξω ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία τῆς Συναγωγῆς. Ἐνας ἀπὸ τούς περιφημότερους Ἐκκλησιαστικούς πατέρες ἀποκάλεσε τόν Δεκάλογο: «ἡ καρδιά τοῦ Νόμου». Ὁ Λούθηρος μιλάει ὡς ἐξῆς γιὰ αὐτόν:

«Ποτέ, λέγει, δέν πρόκειται νά συναντηθεῖ θεσμός ἢ νόμος παρόμοιος ἢ ἀνώτερος ἀπὸ αὐτές τίς ἐν-

Ἡ ἀνθοστόλιστη Συναγωγὴ Σαβουότ (Ἔργον τοῦ Moritz Oppenheim).

τολές, διότι εἶναι τόσο μεγαλειώδεις πού κανένας ἀνθρώπος δέν θά μποροῦσε ἀπὸ μόνος του νά θεσπίσει».

Ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς Ἀναγεννήσεως, ἀκόμη καί οἱ πῖο φιλελεύθεροι, πάντοτε μίλησαν μέ σεβασμό γιά τό Νόμο τοῦ Σινάϊ. Πρὶν δύο περίπου αἰῶνες ὁ Ρενάν ἔγραφε:

«Αὐτὴ ἡ χωρὶς σύγκριση καί ἀνεπανάληπτη μοῖρα πού πρόσμενε αὐτό τό κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τῆς Ἐξόδου - δηλ. τόν Δεκάλογο - νά καταστεῖ ὁ κώδικας τῆς παγκόσμιας ἠθικῆς, δέν εἶναι κάτι τό τυχαῖο. Οἱ Δέκα Ἐντολές εἶναι γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους καί θά παραμείνουν γιά πάντα οἱ κανόνες τοῦ Θεοῦ».

Ἄν ἀνατρέξουμε στό κείμενο τοῦ Δεκάλογου θά δοῦμε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς θετικούς καί ἑπτὰ ἀπαγορευτικούς ἢ ἀρνητικούς κανόνες. Οἱ θετικοὶ κανόνες εἶναι ἡ **πρῶτη**, ἡ **τέταρτη** καί ἡ **πέμπτη** ἐντολή. Ἡ πρώτη ἐντολὴ πού λέει, «**Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σου**», σημαίνει: Ἀποδέξου τό Νόμο μου σάν τό μέτρο γιά τὴ συμπεριφορὰ σου. Ἀκολουθώντας τίς διδασκαλίες καί τηρώντας τούς κανόνες πού μᾶς ἐθέσπισε — τόν ἀναγνωρίζουμε καί τόν ἀνακηρύσσουμε Θεό μας καί Κύριό μας.

Στὴ Βίβλο ὁ Θεός παρουσιάζεται, σχεδόν πάντα, σάν ὁ Θεός πού ἐλύτρωσε καί ἀπελευθέρωσε τούς Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὴ σκλαβιά τῆς Αἰγύπτου. Τό ἴδιο συμβαίνει καί στήν πρώτη ἐντολὴ τοῦ Δεκάλογου, ὅπου διαβάζουμε: «Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας». Καί τό ἐρώτημα πού τίθεται εἶναι: γιατί, ὁ Θεός δέν παρουσιάζεται σάν ὁ Δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς

γῆς καί ὅλου τοῦ σύμπαντος, παρά τόν περιορίζουμε σέ ἓνα καί μόνο ἱστορικό γεγονός, δηλαδή, τήν Ἑξόδο ἀπό τήν Αἴγυπτο;

Οἱ ἀπαντήσεις σέ αὐτό τό ἐρώτημα ποικίλλουν. Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι κατά τήν Ἰουδαϊκή ἀντίληψη τό σημαντικώτερο γεγονός δέν εἶναι ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὁ Δημιουργός τοῦ κόσμου, ἀλλά, ὅτι εἶναι ἡ Θεία Πρόνοια. Ὅτι, πέρα ἀπό Δημιουργός καί Νομοθέτης εἶναι ὁ Θεός τοῦ κάθε ἀνθρώπου πού ἐνδιαφέρεται, μεριμνᾷ καί φροντίζει γιά τόν καθένα. Αὕτη δέ ἡ μέριμνα γιά τόν ἄνθρωπο δέν διακρίνεται πούθενά ἀλλοῦ καλύτερα ἀπό ὅσο στήν ἱστορία τῆς Ἑξόδου ἀπό τήν Αἴγυπτο.

Οἱ διανοούμενοι ἄνθρωποι ἀναζητοῦν τόν Θεό στήν φιλοσοφία καί στό ὑψηλό διανοητικό τους ἐπίπεδο. Ὁ ἀπλός, ὅμως, κόσμος σέβεται τόν Θεό ὄχι μέ τή φιλοσοφική ἔννοια, ἀλλά κατά τρόπο τελείως προσωπικό. Τόν σέβεται σάν τόν συγγραφέα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀτόμου.

Μέ αὕτη τήν ιδιότητα ἔδρασε στήν Αἴγυπτο καί μέ αὕτη τήν ιδιότητα παρουσιάζεται ὁ Θεός στήν ἀρχή τοῦ Δεκάλογου πρὸς τόν κάθε ἄνθρωπο. Δέν εἶναι μόνο ὁ προσωπικός Θεός τοῦ καθενός, ἀλλά εἶναι ἐπίσης ὁ Θεός τῆς ἐλευθερίας, ὁ Θεός πού κατεδίκασε καί πού ἀπεχθάνεται τήν τυραννία καί τήν ἀδικία.

Οἱ δύο ἄλλες θετικές ἐντολές εἶναι: **«Ἐνθυμήσου τήν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου διά νά ἀγιάζης αὐτή», καί «Τίμα τόν πατέρα σου καί τήν μητέρα σου».**

Ὅλα εἶναι ἀπαραίτητα στή ζωή. Ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου μᾶς προσφέρει τή μοναδική εὐκαιρία νά ἀνυψωθοῦμε πάνω ἀπό τό πνεῦμα τῆς ὑπόλοιπης ὑλιστικῆς ἐβδομάδος, πού βλέπει τόν κάθε γείτονα ὄχι σάν ἀδελφό καί σάν συνάνθρωπο ἀλλά, εἴτε σάν ἓνα ἀνταγωνιστή εἴτε σάν ἓναν πελάτη. Γιά εἴκοσι - τέσσερις ὥρες, πρέπει νά ξεχάσουμε τά προβλήματα τοῦ χρήματος. Μέ τήν ἀνάπαυση τοῦ Σαμπάτ μᾶς παρέχεται ἡ εὐκαιρία νά ἐπανεκτιμήσουμε τίς ἀξίες μας, νά ἐπικοινωνήσουμε μέ τήν οἰκογένειά μας, νά ἐπεκτείνουμε τούς ὀρίζοντες τῆς σκέψης μας, νά ὀνειρευτοῦμε μιά καλύτερη κοινωνία. Ἔτσι, λοιπόν, τό Σαμπάτ γίνεται ἡ ἐβδομαδιαία ἡμέρα τῆς χειραφετήσεώς μας ἀπό τά στενά ἐγωκεντρικά ἐνδιαφέροντα πού μᾶς καθοδηγοῦν ὅλη τήν ὑπόλοιπη ἐβδομάδα.

Ἀναφορικά μέ τήν πέμπτη ἐντολή, «τίμα τόν πατέρα σου καί τήν μητέρα σου», ὅλοι ἀναγνωρίζουμε τό πόσο λογικό καί σωστό εἶναι ἡ τιμή καί ὁ σεβασμός πού ὀφείλουμε πρὸς τούς γονεῖς μας. Αὐτοί εἶναι οἱ πρῶτοι καί πιστότεροι καθοδηγητές μας πάνω στίς παραδόσεις καί τίς ἠθικές καί πνευματικές ἀξίες. Αὐτοί μᾶς πρωτομίλησαν γιά τόν Θεό καί τό καλό, γιά τό ὠραῖο καί τό δίκαιο. Οἱ γονεῖς μας ἀποτελοῦν κατά τό σπουδαιότερο στάδιο τῆς ζωῆς μας — τήν περίοδο πού πλάθεται ὁ χαρακτήρας μας — ὅλο τό περιβάλλον καί ὅλον τόν κόσμο μας. Ὅταν, ἐπομένως, τούς τιμᾶμε, τιμᾶμε ἐπίσης καί τά ἰδανικά τους, γιά τά ὁποῖα τόσο πολύ ἀγωνίσθηκαν καί τόσα πολλά θυσίασαν.

Οἱ ὑπόλοιπες ἐφτά ἀρνητικές ἢ ἀπαγορευτικές ἐντολές, τά περίφημα «μή»- «μή φονεύσης», «μή μοιχεύσης», «μή κλέψης», «μή ἐπιθυμήσης τήν οἰκία τοῦ πλησίον σου»-ἀποτελοῦν βασικά στοιχεῖα γιά τήν εἰ-

ρηνική συμβίωση καί τήν ἁρμονική συνύπαρξη τῶν ἀτόμων καί τῶν λαῶν.

Ἡ Τορά, ὅπως καί στήν συγκεκριμένη περίπτωση ὁ Δεκάλογος, ἀντιπροσωπεύει τόν συνδυασμό τοῦ ἰδανικοῦ καί τῆς λογικῆς. Δέν προτείνει στόν ἄνθρωπο ἀκατόρθωτα πράγματα. Ἡ Τορά ἀποτελεῖ θεία διδασκαλία καί εἶναι ἐνήμερη περί τῆς ἀνθρώπινης ἔλξης πρὸς τό καλό ὅσο καί πρὸς τό ἀπαγορευμένο. Γιά τοῦτο ἀπαιτεῖ μεγάλη ἀποφασιστικότητα καί νομιμοφροσύνη. Μέσω τοῦ Δεκάλογου ἡ Τορά προσπαθεῖ νά δημιουργήσει τίς κατάλληλες προϋποθέσεις γιά μιά σωστή καί ὑγεία κοινωνική συμβίωση τῶν ἀνθρώπων. Βασική προϋπόθεση γι' αὐτό εἶναι νά ἀποφεύγουμε νά βλάπτουμε τόν συνάνθρωπό μας. Θά πρέπει νά σεβόμαστε τά δικαιώματά του. Τό ἰδανικό τῆς παγκόσμιας ἀδελφότητος παραμένει σκέτη οὐτοπία καί ὄνειρο ἀπραγματοποίητο, ὅταν δέν ἔχουμε τή διάθεση νά ἀκούσουμε ἑλεγχό ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας καί νά ἀποφύγουμε τήν παρανομία κατά τοῦ πλησίον μας. Αὐτό εἶναι τό βασικό μήνυμα τοῦ Δεκάλογου.

Ὅλοι οἱ ἱστορικοί τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος συμφωνοῦν ὅτι, ὅσο χαμηλό καί ἂν εἶναι τό ἠθικό ἐπίπεδο τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἂν δέν ὑπῆρχε ἡ ἐπίδραση τῶν Δέκα Ἐντολῶν θά ἦταν ἀπείρως πιο χαμηλό.

Ὅσο καί ἂν ἔχει προοδεύσει ἡ Ἐπιστήμη, ὁ ἄνθρωπος θά ὀφείλει ἓνα τεράστιο χρέος εὐγνωμοσύνης πρὸς τήν ἠθική διδασκαλία τοῦ Δεκάλογου. Πολύ ἐπιγραμματικά παρετήρησε κάποιος Ἀγγλος τοῦ περασμένου αἰῶνα: «Ἡ ἐπιστήμη ὀπλίζει τόν ἄνθρωπο - ἀλλά δέν τόν καθοδηγεῖ. Φωτίζει γιά τόν ἄνθρωπο ὅλο τόν γύρο κόσμο ἀλλά, μέ κανένα τρόπο, δέν μπορεῖ νά διώξει τό σκοτάδι πού φωλιάζει μέσα στήν καρδιά του. Εἶναι πανίσχυρη — ἀλλά παραμένει πάντοτε ἀδιάφορη, οὐδέτερη καί ἔξω ἀπό κάθε ἔννοια ἠθικῆς. Οἱ ἐντολές «μή κλέψης», «μή ψευδομαρτυρήσης», «δέν θά ἔχης ἄλλους θεούς ἐνώπιόν μου», ἐξακολουθοῦν νά διακηρύσσουν πρὸς ὅλη τήν ἀνθρωπότητα τήν κατηγορηματική ἀναγκαιότητα γιά τή θρησκεία καί τήν ἠθική διδασκαλία, μακριά ἀπό σκοπιμότητες, πάθη ἢ πρόσκαιρες μόδες. Μέ τόν Δεκάλογο ὁ Θεός ἀποκάλυψε πρὸς ὅλους τούς ἀνθρώπους τίς βάσεις καί τά θεμέλια πάνω στά ὁποῖα θά οἰκοδομηθεῖ ἡ ἀνθρώπινη εὐτυχία καί ἡ εὐδαιμονία».

Ἀπέχουμε πολύ ἀπό τήν ἰδανική ἐκείνη κοινωνία τῆς ἀπόλυτης ἀδελφότητος ὅλων τῶν λαῶν καί ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Χρειάζεται νά προχωρήσουμε ἀκόμα πολύ. Σήμερα ἡ μελωδία τῆς ἀδελφότητος παίζεται σέ ἐλαττωματικά ὄργανα. Μερικές φορές ἡ χορδή τῆς τιμιότητος εἶναι σπασμένη, ἄλλες φορές ἡ χορδή τῆς ἀγνότητος λείπει, ἐνῶ ἄλλες φορές ἡ κακία καί ἡ ἀπληστία σκεπάζουν τή μελωδία τῆς ἁρμονίας καί τῆς ἀγάπης.

Ἀλλά, σίγουρα, θά ἀνατεῖλει ἐκείνη ἡ ἡμέρα πού ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, σάν μιά μεγάλη οἰκογένεια, θά ἀνυψωθοῦν πάνω ἀπό τίς ματαιότητες πού σήμερα ἀκόμη τούς αἰχμαλωτίζουν καί, τότε, ὅλοι οἱ λαοί, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μαζί θά παίξουν τήν τέλεια μελωδία πάνω στό δεκάχορδο ὄργανο τῆς ἀγάπης!

Η.Σ.

Η ημέρα Μνήμης στis 'Ισραηλιτικές Κοινότητες

Παρουσία των τοπικών πολιτικών, στρατιωτικών, δικαστικών, πνευματικών αρχών έτιμήθη με πρωτοβουλία των 'Ισραηλιτικών Κοινοτήτων η 'Ημέρα Μνήμης επί τη θλιβερά έπετείω της συμπληρώσεως 35 χρόνων από της θανατώσεως υπό των χιτλερικών 6 εκατομμυρίων 'Εβραίων.

➔ Στην τελετή των 'Αθηνών παρέστησαν οι ύπουργοί Πολιτισμού και 'Επιστημών κ. Γ. Πλυτάς, Βιομηχανίας κ. Μ. 'Εβερτ, ο ύφυπουργός Κοινωνικών 'Υπηρεσιών κ. Γ. 'Αποστολάτος, ο βουλευτής 'Αθηνών κ. Γ. Πεσμαζόγλου κ.ά. Μίλησε ο Πρόεδρος του Συνδέσμου «'Ελλάς - 'Ισραήλ» ναύαρχος κ. Ν. Σταθάκης.

➔ Στην Λάρισα παρέστησαν ο βουλευτής κ. 'Αγ. Ευστρατιάδης, ο δήμαρχος κ. 'Αγ. Μπλάκας, ο νομαρχιακός σύμβουλος Κ. Γρ. Στεργιούδης, ο είσαγγελεύς έφετών κ. Φλώρος, ο άνώτερος διοικητής χωροφυλακής Θεσσαλίας κ. Μελιτζής κ.ά. Μίλησε ο Πρόεδρος της Ι.Κ. Λαρίσης κ. 'Εσδρας Μωϋσής.

➔ Στόν Βόλο μίλησε ο ραββίνος κ. 'Ιωσήφ Βιτάλ.

➔ Στή Θεσσαλονίκη μίλησε ο κ. Χάϊντς Κούνιο, πού είναι ένας από τους λίγους επιβιώσαντες από τά ναζιστικά στρατόπεδα.

➔ Στή Χαλκίδα μίλησε ο κ. Μάριος Μαΐσης.

Γενικές και κοινοτικές συνελεύσεις

Μέ την λήξη της θητείας πολλών κοινοτικών Συμβουλίων και έν όψει του 8ου τακτικού συνεδρίου των 'Αντιπροσώπων των Κοινοτήτων έγιναν στis Κοινότητες γενικές και κοινοτικές συνελεύσεις γιά την έκλογή νέων Κοινοτικών Συμβουλίων και τόν διορισμό των αντιπροσώπων γιά τό Συνέδριο.

Νέο Δ.Σ. στην Κοινότητα Θεσσαλονίκης

Μετά τόν θάνατο του άείμνηστου Προέδρου της Κοιν. Θεσσαλονίκης Δαυίδ Μπενβένιστε έγιναν έκλογές γιά την συμπλήρωση της κενής θέσεως στό Διοικητικό Συμβούλιο και εξέλέγη ο κ. 'Ανδρέας Σεφικά. 'Η νέα σύνθεση του Συμβουλίου μετά την νέα συγκρότησή του, είναι: Πρόεδρος ο κ. Λεών Μπενμαγιόρ, 'Αντιπρόεδρος ο κ. Ραούλ Φρανσές, Γεν. Γραμματεύς ο κ. Βίκτωρ Σιών και Σύμβουλος ο κ. 'Ανδρέας Σερίχά.

Γεϋμα του Συνδέσμου «'Ελλάς - 'Ισραήλ» στην 'Αθήνα

Μέ μεγάλη έπιτυχία και παρουσία πεντακοσίων περίπου συνδαιτημόνων έγινε στis 14 Μαΐου, στό «Χίλτον», τό έτήσιο γεϋμα του Συνδέσμου «'Ελλάς - 'Ισραήλ».

Παρέστησαν ο ύπουργός Πολιτισμού κ. Γ. Πλυτάς, ο ύφυπουργός Οίκονομικών κ. Π. Μποκοβός, ο γεν. γραμματεύς του ύπουργείου Βορείου 'Ελλάδος κ. 'Αγγ. Βαλταδώρος, ο δήμαρχος Θεσσαλονίκης κ. Μ. Παπαδόπουλος, ο πολιτευτής κ. Μαναβής και οι πολιτικές, στρατιωτικές αρχές της πόλεως.

Μίλησε ο πρόεδρος του Συλλόγου κ. Καράμπελας.

Γεϋμα του Συλλόγου «'Ελλάς - 'Ισραήλ» στη Θεσσαλονίκη

Στίς 20 Μαΐου, στό ξενοδοχείο «Μεντιπερανέ» έγινε η πανηγυρική έκδήλωση του Συλλόγου «'Ελλάς - 'Ισραήλ» γιά τά 30 χρόνια από την 'Ιδρυση του Κράτους του 'Ισραήλ.

Στήν είδικά διακοσμημένη αίθουσα (η διεύθυνση του «Χίλτον» είχε φτιάξει μία έπτάφωτη λυχνία από πάγο) παρέστησαν ο ύφυπουργός Κοινωνικών 'Υπηρεσιών κ. Γερ. 'Αποστολάτος, ο πρέσβυς του 'Ισραήλ κ. Ν. Γιαίς, οι βουλευτές κ.κ. 'Απ. Κράτσας και 'Αθ. Κρίκος, ο Διευθυντής Πληροφοριών του ΟΗΕ γιά την 'Ελλάδα - Κύπρο - 'Ισραήλ κ. Γ. Γρανίτσας, οι δημοσιογράφοι κ.κ. Γ. Δρόσος, Γ. Τράγκας κ.ά. 'Επίσης η 'Αδελφή (μοναχή) 'Ελένη Καπάρ, πού, ως γνωστόν, κατά την κατοχή έσωσε πολλούς 'Ισραηλίτες.

Μίλησαν γιά την επέτειο των 30 χρόνων του 'Ισραήλ ο πρόεδρος του Συνδέσμου ναύαρχος κ. Ν. Σταθάκης και ο πρέσβυς κ. Γιαίς.

Στό πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα συνέβαλαν οι Σπ. Σερεμέτης και Χαρ. Ντάνου και οι 'Ισραηλινοί καλλιτέχνες Σέλλυ και Γιόραμ.

Ο Διαγωνισμός της Μπενότ στη μνήμη 'Ασέρ Μωϋσή

Τήν Πέμπτη, 25. 5. 1978, έλαβε χώρα στό έντευκτήριο της «Μπενέ - Μπερίτ» η τελετή της άπονομής των βραβείων του έτήσιου διαγωνισμού έκθέσεων πού διοργανώνει ο Σύλλογος κυριών «Μπε-

ΣΤΡΑΪΧΕΡ: ‘Ο θεωρητικός τῆς ἐξοντώσεως τῶν ‘Εβραίων

Δάσκαλος καί δεκανέας, σάν τόν ἀρχηγό του, στὸν «Μεγάλο Πόλεμο» ὁ Γιούλιους Στράιχερ δικάσθηκε γιὰ βιασμό καί διακρίθηκε στὸν βασανισμό αἰχμαλώτων. Σάν πολιτικός ἦταν ἐξτρεμιστής καί τὸ περιοδικό του «Ντέρ Στοϋρμερ» ἔγινε τὸ ὄργανο τῆς πύ ἀνατριχιαστικῆς πολεμικῆς κατὰ τῶν ‘Εβραίων. Στὴν Νυρεμβέργη ὁ δημόσιος κατήγορος εἶπε: «Ἀπὸ πολὺ καιρὸ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔχασε τὸ δικαίωμα νὰ ζῇ».

♦ Τὰ «Χρονικά» ἀναδημοσιεύουν ἀπὸ τὸ ἐγκυρο περιοδικό «Ἱστορία» (Ἀπρίλιος 1978) τὸ παρακάτω ἄρθρο τοῦ Siuserpe Mayda, πού μιλά μόνο του γιὰ τὸν εὐτελεῖ ἀντισημιτισμὸ τοῦ παρελθόντος μέ τίς σημερινές τὸ ἴδιο εὐτελεῖς, προεκτάσεις του.

«Μιά μέρα τοῦ 1921 πῆγα στὴν μπουραρία τοῦ Μονάχου. Μιλοῦσε ὁ Χίτλερ. Δέν τὸν εἶχα δὴ ὡς τότε. Ἀπλῶς τὸν εἶχα ἀκουστά. Βρισκόμουν ἐκεῖ, ἄγνωστος μεταξύ ἀγνώστων. Θαύμασα βαθιά αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο. Ἐπειτα ἀπὸ τὸν λόγο του, πού κράτησε τρεῖς ὁλόκληρες ὥρες καί τελείωσε λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα, ἦταν καταϊδρωμένος καί ἀκτινοβολοῦσε. Ὁ διπλανός μου πίστεψε ὅτι εἶδε γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι του ἓνα φωτοστέφανο καί ἐγὼ ἔνοιωσα κάτι ἀκαθόριστο. Κύριοι δικασταί, ἦταν ἓνα θέαμα πού δέν τὸ βλέπει κανεὶς κάθε μέρα. Μόλις τελείωσε, μιά ἐσωτερικὴ φωνὴ μέ παρακίνησε νὰ σηκωθῶ καί νὰ βγῶ στὸν δρόμο. Ὅταν ἐμφανίσθηκε ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ, τὸν πλησίασα καί τοῦ εἶπα ἀμέσως τὸ ὄνομά μου...».

Ὁ ἄνθρωπος πού μιλοῦσε ἔτσι, μπροστὰ στοὺς δικαστὰς τοῦ Διεθνοῦς Δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης, στὴν διάρκεια τῆς ἀκροαματικῆς διαδικασίας τῆς 26ης Ἀπριλίου 1946, ἦταν ἓνας εὐσωμος ἐξηντάρης, φαλακρός, μέ χεῖλη φιλήδονα, καί μικρά βαθουλωτά μάτια. Ἐσφιγγε συνεχῶς τίς γροθιές του, τίς κτυποῦσε ρυθμικά στό στήθος του, σάν νὰ ἤθελε νὰ τονίσῃ τὰ λόγια του. Ἦταν ὁ ἄλλοτε ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Στοϋρμερ» καί πρῶην γκαουλάιτερ τῆς Φραγκονίας. Ὄνομαζόταν Γιούλιους Χάνς Βέρνερ Στράιχερ, καί τοῦ ἀπέμεναν λιγώτεροι ἀπὸ ἑξὶ μῆνες ζωῆς.

Ἡ καταγωγὴ τοῦ Στράιχερ, ὅπως καί τοῦ Ζάκουελ, τοῦ Ρόζενμπεργκ καί τοῦ Μπόρμαν, ἦταν ταπεινὴ. Γεννήθηκε στίς 12 Φεβρουαρίου 1885 στό Φλάϊνχάουζεν, ἓνα χωριὸ τῆς βαυαρικῆς Σουηδίας. Ἦταν τὸ στερνοπαῖδι τῆς οἰκογενείας καί εἶχε ὀκτῶ ἀδελφία. Οἱ γονεῖς του ἦσαν Διαμαρτυρόμενοι. Ὁ πατέρας του ἦταν δάσκαλος. Ἡ μητέρα του εἶχε μιά μικρὴ προίκα καί διατηροῦσε ἓνα μαγαζάκι. Σάν παιδί ὁ Στράιχερ ἦταν ἀτακτος καί καθόλου μελετηρός. Κατόρθωσε νὰ πάρῃ τὸ δίπλωμα τοῦ δασκάλου στὰ εἴκοσι τέσσερα χρόνια του καί πῆγε νὰ διδάξῃ στό δημοτικὸ σχολεῖο τῆς Νυρεμβέργης.

Ὅπως ὅλοι σχεδόν οἱ ναζί ἡγέτες, ὁ Στράιχερ ἀπὸ νέος ἤθελε νὰ ἀσχοληθῇ μέ «λεπτὰ» πράγματα: «Εἶχα κλίση στὴν ζωγραφικὴ. Μοῦ ἄρεσε νὰ ζωγραφίζω. Ἦθελα ἐπίσης νὰ διδάσκω. Μοῦ φαινόταν τὸ ὠραιότερο ἐπάγγελμα τοῦ κόσμου».

Σέ δύο χρόνια ὅμως ἀναμίχθηκε στὴν πολιτικὴ. Ὡς ἐνεργὸ μέλος τοῦ Δημοκρατικοῦ κόμματος, τὸν ἐπόμενο χρόνο πῆρε μέρος στὴν ἐκλογικὴ ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῶν μελῶν τοῦ Ράιχσταγκ.

Ὅταν κηρύχθηκε ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ δάσκαλος ἐπιστρατεύθηκε μέ τὸν βαθμὸ τοῦ δεκανέα καί τοποθετήθηκε σέ ἓνα σύνταγμα πεζικοῦ. Πολέμησε στὴν Γαλλία καί στό ἰταλικὸ μέτωπο. Παρασημοφορήθηκε μέ δύο Σιδηροὺς Σταυροὺς, τὸ βαυαρικὸ παράσημο καί τὸν αὐστριακὸ Σταυρὸ τῆς Ἀξίας. Τὸ 1918, μετὰ τὴν ἀνακωχή, ἐπέστρεψε στὴν Νυρεμβέργη μέ τὸν βαθμὸ ἀξιωματικοῦ - πολυβολητοῦ. Αὐτὰ ἀναφέρονται στίς βιογραφίες, πού δημοσιεύθηκαν ἀργότερα στίς ναζιστικὲς ἐγκυκλοπαίδειες. Ὁ Ὅπτο Στράσσερ, ὁ ἀρχηγός τοῦ «Μαύρου Μετώπου», ἔγραψε τὸ 1935 ὅτι κατὰ τὸν πόλεμο ὁ Στράιχερ, εἶχε ὑποβιβασθῇ, γιατί εἶχε βιάσει μιά νεαρὴ Γαλλίδα. Ὁ ἴδιος ὁ Στράιχερ ἄλλωστε, στὴν δίκη τῆς Νυρεμβέργης, ὅταν ὁ Σοβιετικὸς κατήγορος τὸν ρώτησε: «Ἔχετε ποτέ καταδικασθῇ γιὰ προσβολὴ τῆς δημοσίας αἰδοῦς;» ἀπάντησε ὠρυόμενος: «Ψέμματα, εἶναι ὅλα ψέμματα. Ἡ κατηγορία εἶναι ψεύτικη. Ἐνας προδότης, ἓνας ἀποστάτης κατέθεσε ὅτι μέ εἶδε νὰ βιάζω, στὴν Γαλλία, κάποια κυρία Ντυκέν, γυναῖκα ἐνὸς δασκάλου, ἀλλὰ εἶναι ψέμα, ψέμα, ψέμα».

*‘Ο Στράιχερ σέ μιά
χαρακτηριστική στάση. ‘Η
κτηνώδης φυσιογνωμία του
προκαλούσε τρόμο στήν εποχή
τῆς παντοδυναμίας του.*

Μετά τήν ἥττα τῆς Γερμανίας, ἀκολούθησαν χρόνια ἀβέβαια καί ταραγμένα. ‘Η χώρα, συντριμμένη ἀπό τό βάρος τῆς ἥττας, ἀντιμετώπιζε τήν ἀντίδραση τῶν ἐργατῶν καί τῶν οἰκονομικά ἀσθενεστέρων τάξεων, πού εἶχαν ὑποβληθῇ σέ τρομερές οἰκονομικές θυσίες λόγω τοῦ πολέμου. ‘Ο Γιούλιους Στράιχερ ξανάρχισε τήν δράση του ὡς πολιτικός προπαγανδιστής.

‘Ετσι ὁ Στράιχερ προσχώρησε στήν «Ένωση γιά τήν προστασία καί τήν ἀμυνα», μιά ἀντιδραστική ὀργάνωση, πού ἐμφανίσθηκε στό Μόναχο μετά τήν ἀνακήρυξη τῆς δημοκρατίας σοβιετικοῦ τύπου, πού ἐπακολούθησε τήν δολοφονία τοῦ ‘Αιζνερ. Τόν ἐπόμενο χρόνο ἀποχώρησε ἀπό τήν ὀργάνωση. Μέ τόν ‘Αλφρεντ Μπροϋνερ ἴδρυσε τό Γερμανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, πού διευθυνόταν ἀπό ἐπιτροπή ἐπιχειρηματιῶν... Σκοποί τοῦ κόμματος ἦσαν ὁ ἀγώνας κατά τοῦ Καθολικισμοῦ καί τῶν ‘Εβραίων καί ἡ διάδοση τῆς γερμανικῆς «κουλτούρας».

‘Ηταν ἓνα ἀπό τά πάμπολλα πολιτικά κόμματα (κατά βάθος ὑπερεθνικιστικό καί ἀντισημιτικό), πού ἀφθονοῦσαν στήν Βαυαρία, τήν πιά αὐτονομιστική καί συντηρητική περιοχή τῆς Γερμανίας. ‘Ο Στράιχερ ἦταν οὐσιαστικά δικτάτορας. ‘Επαιρνε 200 μάρκα γιά κάθε συνεδρίαση καί ἔτρεφε τό κρυφό ὄνειρο νά συγκεντρώσῃ στίς γραμμές τοῦ κόμματός του τοὺς ὁπαδούς ἐνός μικροῦ ἀντιπάλου κόμματος - τοῦ «‘Εθνικοσοσιαλιστικοῦ Κόμματος Γερμανῶν ‘Εργατῶν», πού εἶχε ἰδρύσει πρίν ἀπό λίγα χρόνια ὁ σιδηρουργός ‘Αντον Ντρέξλερ. ‘Ο σημαντικώτερος παράγων αὐτοῦ τοῦ κόμματος ἦταν ἓνας πρῶην δεκανέας πεζικοῦ, ὁ ‘Αδόλφος Χίτλερ. ‘Ο Στράιχερ εἶχε τήν ὑποστήριξη τῶν ἰδρυτῶν τοῦ ναζιστικοῦ κόμματος (Ντρέξλερ, Χάρρερ, κ.λ.π.), πού δέν ἔβλεπαν μέ καλό μάτι τήν αὐταρχικότητα τοῦ Χίτλερ καί πίστευαν ὅτι, ἂν τό κόμμα συμμαχοῦσε μέ ἄλλα κόμματα, μέ ἡγέτες φιλόδοξους, ὅπως ὁ Στράιχερ, ἡ ὑπεροχή τοῦ μετέπειτα φύρερ θά περιοριζόταν πολύ. ‘Η «συνωμοσία» ἐναντίον τοῦ Χίτλερ ἐξυφάνθηκε τό καλοκαίρι τοῦ 1921, ὅταν ἐκεῖνος πῆγε στό Βερολίνο τόν ‘Ιούλιο. ‘Εκεῖνες τίς ἡμέρες ὁ Ντρέξλερ καί ὁ Στράιχερ συναντήθηκαν στό ‘Αουζμπουργκ καί ἀποφάσισαν τήν συγχώνευση τῶν δύο κομμάτων καί τήν μεταφορά τῆς κεντρικῆς ἡγεσίας (δηλαδή τοῦ Ντρέξλερ) στό Βερολίνο. ‘Ο Χίτλερ, ἂν ἤθελε, μπορούσε νά παραμείνῃ στό Μόναχο ὡς προπαγανδιστής.

Μιά προκήρυξη, πού στρεφόταν ἐναντίον του (φαίνεται πῶς γιά τήν σύνταξή της ἔβαλε τό χεράκι του ὁ Στράιχερ) κυκλοφόρησε μεταξύ τῶν μελῶν τοῦ κόμματος: «Κάθε μέρα γίνεται φανερώτερο ὅτι αὐτός (ὁ Χίτλερ) ἐννοεῖ νά χρησιμοποίησῃ τό ‘Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα σάν μέσον γιά νά πετύχῃ τοὺς ἀνήθικους σκοπούς του... Μέ ποιό τρόπο διεξάγῃ τήν ἐκστρατεία του; Σάν ‘Εβραῖος. Διαστρέφοντας τά γεγονότα...». ‘Ο Χίτλερ ἔμαθε τά διατρέξαντα ἀπό τόν φίλο του καί συνεργάτη του Χέρμαν ‘Εσσερ. ‘Εφυγε ἀπό τό Βερολίνο, ἔσπευσε στό Μόναχο, γιά νά ἀντιμετωπίσῃ «ἐκεῖνους τοὺς ἀνόητους τρελλοὺς» καί ἀνακοίνωσε ἀμέσως τήν ἀπόλυσή τους. ‘Η νίκη του ἦταν πλήρης. ‘Ο Γιούλιους Στράιχερ ἀποσύρθηκε, σιωπηρά, στήν Νυρεμβέργη. Οἱ χρηματοδότες τοῦ κόμματός του εἶχαν ἤδη ἀντιληφθῇ κατά ποῦ φυσοῦσε ὁ ἀνεμος καί φαίνονταν διατεθειμένοι νά μεταφέρουν τήν ὑποστήριξή τους στόν Χίτλερ. Τό φθινόπωρο τό «Γερμανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα» συγχωνεύθηκε - διατηρώντας ὅμως ἀξιόλογη αὐτονομία - μέ τό ‘Εθνικοσοσιαλιστικό. ‘Ο Στράιχερ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Φραγκονίας, πῆρε μέρος στό συνέδριο τοῦ ‘Εθνικοσοσιαλιστικοῦ Κόμματος, πού συνήλθε στό Μόναχο τόν ‘Ιανουάριο τοῦ 1922. ‘Ο ἀνταγωνισμός μεταξύ Χίτλερ καί Στράιχερ, πού φιλονικοῦσαν γιά τόν ρόλο τοῦ «ἀρχηγοῦ τῶν ἀν-

ΣΤΡΑΪΧΕΡ: Ο θεωρητικός της εξοντώσεως των Εβραίων

τισημιτών της Βαυαρίας», μεταβλήθηκε σε συνεργασία έπειτα από δύο χρόνια κατά το άποτυχημένο «πραξικόπημα» του Μονάχου όταν ο Χίτλερ, το πρωί της 9ης Νοεμβρίου 1923, επιχείρησε να ανατρέψει την τοπική κυβέρνηση και να επεκτείνει την επανάσταση σ' ολόκληρη την Γερμανία. Εκείνη την ημέρα ο Στράιχερ έφυγε σιδηροδρομικώς για την Νυρεμβέργη και πραγματοποίησε συγκέντρωση στην πλατεία μπροστά από το δημαρχείο της πόλεως. Μόλις φάνηκε η φάλαγγα των τριών χιλιάδων ανδρών, που βάδιζαν προς το κέντρο της πόλεως, για να την καταλάβουν, ο Στράιχερ διέκοψε τον λόγο του και ενώθηκε μαζί τους. Επί κεφαλής βάδιζαν ο Χίτλερ, με τον σύμβουλό του Σόιμπερ - Ρίχτερ, ο «σωματοφύλακάς του» Ούλριχ Γκράφ και ο στρατηγός Λούντερντορφ. Ο Φύρερ κρατούσε περίστροφο. Ο Στράιχερ έρχόταν πίσω του, στην δεύτερη γραμμή. Κατευθύνθηκαν προς την Όντεονσπλάτς, όπου βρισκόταν το Υπουργείο Στρατιωτικών. Εκεί ήταν αποκλεισμένοι ο Ράιμ και ο Χίτλερ. Η φάλαγγα μπήκε στην Ρεζιντεντστράσσε κατά το μεσημέρι. Ύστερα από λίγο έφθασε στην Φελντχερντχάλλε, που την φρουρούσαν εκατό περίπου αστυνομικοί όπλισμένοι με τουφέκια. Εκείνη την στιγμή άρχισε το τραγικό τουφεκίδι μεταξύ αστυνομικών οργάνων και διαδηλωτών με απολογισμό δεκαεννέα νεκρούς (ένδεκα μαζί και τρεις αστυνομικούς) και εκατό τραυματίες. Πρώτος χτυπήθηκε θανάσιμα ο Σόιμπερ - Ρίχτερ. Πέφτοντας, παρέσυρε τον Χίτλερ, που έπαθε εξάρθρωση του ώμου, αλλά κατόρθωσε να απομακρυνθεί με ταξί και συνελήφθη έπειτα από μερικές μέρες. Ποιος πυροβόλησε πρώτος; Ο Ούίλιαμ Σίρερ κατέθεσε ότι μπορεί να ήταν ο Στράιχερ. Διάφοροι μαζί αργότερα το επιβεβαίωσαν λέγοντας ότι «ο Χίτλερ είχε σε μεγάλη υπόληψη τον Στράιχερ γι' αυτό κυρίως το γεγονός».

Η προέλευση εκείνου του μοιραίου πυροβολισμού, που άλλαξε τις τύχες της Γερμανίας για τα επόμενα είκοσι χρόνια, δεν επιβεβαιώθηκε ποτέ. Ο Στράιχερ ανακαλύφθηκε και συνελήφθη στην Νυρεμβέργη το βράδυ της ίδιας ημέρας. Έμεινε τρισημίση μήνες στην φυλακή. Έπειτα, περιμένοντας να αφεθεί και ο Χίτλερ ελεύθερος, ξαναγύρισε στην πολιτική. Εκείνο τον χρόνο, ο Στράιχερ εξέδωσε στην Νυρεμβέργη ένα εβδομαδιαίο περιοδικό με τον τίτλο «Ντέρ Στοϋρμερ». Ήταν ένα εικονογραφημένο αντισημιτικό φύλλο στο οποίο δημοσιεύονταν φανταστικές διηγήσεις για δολοφονίες, που διέπρατταν οι Εβραίοι, για την διεθνή εβραϊκή συνωμοσία που, όπως ισχυριζόταν, αποκαλυπτόταν από τα λεγόμενα «Πρωτόκολλα της Σιών», καθώς και για σεξουαλικά εγκλήματα, που διέπραξαν Εβραίοι.

Πολλοί λίγοι, πράγματι, συμπαθούσαν τον άνθρωπο Στράιχερ. Ο αντιπρόεδρος του κόμματος, Πάινερ, τον χαρακτήριζε «δνειδος». Οι αδελφοί Όττο και Γκρέγκορ Στράσσερ ζητούσαν να πάψει να είναι ηγετικό στέλεχος και μολονότι δεν ήταν ασφαλώς φίλοι των Εβραίων, ωστόσο περιφρονούσαν τον «χυδαίο αντισημισμό του». «Ποτέ

δέν γνώρισα πιά φιλήδονο άνθρωπο», έγραψε έπειτα από χρόνια ο Όττο Στράσσερ. «Ο ρατσισμός ήταν για τον Στράιχερ απλώς ένα πρόσχημα για να διοχετευτεί στο «Στοϋρμερ» τις επικίνδυνες έκτροπές της άρρωστημένης φαντασίας του. Ένα σεξουαλικό εγκλημα, που έχει διαπραχθεί από Εβραίο, στην πρώτη σελίδα του περιοδικού μου είναι σαν πιπεράτο όρεκτικό, ένα γεύμα που αρχίζει με χαβιάρι, μου εξήγησε κάποτε».

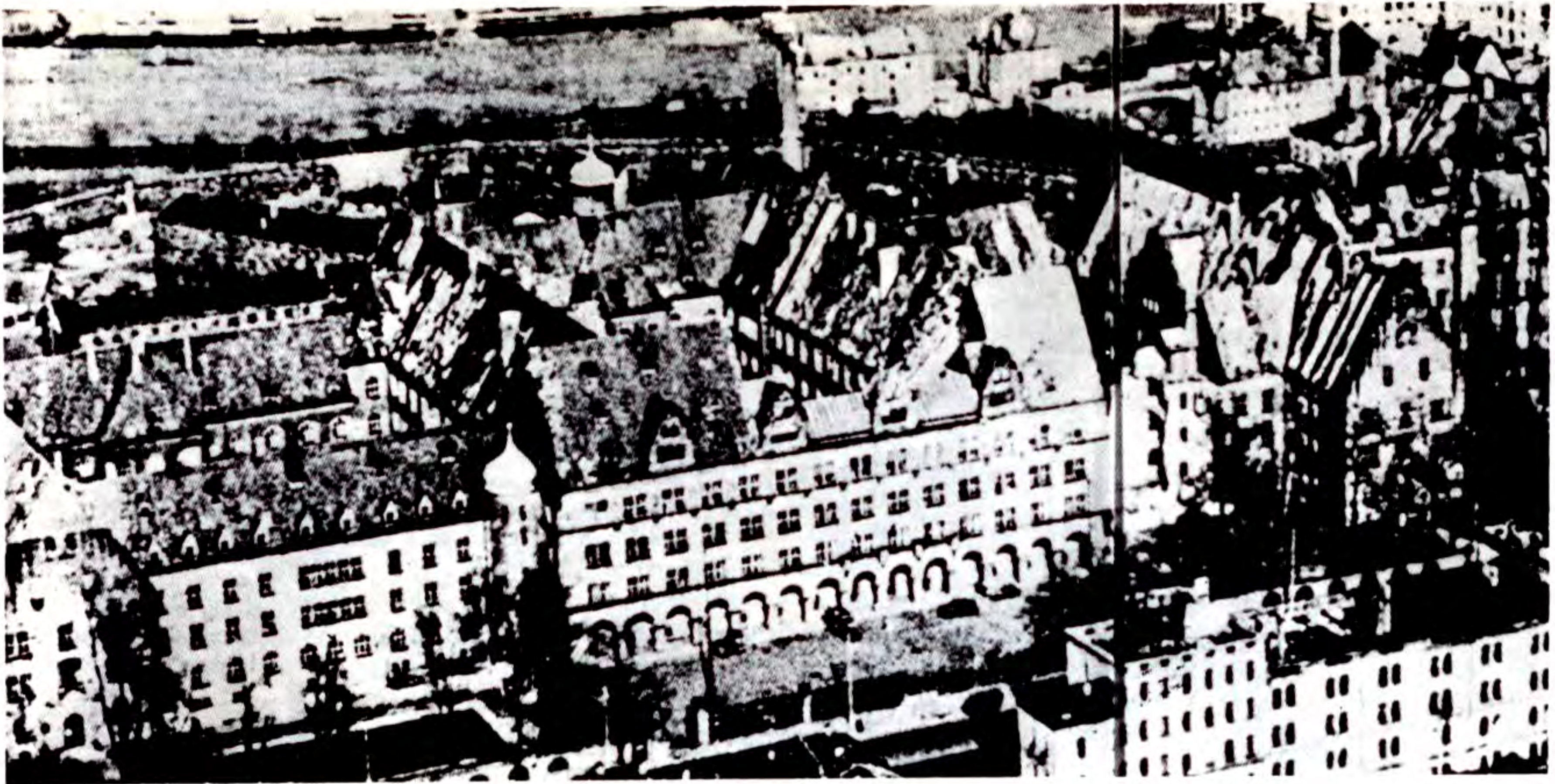
Τό φύλλο του «Στοϋρμερ», της 16ης Φεβρουαρίου 1930, που κατετέθη ως πειστήριο στο Διεθνές Δικαστήριο της Νυρεμβέργης, δημοσίευσε δυό άρθρα, που φανερώνουν τό επίπεδο της αηδιαστικής προπαγάνδας και των ψυχολογικών έκβιασμών του Στράιχερ. Τό πρώτο έχει τον τίτλο: «Περί του θανάτου του σοσιαλδημοκράτου βουλευτού και δικηγόρου δόκτορος Πάουλ Λεβή».

Τό 1933, με την άνοδο του ναζισμού στην εξουσία, ο Στράιχερ εξελέγη βουλευτής στο Ράιχσταγκ, του άπενεμήθη ο τίτλος του επίτιμου Γκρουπενφύρερ στα τάγματα Έφόδου και την 1η Απριλίου τοποθετήθηκε επικεφαλής της επιτροπής για την αντιεβραϊκή δράση σε ολόκληρο τό Μεγάλο Ράιχ.

Στίς 20 Ιουλίου του ίδιου χρόνου ο Στράιχερ συνέλαβε με τά Τάγματα Έφόδου 250 Εβραίους εμπόρους της Νυρεμβέργης και τούς ανάγκασε να φάνε τό χορτάρι ενός χωραφιού. Μπροστά σε όλα τά εβραϊκά καταστήματα, από τό πρωί ως τό βράδυ, φρουρούσαν άνδρες των Ταγμάτων Έφόδου, που κοίταζαν προσεκτικά από πάνω μέχρι κάτω όλους τούς πελάτες. Κανείς πιά δέν τολμούσε να μπή. Τό «Στοϋρμερ» δημοσίευσε καταλόγους εμπόρων, που αγόραζαν από Εβραίους χονδρεμπόρους, Καθολικών Ιερέων, που βάφτιζαν Εβραίους, καφενείων και άλλων κέντρων, που δέν έδιωχναν τούς Εβραίους πελάτες, γυναικών έθνικοσοσιαλιστών, που ψώνιζαν από εβραϊκά καταστήματα. Σε ένα φύλλο του Φεβρουαρίου 1934 τό «Στοϋρμερ» πρότεινε να λυντσαρισθούν δύο Εβραίοι της Καρλσρούης που κατηγορήθηκαν ότι έβιασαν νέες της άρείας φυλής.

Στό περιοδικό του Στράιχερ ή αντισημιτική προπαγάνδα ήταν άνάμικτη με πορνογραφικά στοιχεία, που την έκαναν έλκυστική σε όρισμένη κατηγορία πνευματικώς διεστραμμένων άτόμων. Ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνη γιατί άπευθυνόταν με έναν ξεχωριστό, ιδιαίτερο, δικό της καθαρά τρόπο στους νέους.

Ο Γιούλιους Στράιχερ ήταν πανίσχυρος. Είχε την πλήρη ύποστήριξη του φύρερ. Όταν, στίς 12 Φεβρουαρίου 1935, συμπλήρωσε τά πενήντα - και τό κόμμα του χάρισε μία συλλογή ντοκουμέντων, που είχαν άφαιρεθί από τά αρχεία της Αστυνομίας της Νυρεμβέργης και που πρίν από λίγα χρόνια θά μπορούσαν να άποτελέσουν άποδεικτικό στοιχείο κατηγορίας έναντίον του - ο Χίτλερ τόν έπισκέφθηκε και σε ένα λόγο του προς τούς μαζί ήγέτες είπε: «Τά γενέθλια του Στράιχερ δέν αντιπροσωπεύουν μόνο μισό αιώνα ζωής, αλλά μισή χιλιετία στην Ιστορία της Γερμανίας». Ήταν ή χρονιά της ψηφίσεως των αντιεβραϊκών νόμων. Ο Στράιχερ προετοίμαζε την κοινή γνώμη με μία διεξοδική και δηλητηριώδη προπαγάνδα: «Γερμανοί φίλοι», έγραφε μία προκήρυξη, που κυκλοφόρησε στο Βερολίνο στίς 15 Αύγουστου την ώρα που ο Στράιχερ μιλούσε στο Μέγαρο Αθλητισμού, «γνωρίζετε ότι οι Εβραίοι έπιβουλεύονται τά άγοράκια σας, βιάζουν τις γυναίκες και τις κόρες σας, σκατώνουν τούς γονείς σας, αρπάζουν την περιουσία σας, χλευάζουν την τιμή σας, καταστρέφουν την Έκκλησία σας; Γνωρίζετε ότι οι Εβραίοι δικηγόροι δέν σας βοηθούν ποτέ να βρήτε τό δίκιο σας;». Η προκήρυξη τελείωνε με την άπαιτηση να ψηφισθί μία δραστηκή αντιεβραϊκή νομοθεσία ή όποία θά προέβλεπε την ποινή των

Τό δικαστήριο καί οί φυλακές τῆς Νυρεμβέργης.

καταναγκαστικῶν ἔργων καί τήν ποινήν τοῦ θανάτου γιά τούς Γερμανούς, πού εἶχαν σεξουαλικές σχέσεις μέ μή ἀρείους. Στίς 17 Σεπτεμβρίου ὁ δόκτωρ Φράνκ, ὑπουργός ἀνευ χαρτοφυλακίου καί πρόεδρος τοῦ Γερμανικοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου (πού ἔγινε ἀργότερα γνωστός, ὡς «μπόγιας τῆς Πολωνίας»), ἀνήγγειλε ὅτι ὁ Στράιχερ ἀναγορεύθηκε μέλος τῆς Γερμανικῆς Ἀκαδημίας Δικαίου. «Ἡ ἀναγόρευση», ἔγραφαν οἱ Τάιμς τοῦ Λονδίνου «φαίνεται νά ἐπιβεβαιώνει τίς φήμες γιά τήν ψήφιση ἀντιεβραϊκῶν νόμων ἐπ' εὐκαιρία τοῦ προσεχοῦς συνεδρίου τοῦ Ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ Κόμματος».

Αὐτό πράγματι ἔγινε στίς 15 Σεπτεμβρίου. Ποτέ, ἄλλωστε, ὁ Στράιχερ δέν ἀρνήθηκε ὅτι συνέβαλε στήν ψήφιση αὐτῶν τῶν νόμων. Τόν ἐπόμενο χρόνο, μάλιστα, στό συνέδριο τοῦ κόμματος, ὁ Στράιχερ εἶπε: «Εἶναι σφάλμα, σύντροφοι, νά πιστεύουμε ὅτι τό ἐβραϊκό πρόβλημα μπορεῖ νά λυθῇ χωρίς νά χυθῇ αἷμα». Ἐν τούτοις τό ἄστρο τοῦ Στράιχερ, ὡς πολιτικοῦ ἀνδρός, βρισκόταν στήν δύση του. Οἱ διαμαρτυρίες ἐναντίον του, εἰδικά γιά τήν ἰδιωτική του ζωή, ἦσαν ἀναρίθμητες. Μετά τά «πογκρόμ» τοῦ 1938, κατηγορήθηκε ἀνοιχτά γιά κατάχρηση. Ὁ βοηθός του Κόλ, ἐπιφορτισμένος νά μετατρέψῃ σέ «ἄρειες» ὀκτακόσιες ἐπιχειρήσεις τῆς Νυρεμβέργης καί τοῦ Φόρτ, πού ἀνήκαν σέ Ἑβραίους, ἀγόρασε μέσῳ τῆς κυβερνήσεως τῆς Φραγκονίας ἐφημερίδες, ἐργοστάσια καί ἐγκαταστάσεις στό ἓνα δέκατο τῆς ἀξίας τους καί τήν ἐπομένη τίς μεταπούλησε στήν πραγματική τιμή τους. Ὁ ἴδιος ὁ Στράιχερ ἀγόρασε γιά 5.000 μάρκα τίς μετοχές τῶν Ἑργοστασίων Μάρξ τῆς Νυρεμβέργης, πού ἀξίζαν ἐπάνω ἀπό ἓνα ἑκατομμύριο. Κοσμήματα πού εἶχαν «κατασχεθεῖ σέ σπίτια Ἑβραίων καί εἶχαν μεταφερθῇ στό Γκάου ἐξαφανίστηκαν μυστηριωδῶς. Ἀντίθετα σέ αὐτά καί ἓνα σκαμνογάλαζο ζαφείρι πού ὁ Γκαϊρινγκ τό ἀναζητοῦσε, γιά τήν σύλληψή του, σ' ὁλόκληρη τήν Γερμανία. Ὁ Γκαϊρινγκ ἦταν ἐκεῖνος πού ἀρχισε ἀνακρίσεις γιά τόν Στράιχερ κατά διαταγήν τοῦ Ἔς, τόν ὁποῖο ὁ Χίτλερ, ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος (τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1939) εἶχε διορίσει ἐκπρόσωπό του στήν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Ἐναντίον τοῦ Στράιχερ διατυπώθηκαν δέκα κατηγορίες, ὅλες γιά «ἀναξιότητα» καί «παρανομία». Δέν ἔλειπαν ὅμως καί οἱ κατηγορίες γιά τήν προσβολή τῆς τιμῆς τῶν γυναικῶν τῶν μελῶν τοῦ κόμματος, γιά «ἀνήθικη συμπεριφορά» καί ἡ κατηγορία, μοναδική στό εἶδος της, ὅτι καθόταν ὁλόγυμνος στό γραφεῖο του στό «Στουρμερ». Τό φθινόπωρο ἀρχισε ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ κόμματος, ἡ δίκη ἐναντίον τοῦ Στράιχερ. Ἐκεῖνος ἀρνήθηκε ἀργότερα ὅτι ἐκδόθηκε ποτέ ἀπόφαση ἐναντίον του. Ἐν τούτοις τόν Νοέμβριο ὁ Ἔς τοῦ ἔδωσε γραπτή ἐντολή μέ τήν ὁποία τοῦ ἀπαγόρευε νά μιλά δημοσίᾳ μέ τήν ἀπειλή τῆς ἀμέσου συλλήψεως. Τόν διέτασσε ἐπίσης νά πάῃ στήν ἑπαυλή του στό Πλάικερσοφ τῆς Φραγκονίας. Γιά ὅλα αὐτά, ἐπὶ ἓνα περίπου χρόνο, δέν διέρρευσε τίποτε στό ἐξωτερικό. Μόνον στίς 6 Αὐγούστου 1940 οἱ Τάιμς τοῦ Λονδίνου δημοσίευσαν μιά σύντομη εἶδηση ὅτι ὁ Στράιχερ ἦταν νεκρός: «Ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ὁ Στράιχερ ἦλθε σέ σύγκρουση μέ τόν Γκαϊρινγκ, ὁ ὁποῖος εἶχε διατάξει ἀνακρίσεις σχετικά μέ τίς ὑποθέσεις πού διαχειρίζονταν γιά λογαριασμό τοῦ κόμματος. Ὁ Στράιχερ παρεπέμφθη ἐνώπιον ἀνωτάτου ναζιστικοῦ δικαστηρίου, μέ συντριπτικά ἀποδεικτικά στοιχεῖα καί καταδικάσθηκε. Δέν εἶναι ἐν τούτοις γνωστό ἂν αὐτοκτόνησε ἢ ἐκτελέσθηκε».

Τήν ἐπομένη, τό Βερολίνο διέψευσε κατηγορηματικά τήν εἶδηση τοῦ θανάτου τοῦ Στράιχερ, καί ἀνέφερε ὅτι ὁ πρῶην γκαουλάιτερ βρισκόταν στήν Νυρεμβέργη καί ὅτι θά δημοσιευόταν προσεχῶς ἀρθρο του στό «Στουρμερ». Πράγματι, σέ ὅλη τή διάρκεια τοῦ πολέμου καί ὡς τόν Μάρτιο τοῦ 1945, τό περιοδικό τοῦ Στράιχερ συνέχισε τήν ἐκδοσή του.

Στίς 28 Ἀπριλίου 1945 ἔφυγε ἀπό τό Πλάικερσοφ κατευθυνόμενος στό Μπερχτεσγκάντεν μέ μιά μοτοσυκλέτα, πού τήν ὀδηγοῦσε ἡ γυναῖκα του καί ἔπειτα μέ ἓνα φορτηγό φορτωμένο μέ βολίτσες καί ἄλλες ἀποσκευές πῆγε νά κρυφθῇ στά βουνά τῆς Βαυαρίας καί ἐκεῖ συνελήφθη ἔπειτα ἀπό ἓνα μήνα. Στίς 23 Μαΐου τέσσερις στρατιῶτες τῆς 101ης ἀερομεταφερομένης ἀμερικανικῆς μεραρχίας, μέ ἐπικεφαλῆς τόν λοχαγό Μπλίτ, ἓνα Ἑβραῖο ἀπό τήν Νέα Ὑόρκη, πέρασαν μέ τσιπ τόν ὁδρό πού καταλήγει στίς

στενές κορδέλλες γύρω από τό Μπερχτεσγκάντεν. Σέ κάποια στροφή διέκριναν ένα σπιτάκι. Στό χωράφι είδαν έναν άνδρα μέ μακρυά γενειάδα. Ζωγράφιζε δύο αγελάδες πού έβοσκαν. 'Ο λοχαγός Μπλίτ πλησίασε τόν άνθρωπο καί τοῦ μίλησε στήν γερμανοεβραϊκή διάλεκτο «γίντις»: «Μοιάζετε μέ τόν Γιούλιους Στράιχερ». 'Ο γέρος ανασήκωσε τό κεφάλι, έκπληκτος, καί ψιθύρισε γερμανικά: «'Αμερικανοί, έ; Αὐτή μέ πρόδωσε;» καί έρριξε μιά ματιά πρός τό ξύλινο σπιτάκι. Δυστυχῶς γιά τόν Στράιχερ ὁ λοχαγός Μπλίτ, έκτός ἀπό ἀγγλικά καί «γίντις» ἤξερε καί γερμανικά: «Εἶσθε ὁ Στράιχερ», εἶπε. 'Ο ἄλλος ἀπάντησε: «'Ονομάζομαι Χέρμαν Ζάϊλερ, ὄχι Στράιχερ. Εἶμαι ζωγράφος». 'Αλλά τώρα πιά εἶχε προδοθῇ. Στό σπίτι οἱ στρατιῶτες βρῆκαν τήν έρωμένη τοῦ Στράιχερ, μιά ὁμορφη ξανθή κοπέλλα. Τούς πῆραν καί τούς δυό μαζί τους. Στό Δικαστήριο τῆς Νυρεμβέργης - στήν αἴθουσα ὅπου πρὶν ἀπό χρόνια εἶχε δικασθῇ μέ τήν κατηγορία τῆς προσβολῆς τῆς δημοσίας αἰδοῦς — ὁ Στράιχερ προσήχθη στίς 20 Νοεμβρίου 1945. Στό ἐδώλιο τῶν κατηγορουμένων ἦταν σχεδόν ἀπομονωμένος. Κανένας ἀπό τούς ἄλλους εἴκοσι κατηγορουμένους δέν τόν πλησίαζε οὔτε τοῦ ἀπηύθυνε τόν λόγο. 'Ο πρῶην ὑπουργός Φούνκ διαμαρτυρήθηκε, ὅταν τόν πῆραν νά καθήσῃ κοντά του: «Εἶναι ἡ χειρότερη ποινὴ πού θά μπορούσαν νά μοῦ ἐπιβάλουν οἱ δικασταί», εἶπε στόν Ρίμπεντροπ καί στόν φόν Πάπεν. Μέ τό πρόσωπο γερασμένο καί ρυτιδωμένο, ὁ Στράιχερ παρατηροῦσε τούς δικαστάς καί ἐμπιστεύθηκε στόν συνήγορό του, τόν δικηγόρο Χάνς Μάρξ.

«Σίγουρα εἶναι ὅλοι 'Εβραῖοι».

Ἐπειτα, μετά τήν ἀπαγγελίαν τῶν σημείων τῆς κατηγορίας (ἦσαν τέσσερα: συνωμοσία, ἐγκλήματα κατά τῆς εἰρήνης, ἐγκλήματα πολέμου, ἐγκλήματα κατά τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ Στράιχερ ἐκατηγορεῖτο μόνο γιά τό πρῶτο καί τό τέταρτο) σηκώθηκε καί ζήτησε τόν λόγο: «'Εξοχώτατοι κύριοι δικασταί, ἐπιθυμῶ νά διαμαρτυρηθῶ. Στήν φυλακή μέ μεταχειρίσθηκαν μέ τόν τρόπο πού κατηγορεῖται τώρα ἡ Γκεστάπο ὅτι μεταχειρίσθηκε τά θύματά της». Ἐπειτα πρόσθεσε κραυγάζοντας: «Μέ κράτησαν ἐπὶ τέσσερις ἡμέρες γυμνό σέ ἓνα κελλί, δεμένο στόν τοῖχο μέ σιδερένιες ἀλυσίδες. Ἦμουν ἀναγκασμένος νά φιλῶ τά πόδια τῶν νέγρων στρατιωτῶν. Μοῦ ἀνοιξαν τό στόμα μέ ἓνα κομμάτι ξύλο καί ἔπειτα μοῦ τό ἔσπρωξαν μέσα».

Κατά τήν ἀνάκριση, πού ἐγίνε ἀπό τόν Γενικό 'Αντιεισαγγελέα Βρεταννὸ Γκρίφθ - Τζόουνς, παραδέχθηκε ὅτι εἶχε πάρει μέρος στήν σύνταξη τῶν φυλετικῶν νόμων τῆς Νυρεμβέργης («Συνέβαλα στήν ψήφιση τῶν νόμων ἀν καί δέν μέ εἶχαν συμβουλευθῇ προηγουμένως. 'Από χρόνια ὑποστήριζα ὅτι ἔπρεπε νά ἀποφύγουμε τήν ἀνάμιξη ἐβραϊκοῦ καί γερμανικοῦ αἵματος») ἀλλά ἀπέκρουσε τήν κατηγορία ὅτι γνώριζε τήν κατάληξη: «Πληροφορήθηκα τίς σφαγές τῶν 'Εβραίων μόνο ἀπό τήν διαθήκη τοῦ Χίτλερ καί ἔμαθα ὅτι αὐτός ἔδωσε τήν διαταγή...»

'Αλλά τό Δικαστήριο ζήτησε ὁμόφωνα νά τοῦ ἐπιβληθῇ ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου: «Δέν χρειάζεται νά μιλήσωμε πολύ γι' αὐτόν τόν άνθρωπο», εἶπε στήν ἀγόρευσὴ του ὁ Γενικός Εἰσαγγελέας σέρ Χάρλεϋ Σώουκρος, «ὁ Στράιχερ εἶναι ἴσως περισσότερο ὑπεύθυνος ἀπὸ τούς ἄλλους. Ἐπὶ εἴκοσι πέντε χρόνια ἡ τρομερὴ του φιλοδοξία ἦταν ἡ ἐξόντωση τῶν 'Εβραίων, ἐπὶ εἴκοσι πέντε χρόνια εἶχε ἐμφυσήσει στόν γερμανικὸ λαὸ τήν νοοτροπία τοῦ μίσους, τῆς κτηνωδίας, τῆς δολοφονίας. Χωρὶς αὐτόν δέν θά γινόταν... 'Απὸ πολὺ καιρὸ ὁ Στράιχερ εἶχε χάσει τό δικαίωμα νά ζῇ».

Τήν Δευτέρα, 30 Σεπτεμβρίου 1946, ὁ ἓνας μετά τόν ἄλλο, οἱ εἴκοσι ἓνας κατηγορούμενοι μεταφέρθηκαν ξεχωριστά, ἀπὸ τά ἰσόγεια κελλιά τοῦ μεγάρου τῆς Δικαιοσύνης, στήν αἴθουσα ἀριθμ. 600 ὅπου συνεδρίαζε τό Διεθνὲς Στρατιωτικὸ Δικαστήριον. 'Ο Στράιχερ στεκόταν ὀρ-

θιος μπροστά στοὺς δικαστάς, στερεώνοντας νευρικά τά ἀκουστικά στά αὐτιά του: «Κατηγορούμενε Γιούλιους Στράιχερ», ἀπήγγειλε ὁ πρόεδρος Λῶρενς, «σύμφωνα μέ τό τέταρτο σημεῖο τῆς κατηγορίας κρίνεσαι ἐνοχος καί καταδικάζεσαι σέ θάνατο δι' ἀπαγχονισμοῦ». Ἦρεμος ὁ Στράιχερ ἔβγαλε τά ἀκουστικά, στράφηκε ἀπότομα καί βγῆκε μέ σταθερὸ βῆμα ἀπὸ τήν αἴθουσα. «Σέ θάνατο, φυσικά», εἶπε ἔπειτα ἀπὸ λίγο στόν ψυχολόγο τῆς φυλακῆς, καθηγητὴ Τζίλμπερτ. «'Ακριβῶς ὅπως τό προέβλεπα». 'Ο Στράιχερ ἦταν ὁ μόνος κατηγορούμενος πού καταδικάσθηκε γιά ἓνα μόνο ἀπὸ τά τέσσερα σημεῖα τῆς κατηγορίας (ἀπὸ τήν κατηγορία τῆς συνωμοσίας ἀπηλλάγη) καί τοῦ ἐπιβλήθηκε ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου. 'Ο φόν Σίραχ, πού κι αὐτὸς κρίθηκε ἐνοχος μόνο γιά ἐγκλήματα κατά τῆς ἀνθρωπότητος, καταδικάσθηκε σέ εἴκοσι χρόνια κάθειρξη. Στίς ἡμέρες πού τόν χώριζαν ἀπὸ τήν ἐκτέλεση, ὁ Στράιχερ περνοῦσε ὅλο σχεδόν τόν καιρὸ στό κελλί του, συναντοῦσε καμμιὰ φορά στοὺς διαδρόμους τῆς φυλακῆς τήν γυναῖκα του Ἄντελε, ἔγραφε συχνά στοὺς γιούς του, ἀρνιόταν νά παρακολουθήσῃ τήν Θεία Λειτουργία, παραπονιόταν συχνά πὼς δέν ἔτρωσε ἀρκετά. Τήν Τετάρτη 16 Ὀκτωβρίου 1946, μιά νύχτα παγερὴ καί βροχερὴ, ἀρχισαν στό στάδιο πού βρισκόταν δίπλα στίς φυλακές οἱ ἐκτελέσεις τῶν ἑνδεκα ἐθνικοσοσιαλιστῶν ἡγετῶν. 'Ο λοχίας Τζῶν Γούντ, ὁ δῆμιος, περίμενε τούς καταδίκους σέ ἓνα ἱκρίωμα ὕψους τεσσάρων μέτρων, ὅπου ἔφθανε κανεὶς ἀνεβαίνοντας δεκατρία σκαλιά. Πρῶτος στήν σειρά ὁ Ρόμπεντροπ, ὁ Γκαϊρινγκ εἶχε αὐτοκτονήσει στό κελλί του μέ ὑδροκυάνειο. Ἀκολούθησαν ὁ Κάιτελ, ὁ Καλτενμπρουννερ, ὁ Ρόζενμπεργκ, ὁ Φράνκ, ὁ Φρίκ καί ὁ Ζάουκελ, πού ἐκτελέσθηκαν στίς 2.20'. Πέντε λεπτά ἀργότερα ἦλθε ἡ σειρά τοῦ Στράιχερ. Ὁξύθυμος καί βίαιος ἀρνήθηκε νά ντυθῇ καί οἱ φρουροὶ ὑποχρεώθηκαν νά μεταχειρισθοῦν βία. Ὅταν μπῆκε στό στάδιο, ὁ Στράιχερ κτύπησε τά τακούνια του καί κραύγασε «Χαίλ Χίτλερ». Ἐπειτα ἔπαψε ἀμέσως καί πρόβαλε ἀντίσταση. Οἱ ἄνδρες τῆς Στρατιωτικῆς Ἀστυνομίας χρειάσθηκε νά τόν μεταφέρουν «σηκωτό» στά πόδια τῆς ἀγχόνης. Ὅταν ἄκουσε τήν τυπικὴ ἐρώτηση τοῦ ἀξιωματικοῦ: «Πὼς ὀνομάζεσαι;» ὁ Στράιχερ γέλασε σαρκαστικά: «Τό ξέρετε πολὺ καλά, ἄς μὴν παίζωμε κωμωδία». «'Οφείλεις νά πῆς τό ὄνομά σου», εἶπε ὁ ἀξιωματικός. «Στράιχερ, Γιούλιους Στράιχερ», ξέσπασε στό τέλος ὁ κατάδικος. Στράφηκε, καί, ὠθούμενος ἀπὸ τούς στρατιῶτες, ἀνέβηκε τά δεκατρία σκαλοπάτια. Ἐπάνω στό ἱκρίωμα στράφηκε πρὸς τούς παρόντες. Κραύγασε: «'Εφέτος οἱ 'Εβραῖοι θά γιορτάσουν πραγματικά τήν ἐορτὴ τοῦ Πουρίμ. Ἀλλά θυμηθῆτε ὅτι θά ἔλθῃ ἡμέρα πού ἐσᾶς, ὅλους, θά σᾶς κρεμάσουν οἱ μπολσεβίκοι». Καί γυρίζοντας στόν Διαμαρτυρόμενο πάστορα: «Εἶμαι ἔτοιμος νά πάω στόν Θεό».

'Ο δῆμιος τοῦ φόρεσε τήν μαύρη κουκούλα. Οἱ βοηθοὶ τοῦ ἔδεσαν μέ τά μαῦρα δερμάτινα λουριά, τίς κνήμες καί τά χέρια. Ἡ καταπακτὴ ἀνοίξε καί ὁ Στράιχερ ἔβγαλε μιά τελευταία κραυγὴ. Ἦταν ἓνας χαιρετισμὸς στήν γυναῖκα του: «'Αγαπημένη μου Ἄντελε». Τό σῶμα ἐξαφανίστηκε κάτω ἀπὸ τό ἱκρίωμα καί, μέσα στήν βαθειὰ σιγὴ, φαινόταν νά ἀνεβαίνει καθαρῶτα ἀπὸ τήν καταπακτὴ ἓνας ἀδύνατος καί παρατεταμένος ἀνθρώπινος θρῆνος. Δύο γιατροὶ μπῆκαν γρήγορα κάτω ἀπὸ τό ἱκρίωμα καί βγῆκαν σχεδόν ἀμέσως. «'Ο κατάδικος εἶναι νεκρός». 'Ο θάνατος ἦταν ἀκαριαῖος. Λίγες ὥρες ἀργότερα τό φέρετρο μέ τήν σορὸ τοῦ Στράιχερ καί τῶν ἄλλων ἡγετῶν τοῦ Τρίτου Ράιχ ἀποτεφρώθηκαν σέ ἓναν ἀπὸ τούς κλιβάνους τοῦ στρατοπέδου συγκεντρώσεως τοῦ Νταχάου. Οἱ τέφρες σκορπίσθηκαν στόν ποταμὸ Ἰζσαρ.

GIUSEPPE MAYDA

Από τή ζωή τῶν Κοινοτήτων

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 25

νότ», στή μνήμη τοῦ Ἀσέρ Ραφ. Μωϋσῆ. Θέμα τοῦ φετεινοῦ διαγωνισμοῦ ἦταν:

«Ἱερουσαλήμ - Πόλη τῆς Εἰρήνης»

Ὅπως ἐτόνισε ἡ πρόεδρος τῆς Μπενότ, κ. Λύδια Ἐσκεναζῆ, ἐφέτος ἡ τελετή συνέπεσε μέ τά 30 χρόνια ἀπό τῆς δημιουργίας τοῦ Ἰσραήλ καί, κατά συνέπεια, γιορτάσθηκαν καί οἱ δύο ἐπέτειοι. Ἡ κ. Λίνα Ἑρρέρα ἀναφέρθηκε κατόπιν στήν ἱστορία τοῦ Σιωνισμοῦ, καί ἡ κ. Βικτωρία Καίμη μίλησε γιά τή θέση τῆς Ἱερουσαλήμ στήν ἐβραϊκή συνείδηση καί ἀναφέρθηκε στίς ἐργασίες τῶν παιδιῶν. Ὁ ραββῖνος κ. Ἡλίας Σαμπετάϊ, τέλος, παρουσίασε τό θέμα τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς ἐπόμενης χρονιάς, πού θά εἶναι: «Ὁ Δεκάλογος — ἡ σημασία του γιά τήν Ἀνθρωπότητα».

Ὅλοι οἱ παριστάμενοι χάρηκαν καί θαύμασαν τά γραπτά τῶν παιδιῶν, πού μέ τήν παιδική τους ἀγνότητα ὕμνησαν καί τραγούδησαν τόν ὕμνο τῆς ἀγάπης καί τῆς εἰρήνης — τήν Ἱερουσαλήμ.

✱ Τό Α΄ βραβεῖο (3.000 δρχ.) ἐπῆρε ὁ μαθητής τοῦ Ἑβραϊκοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀθηνῶν, Ἑρρίκος Βεντούρης.

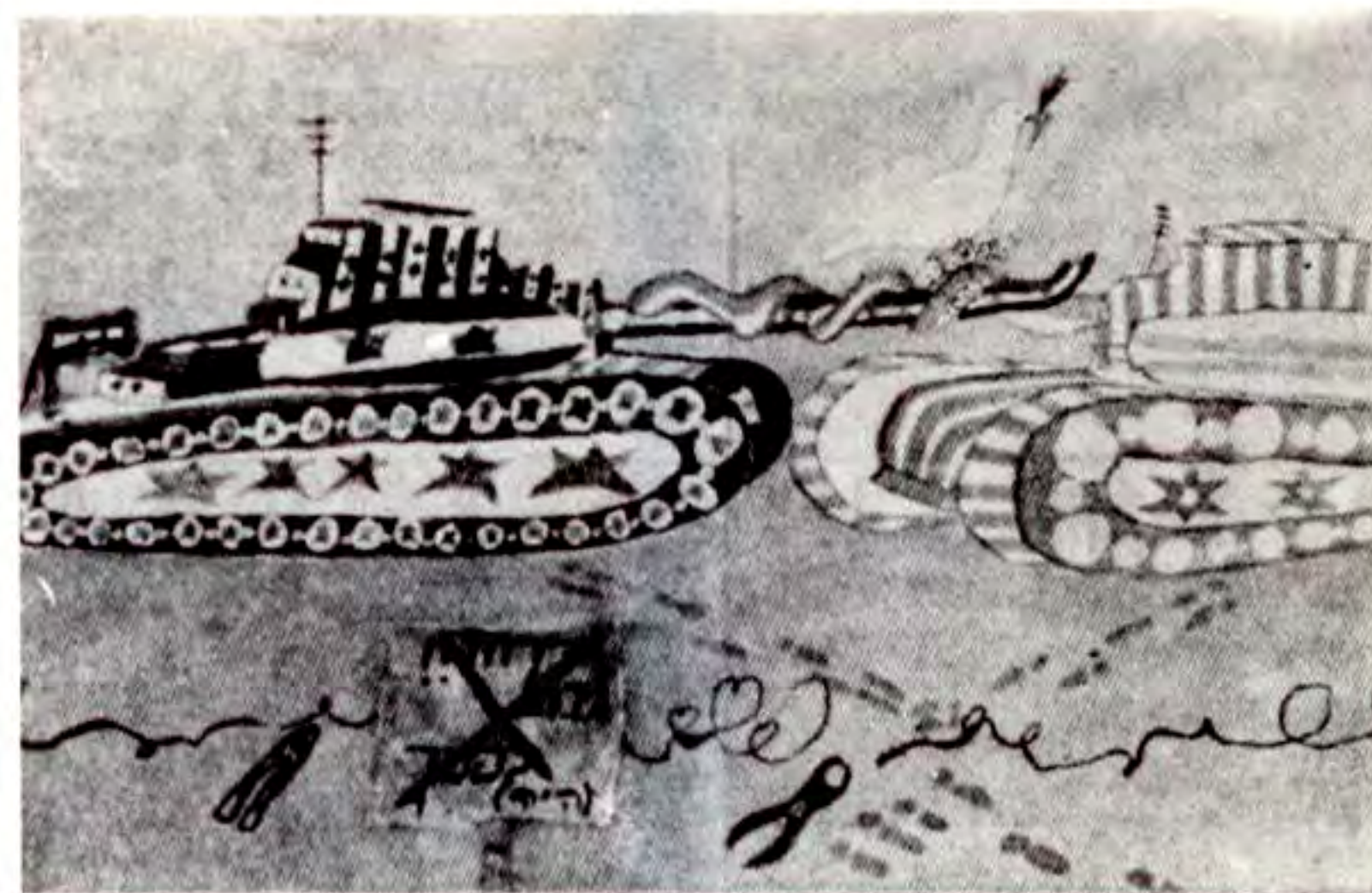
✱ Τό Β΄ βραβεῖο (2.000 δρχ.) μοιράσθηκαν οἱ μαθητές τοῦ Ἑβραϊκοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Λαρίσης, Δαυῖδ Χ. Ἀρράρ καί Ἀννίτα Βενουζίου.

✱ Τό Γ΄ βραβεῖο (1.000 δρχ.) ἐπῆρε ἡ μαθήτρια Ρένα Κωστή σπό τήν Χαλκίδα.

✱ Στούς παρακάτω μαθητές ἐδόθη ἔπαινος συμμετοχῆς κι ἓνα συμβολικό δῶρο, προσφορά τῆς Ἰσραηλτικῆς Κοινότητος Θεσ/νίκης: Ἀσσέα Σουλτάνα (Ἀθή-

να), Λέων Γαβριηλίδης (Ἀθήνα), Σάρρα Μαγρίζου (Λάρισα), Ἀλβέρτος Μιζραχῆς (Λάρισα), Μπέζα Λίνα (Λάρισα), Δαυῖδ Μωϋσῆς (Λάρισα), Δαῦδ Ναχμίας (Ἀθήνα), Νινέτα Σαμπά (Ἀθήνα), Ντόλυ Φίς (Λάρισα) καί Δαυῖδ Φρανσές (Λάρισα).

✱ Εἰδικός ἔπαινος ἀπονεμήθηκε στή μαθήτρια τῆς Γ΄ Γυμνασίου, Νεχάμα Κοέν ἀπό τήν Χαλκίδα.

Ἡ ΕΙΡΗΝΗ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΒΛΕΠΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Στή Γενεύη ἀνοίξε ἐκθεσις παιδικοῦ σχεδίου μέ θέμα «Ἡ Εἰρήνη μου», μέ συμμετοχή παιδιῶν τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς Αἰγύπτου. Τό εἰκονιζόμενο ἔργο τοῦ δωδεκαετοῦς Ἰσραηλινοῦ Σαχάρ εἶναι συμβολικό: ὁ μικρός ζωγράφος ἐπιθυμεῖ τά ἀντίπαλα βήματα νά ἐνωθοῦν, οἱ ἐχθροί νά ἀγκαλιάσῃ ὁ ἓνας τόν ἄλλον, νά κοποῦν τά συρματοπλέγματα καί νά καταρριφθοῦν οἱ πινακίδες τῆς Ἀραβο - Ἰσραηλινῆς μεθορίου. Τήν ἐλπίδα γι' ὅλα αὐτά ἐκφράζει ἡ λευκή ὑπερμεγέθης περιστέρα μέ τόν κλάδο ἐλαίας στό ράμφος.

Από τά δημοσιεύματα τοῦ τύπου

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 22

«Ἀκρόπολις»

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν 30 χρόνων ὁ ὑφυπουργός κ. Γ. Ἀποστολάτος διηγεῖτο σέ φίλους του: «Ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας τῆς Βίβλου ὁρίσθηκε τότε ἓνας νέος 31 ἐτῶν, βαθιά φιλέλληνας πού δέν εἶχε καμιά σχέση μέ τήν στρατιωτική τέχνη καί πού ἀντιμετώπισε τίς πολυάριθμες στρατιές τῶν ἀντιπάλων του σκύβοντας καί μελετώντας τήν Βίβλο καί τά ἱστορικά παραδείγματα ἀπό τίς σελίδες της. Πρόκειται γιά τόν σημερινό διάσημο ἀρχαιολόγο καί καθηγητή τοῦ Πανεπιστημίου Ἱεροσολύμων Γιγκαέλ Γιαντίν, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε ἐπανειλημμένα τήν Ἑλλάδα καί πού μόλις πρόσφατα ἀνακατεύθηκε στήν πολιτική τῆς χώρας του δημιουργώντας ἓνα νέο κόμμα. Σήμερα μετέχει σάν ἀντιπρόεδρος στήν Κυβέρνησι τοῦ κ. Μπεγκίν. Θύμισε ἀκόμη ὁ κ. Ἀποστολάτος τίς βαθιεῖς γνώσεις τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας καί γλώσσας τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ Μπέν Γκουριόν, πού ὅταν ἔφθασε «Ἰνγκόγνιτο» στήν Ἀθήνα τό 1951 κατανάλωσε πολλές ὥρες στά ὑπόγεια καταστήματα στό Μοναστηράκι γιά νά ἀνακαλύψῃ ἐνδιαφέρουσες κλασσικές ἐλληνικές ἐκδόσεις» (17/5).

«Ἐλευθεροτυπία»

Σέ σχόλιο γιά τήν ἐπέμβαση τοῦ Ἰσραήλ στό Λίβανο καί τήν ἀνάγκη τῆς ἀμύνης τῶν Ἰσραηλινῶν γράφει ὅτι «Πολύ προτιμότερο θά ἦταν νά δεχτεῖ τό Ἰσραήλ τήν ἀνάγκη νά συνυπάρξῃ μέ τό ἐλεύθερο, ἀνεξάρτητο κράτος τῆς Παλαιστίνης» (18/5).

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)

Ἡ ἐφημερίδα αὐτή ἐκμεταλλεύεται κάθε εὐκαιρία γιά νά πολεμήσει τίς διακρίσεις σέ βάρος τῶν Ἑβραίων. Μεταξύ τῶν ἐκστρατειῶν πού γίνονται ἀπό τίς στήλες της, ἀναφέρουμε αὐτήν πού ἀφορᾷ τήν ὑποχρεωτική κυριακάτικη ἀνάπαυση. Ὁ σχετικός ἀπό τίς ἀρχές ἐπιβεβλημένος νόμος, ὑποχρεώνει τοὺς Ἑβραίους νά κλείνουν τὰ μαγαζιά τους τήν Κυριακή, ἐνῶ ἡ παράδοση τοὺς ἐπιβάλλει νά ἀργοῦν τό Σάββατο.

Ὁ Ἰσαάκ Σιακκῆ, πού παράλληλα μέ τίς δραστηριότητές του εἶχε ὑποστηρίξει τό Λαϊκό Βασιλικό Κόμμα, ὑπῆρξε ἐκλεγμένο μέλος τοῦ ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου τό 1920 καί τό 1927 καί τῆς Γερουσίας τό 1932.

Ἐκδιώχθηκε ἀπό τοὺς ναζί στά Στρατόπεδα τῆς Πολωνίας ἀπ' ὅπου καί δέν ἐπέστρεψε.

ΜΕΝΤΕΣ ΜΠΕΣΣΑΝΤΣΙ: Γόνος μιᾶς ὀχι καί τόσο εὐνοημένης οἰκογένειας, ὁ Μεντές Μπεσσαντσί μαθαίνει τὰ πρῶτα του γράμματα στό σχολεῖο τοῦ Ταλμούδ Τορά, καί συνεχίζει τίς σπουδές του στό σχολεῖο τῆς Ἀλιάνς, κατορθώνει δέ νά μάθει μέ τελείως δικά του μέσα, πολλές γλῶσσες, καί ἰδιαίτερα τήν γαλλική.

Ἀπό μικρός ἀφοσιώνεται στήν δημοσιογραφία, καί συνεργάζεται

σέ πολλές ἐφημερίδες πού ἐκδίδονται στά ἑβραίο - ισπανικά ἢ γαλλικά. Μεταξύ αὐτῶν σημειώνουμε: «ΕΛ ΠΟΥΕΜΠΛΟ» (στά ἑβραίο - ισπανικά) καί «Λ' ΕΝΤΕΠΑΝΤΑΝ» στά γαλλικά, ἡ ὁποία κυκλοφορεῖ κατά τήν διάρκεια μιᾶς τριακονταετίας.

Ὁ Μ. Μπεσσαντσί διακρίνεται γιά τήν δριμεία πέννα του καί γιά τή μεγάλη του ἀγωνιστικότητα. Ἀπό τίς στήλες τῶν ἐφημερίδων του διεξάγει δύσκολες ἐκστρατείες γιά νά ὑποστηρίξει τὰ πολιτικά δικαιώματα τῶν Ἑβραίων. Στήν πολιτική, γενικώτερα, εἶναι ὁπαδός τοῦ Φιλελεύθερου Κόμματος, τοῦ ὁποίου τότε ἀρχηγός εἶναι ὁ γνωστός πολιτικός Ἐλευθέριος ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, καί ἐκλέγεται ἀρκετές φορές στή Βουλὴ. Γιά μερικά χρόνια ἐκτελεῖ καθήκοντα Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Σιωνιστικῆς Ὁμοσπονδίας.

Μέ τήν κατάκτηση τῆς πόλης ἀπό τὰ γερμανικά στρατεύματα, ὁ Μ. Μπεσσαντσί, γνωστός γιά τίς σφοδρές ἐπιθέσεις του ἐναντίον τῶν ναζί καί τῶν διατάξεών τους, προσπαθεῖ νά γλυτώσει ἀπό τὰ νύχια τῆς Γκεστάπο καί δραπετεύει στήν Κρήτη. Ὅταν ὅμως τό νησί αὐτό πέφτει στά χέρια τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων, ἡ Γκεστάπο κατορθώνει νά τόν συλλάβει, καί τόν ἐξορίζει στά στρατόπεδα τῆς Πολωνίας ἀπ' ὅπου καί δέν ἐπέστρεψε.

ΣΟΛΟΜΩΝ ΡΟΥΜΠΕΝ – ΜΟΡΔΕΧΑΪ

Ο ΕΒΡΑΪΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΩΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΧΡΟΝΙΚΑ» (ὈΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ)**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Νο 1 (ΤΕΥΧΟΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 1978)

Ὁ Ἑβραϊκός Τύπος στή Θεσσαλονίκη καί γενικώτερα στήν Ἑλλάδα

Τό θέμα τοῦ ἑβραϊκοῦ τύπου τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἀπασχολήσει σέ σειρά ἄρθρων τοὺς ἀναγνώστες τῶν «Χρονικῶν».

Ἡ μελέτη τοῦ κ. **Σολομών Ρουμπέν Μορδεχαΐ** συμπληρώνει, μέ νέα ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα, καί ὁλοκληρώνει τό ὅλο θέμα.

μιουργήθηκε εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου Ἑλληνα σιωνιστῆ ΜΟΣΕ ΚΟΦΙΝΑ.

Στό Τέλ - Ἀβίβ, γίνεται ἕνας ἀπό τοὺς ἰδρυτές τῆς Λέσχης ΚΑΝΤΙΜΑ.

Ὁ Νταβίντ Φλωρεντίν, πεθαίνει στό Τέλ - Ἀβίβ, στίς 3 Ἀβ τοῦ 5701 (1941).

ΓΙΟΣΣΕΦ ΟΥΖΙΕΛ: Γεννημένος στίς 21 Σιβάν 5648 (1888). Εἶναι ἀπόγονος τοῦ Ραμπανί καί τῶν ἀγωνιστῶν τῆς κοινότητος. Ἀπό τήν νεαρή του ἡλικία προσκολεῖται στόν Σιωνισμό καί θεωρεῖται ἕνας ἀπό τοὺς δημιουργοὺς τοῦ κινήματος αὐτοῦ στήν Θεσσαλονίκη. Μαθαίνει τά πρῶτα του γράμματα στό σχολεῖο Ταλμούδ - Τορά. Στή συνέχεια συνεχίζει τήν φοίτησή του στό σχολεῖο τῆς Ἀλιάνς καί στό ἰταλικό σχολεῖο τῆς πόλης.

Στά χρόνια πρίν τήν ἀλιγιά του στό Ἑρετς - Ἰσραήλ, ὁ Ζοζέφ Οὐζιέλ παίρνει μέρος στήν σύνταξη τῶν «ΕΛ ΑΒΕΝΙΡ», «ΤΡΙΜΠΟΥΝΑ ΛΙΜΠΕΡΑ» καί «ΡΕΒΙΣΤΑ ΠΟΠΟΥΛΑΡΑ». Γιά ἕνα σύντομο χρονικό διάστημα ἐκδίδει τήν «ΛΑ ΕΣΠΕΡΑΝΣΑ», ὄργανο τῆς Ἑλληνικῆς Σιωνιστικῆς Ὁμοσπονδίας. Γράφει, ἐπίσης, πολλά μυθιστορήματα, μέ θέματα παρμένα ἀπό τήν ζωὴ καί τά ἦθη καί ἔθιμα τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης. Τέλος, μεταφράζει στά ἑβραϊο - ἰσπανικά τό σύγγραμμα τοῦ Θεόδωρου Ἑρτσελ ALTNEULAND.

Ὁ Ζοζέφ Οὐζιέλ πηγαίνει στό Ἑρετς - Ἰσραήλ τό 1920. Μετά ἀπό μία ἀποτυχημένη προσπάθεια νά ἰδρύσει μία ἐμπορικὴ ἐπιχείρηση, τό 1929, ἀναλαμβάνει καθήκοντα σάν γραμματέας τῆς Ἀρχираββείας τοῦ Τέλ - Ἀβίβ.

Στό Ἑρετς - Ἰσραήλ συνεχίζει τήν κοινωνική καί λογοτεχνική του δραστηριότητα. Βοηθᾷ στήν βελτίωση τῆς καταστάσεως τῶν ἐργατῶν τοῦ λιμανιοῦ, καί παίρνει μέρος στοὺς ὁργανισμοὺς ΛΑΣΣΑΝΤ καί ΜΠΑΝΙΜ ΛΙΓΚΒΟΥΛΑΜ. Προσφέρει ἐπίσης τίς ὑπηρεσίες του στήν οἰκοδόμησι τῆς συνοικίας ΝΟΡΝΤΙΑ.

Τό 1929, ἐκδίδει τό κύριο ἔργο του «ΑΜΙΓΚΝΤΑΛ ΑΛΑΒΑΝ» (Ὁ Λευκός Πύργος) πού περιγράφει μιὰ εἰκόνα γεμάτη ἀγάπη γιά τήν πόλιν πού γεννήθηκε, τοὺς Ἑβραίους κατοίκους τῆς καί τό λιμάνι τῆς πού τηρεῖ τήν ἀργία τοῦ Σαββάτου καί γενικά, γιά τήν ἰδιωτική καί κοινωνική ζωὴ τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Ζοζέφ Οὐζιέλ διετέλεσε γιά πολλά χρόνια Πρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Ἑλλήνων Ἑβραίων στό Ἰσραήλ.

Πέθανε στό Τέλ - Ἀβίβ, στίς 22 Σεβάτ 5728 (1968).

ΙΣΑΑΚ ΣΙΑΚΚΗ: Γεννημένος τό 1880 στήν Λάρισα, ὁ Ἰσαάκ Σιακκῆ, ἐγκαθίσταται στήν Θεσσαλονίκη, ὅπου καί ἀσκεῖ τό ἐπάγγελμα τοῦ ράφτη. Στήν πόλιν αὐτὴ ὑπῆρχαν τότε διάφορες ἐπαγγελματικές ὁργανώσεις, οἱ ὁποῖες ὅμως δέν ἦταν ἐνωμένες. Ὁ Ἰσαάκ Σιακκῆ, μέ τήν βοήθεια καί διαφόρων ἄλλων στοιχείων δημιουργεῖ τήν Ὁμοσπονδία τῶν ἑβραϊκῶν Σωματείων, ἡ ὁποία σιγά - σιγά γίνεται μιὰ πρώτης τάξεως δύναμι πού ἀσκεῖ μεγάλη ἐπιρροή ἀκόμα καί στίς μὴ - ἑβραϊκές παρόμοιες ὁργανώσεις.

Μέ τήν βοήθεια τῶν Νταβίντ Φλωρεντίν, Γιοσέφ Ἀντζελ καί Ἀβραάμ Μπεναρόγια, ὁ Ἰσαάκ Σιακκῆ ἐκδίδει τήν «ΛΑ ΒΕΡΝΤΑΝΤ», ὄργανο τῆς Ὁμοσπονδίας.

υπό τήν σύνταξη τῶν Ἀσέρ Μωϋσῆ καί Ραφαήλ Κωνσταντίνη. Ἡ ἔκδοσή της σταματᾷ μέ τόν θάνατο τοῦ τελευταίου. Μερικά χρόνια ἀργότερα κυκλοφορεῖ ἡ δεκαπενθήμερη «ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» ὑπό τήν σύνταξη τοῦ Μαρσέλ ΓΙΟΕΛ. Ἡ ἐφημερίδα αὐτή εἶναι σήμερα τό μοναδικό ἐβραϊκό ἔντυπο σέ ἑλληνική γλῶσσα.

Δέν νομίζω πῶς κατώρθωσα μέ τό ἄρθρο μου αὐτό πάνω στόν ἐβραϊκό τύπο τῆς Ἑλλάδας νά δώσω μιᾶ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα του στή χώρα αὐτή. Οἱ πηγές ἀπό ὅπου θά μπορούσα νά ἀντλήσω τίς πληροφορίες μου δέν ἦταν πολλές, εἴτε λόγω τῶν πολυαρίθμων πυρκαϊῶν πού ἐπληξαν τήν Θεσσαλονίκη, εἴτε λόγω τῆς δημεύσεως ἀπό τοὺς ναζί πολλῶν ἀρχείων καί βιβλιοθηκῶν ἰ-

διωτικῶν ἀλλά καί κοινοτικῶν. Γιὰ νά γράψω τό ἄρθρο αὐτό μέ βοήθησαν μελέτες γραμμένες ἀπό τόν ἐρευνητή Μιχαήλ ΜΟΛΧΟ, ὁ Ἀσέρ Μωϋσῆς, καθώς καί διάφορες πληροφορίες πού μοῦ ἔδωσαν οἱ Ἀβραάμ Ρεκανάτι, Ἀβραάμ Μπεναρόγια καί Μεντές Ματαλῶν. Στίς σελίδες μου αὐτές δέν περιέλαβα τά ὀνόματα τῶν ἐκδόσεων στά ἐβραίο-ισπανικά πού κυκλοφόρησαν στήν Τουρκία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία καί ἄλλοι. Αὐτή ἡ ἐρευνα ὅμως ὀφείλει νά γίνη, μέ ὅτι-δήποτε ὑλικό μπορεῖ νά βρεθῇ στίς βιβλιοθήκες καί τά ἀρχεῖα ἄλλων χωρῶν, ὑλικό τό ὁποῖο εἶναι προωρισμένο νά ρίξη περισσότερο φῶς στόν ἐβραίο-ισπανικό τύπο, εἴτε τῶν βαλκανικῶν χωρῶν, εἴτε ἀκόμα καί τῆς Ἀμερικής.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

NTABINT ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ: Γεννημένος στήν Θεσσαλονίκη τό 1874. Σπουδάζει στό Ταλμούδ Τορά καί στήν Ἀλιάνς. Μέ δικά του μέσα ἀποκτᾷ μία εὐρεία ἐγκυκλοπαιδική μόρφωση καί μαθαίνει πολλές γλῶσσες.

Τό 1897, ἐκδίδει τήν ἐφημερίδα «ΕΛ ΑΒΕΝΙΡ», μέ τήν ὁποία προσπαθεῖ νά διαδώσει τήν ἀγάπη γιά τίς ἐβραϊκές καί ἐθνικές ἀξίες. Ἐν ὄσω ἡ πόλη κυβερνᾶται ἀπό τοὺς Τούρκους, ἰδρύει τήν σιωνιστική Ἐνωση ΚΑΝΤΙΜΑ.

Γιά πολλά χρόνια ὁ Νταβίντ Φλωρεντίν βρίσκεται ἐπικεφαλῆς τῆς σιωνιστικῆς δραστηριότητος στήν Θεσσαλονίκη καί τήν Ἑλλάδα.

Ἐπισκέπτεται τρεῖς φορές τό Ἑρετς - Ἰσραήλ, καί συμμετέχει σέ 11 σιωνιστικά συνέδρια σάν ἀπεσταλμένος τῆς Ἑλλάδας, κι ἀκόμα σάν ἐκλεγμένο μέλος τῆς Μεργάλης Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Παγκόσμιας Σιωνιστικῆς Ὀργάνωσης. Γιὰ τρία χρόνια διευθύνει στό Λονδίνο τό Συμβούλιο τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς. Θεωρεῖται ἀπό αὐτοὺς πού προσπάθησαν μέ πρωτοβουλία τους νά πραγματοποιήσουν τήν μετανάστευση ἐργατῶν τοῦ λιμανιοῦ τῆς Θεσσαλονίκης στό Ἑρετς - Ἰσραήλ.

Τό 1933, πηγαίνει στό Ἰσραήλ καί ἐγκαθίσταται στό Τέλ - Ἀβίβ. Παίρνει μέρος στήν ἰδρυση τοῦ Μοσάβ ΤΣΟΥΡ ΜΟΣΕ, τό ὁποῖο δη-

Ὁ ἐβραϊκός τύπος στή Θεσσαλονίκη, καί κυρίως ὁ ἐβραίο - ισπανικός (ἡ λαντίνο), ὁ ὁποῖος ἐκδιδόταν τυπωμένος μέ στοιχεῖα RASHI, ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στήν ζωὴ τῶν Ἑβραίων σεφαρντίμ στίς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς. Καλλιέργησε στό κοινό τό ἐβραϊκό πνεῦμα, καί διέδωσε τό ἰδεῶδες τῆς ἐθνικῆς ἀναγέννησης καί τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ πού χαρακτήριζε τό κοινό αὐτό. Ἐκτός ἀπό πληροφορίες γιά τήν τοπική, ἀλλά καί τήν παγκόσμια ἐπικαιρότητα, ὁ τύπος αὐτός δημοσίευε νέα σχετικά μέ τήν ἐβραϊκή ζωὴ, καθώς καί ἄρθρα πάνω στήν ἱστορία τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Μυθιστορήματα μεταφρασμένα ἀπό διάφορες γλῶσσες, κυρίως ἀπό τά γαλλικά, ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους στήν ἐβραίο - ισπανική διάλεκτο, καθώς καί πρωτότυπα ποιήματα καί διηγήματα, πρᾶγμα πού συνέβαλε στήν ἀνάπτυξη μιᾶς γλῶσσας ἀπλῆς καί λαϊκῆς, πλασμένης ἔτσι ὥστε νά γίνεται καταληπτὴ ἀπὸ τό πλατὺ κοινό.

Δέν ὑπῆρξε ποτέ διαμάχη ἀνάμεσα στοὺς σεφαρντίμ, ὅπως π.χ. ὑπῆρξε στήν Πολωνία μεταξύ τῆς πολωνικῆς γλῶσσας καί τῶν γίντις. Οἱ ἄνθρωποι ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τήν εὐρωπαϊκὴ κουλτούρα, μπορούσαν νά βροῦν τήν πνευματικὴ τους τροφή διαβάζοντας τόν γαλλικό τύπο, ἂν καί οἱ μάζες ἦταν πιὸ εὐχαριστημένες μέ τόν ἐβραίο-ισπανικό. Στήν Ἑλλάδα, μέχρι τήν κατάληψή της ἀπὸ τά γερμανικά στρατεύματα, στόν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ἐμφανίστηκαν ἐφημερίδες στήν ἐβραίο-ισπανική διάλεκτο, παρά τήν βαθμιαία ἐλάττωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναγνωστῶν καί τήν ἐξαφάνιση τῶν πιὸ παλιῶν γενιῶν, σάν συνέπεια τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐπιβεβλη-

Τό μηνιαῖο περιοδικό «Ἰσραήλ», Τρίκαλα, 1917.

μένου ἀπὸ τήν κυβέρνηση ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος στά δημόσια καί ἰδιωτικά σχολεῖα, βάσει τοῦ ὁποῖου τά διάφορα μαθήματα διδάσκονταν στά γαλλικά.

Σ' αὐτό τό ἄρθρο, πού εἶναι ἀφιερωμένο στίς ἐβραϊκές ἐφημερίδες τῆς Θεσσαλονίκης, δέν θά μπορούσα νά μὴν σταθῶ στήν ἐξέλιξη τῆς ἐβραίο-ισπανικῆς διαλέκτου, ἡ ὁποία κατὰ τήν γνώμη μου ἀξίζει ἰδιαίτερη μελέτη. Αὐτή ἡ διάλεκτος πού μιλοῦσαν ἀπὸ τοὺς διωγμένους τῆς Ἰσπανικῆς Ἰερᾶς Ἐξέτασης, ὑπέστη διὰ μέσου τῶν γενεῶν πολ-

λές αλλοιώσεις και προσαρμόστηκε στις γλώσσες του περιβάλλοντος και στα εκπαιδευτικά συστήματα, που ήταν εφαρμοσμένα στις χώρες που είχαν συγκεντρώσει τους διασωθέντες από την Ίερά Έξεταση. Η επίδραση της γαλλικής και ιταλικής γλώσσας — που διδάσκονταν στα σχολεία — ήταν αποφασιστικής σημασίας για την εξέλιξη της εβραίο-ισπανικής διαλέκτου.

Έν τω μεταξύ, άφ' ότου η Θεσσαλονίκη έγινε ελληνική, άρχισε να πραγματοποιείται μία διαδικασία «ελληνικοποίησης». Τα ξένα σχολεία, συμπεριλαμβανομένων και των ιδιωτικών εβραϊκών, σιγά-σιγά εξαλείφθηκαν, και έχασαν την δύναμη και την επιρροή τους.

Τό Όλοκαύτωμα και η εξολόθρευση των 60.000 Ελλήνων Έβραίων στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, είχαν σαν αποτέλεσμα την παρακμή της εβραίο - ισπανικής διαλέκτου σε τέτοιο σημείο, ώστε η γλώσσα αυτή να μην μιλιέται παρά μόνο από τους λιγοστούς διασωθέντες που ζουν σήμερα στην Θεσσαλονίκη, και αυτοί που γεννήθηκαν μετά την απελευθέρωση, να μην μπορούν να την μιλήσουν με τους γονείς τους ακόμη ή με διάφορα ηλικιωμένα πρόσωπα.

Αν και στην Οθωμανική αυτοκρατορία υπήρχαν εβραϊκά τυπογραφεία από τον 16ο αιώνα, ίσως και νωρίτερα, η βασική τους εργασία συνίστατο στο να τυπώνουν βιβλία προσευχών κυρίως, και ειδικότερα την Βίβλο μεταφρασμένη σε λαντίνο, καθώς και συγγράμματα ραββίνων πάνω σε σχόλια του Νόμου και των Χαλαχότ. Η έκδοση εφημερίδων άρχισε μόλις τον περασμένο αιώνα. Ήταν μία προσπά-

θεια που είχε σαν σκοπό της μάλλον να διδάξη το κοινό, παρά να το ενημερώσει για τις διάφορες εκδηλώσεις της ζωής στην Θεσσαλονίκη και το έξωτερικό.

Θά διαιρέσουμε τό άρθρο αυτό, σε πολλά κεφάλαια, ανάλογα με τις τάσεις των εφημερίδων που εμφανίστηκαν στην Θεσσαλονίκη, μέχρι την ναζιστική κατοχή.

Ο γενικός τύπος σε εβραίο-ισπανική διάλεκτο

Πρόδρομος της εβραίο - ισπανικής δημοσιογραφίας είναι ο Ραμπί Γιεουντά Νεχαμά (1826 — 1899) που εκδίδει την εφημερίδα «ΕΛ ΛΟΥΝΑΡ» (Τό Φεγγάρι). Η εφημερίδα αυτή περιέχει μεταφράσεις από άρθρα δημοσιευμένα στην εβραϊκή γλώσσα σε Ρωσικές και Πολωνικές εφημερίδες, καθώς και σχόλια για την εμπορική ζωή της χώρας. Έν τούτοις, ο πρώτος που εκδίδει μία καθαρά ειδησεογραφική εφημερίδα είναι ο τυπογράφος ΣΑΑΝΤΙ ΑΛΕΒΥ ΕΣΚΕΝΑΖΙ (πέθανε τό 1905). Η εφημερίδα «ΛΑ ΕΠΟΚΑ» (Η Έποχή), κάνει την εμφάνισή της την 1η Νοεμβρίου 1875. Άρχισυντάκτης της είναι ο ΣΑΜ ΛΕΒΥ, γυιός του Σααντί. Ο Σάμ Λεβύ, υπήρξε δημοφιλής και προικισμένος δημοσιογράφος, ο οποίος κατά την διάρκεια της ζωής του συμμετείχε στην έκδοση πολλών εφημερίδων, εξέδιδε μάλιστα και έναν ετήσιο οδηγό, με τό ψευδώνυμο ΓΚΛΙΝΤ ΣΑΜ αφιερωμένο στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Τό περιεχόμενο της «ΛΑ ΕΠΟΚΑ» είναι ποικίλο. Δίνει στους αναγνώστες της κάθε είδους πληροφορία για την παγκόσμια πολιτική, την

γραμμένα από ντόπιους συγγραφείς. Όφειλω να αναφέρω μερικά ονόματα: Άβραάμ Χαμπίμπ, Ραφαέλ Χαμπίμπ, Άβραάμ Άλκαλάη, Μπαρούχ Μπέν Γιασκόβ, Ντανιέλ Σαΐας.

Εφημερίδες στην ελληνική γλώσσα

Οι πληροφοριακές πηγές δσον άφορά τις εφημερίδες αυτές, δέν είναι πολλές. Στην Θεσσαλονίκη, η ελληνική γλώσσα μιλιέται λίγο από τούς Έβραίους, λόγω του ότι η πόλη ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία μέχρι τό 1912. Έν τούτοις, στις πόλεις της Παλαιάς — Ελλάδας, έκαναν την εμφάνισή τους σποραδικά εκδόσεις στην ελληνική γλώσσα. Μαθαίνουμε γι' αυτές χάρις στον Άσέρ ΜΩΨΣΗ, που υπήρξε Πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας, Πρόεδρος της Έλληνικής Σιωνιστικής Όμοσπονδίας, και ο οποίος με την δημιουργία του Κράτους του Ισραήλ, διωρίσθηκε διπλωματικός αντιπρόσωπος του Ισραήλ στην Ελλάδα.

Στό άρθρο του: «Τό σιωνιστικό κίνημα στην Θεσσαλονίκη και στις άλλες πόλεις της Ελλάδας», διαβάζουμε ότι ήδη από τό τέλος του περασμένου αιώνα κάνει την εμφάνισή της στην Κέρκυρα η εφημερίδα «Ο ΙΣΡΑΗΛΙΤΗΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ». Ο ιδρυτής και συντάκτης της Μωσέ Χαΐμης δημοσιεύει από τις στήλες της τό μήνυμα του Θεόδωρου Έρτσελ. Όταν ο Χαΐμης εγκαθίσταται μετά από λίγο καιρό στην Αθήνα, εκδίδει την μηνιαία «ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ». (1912 — 1916).

Στά Τρίκαλα, ένας ντόπιος δικηγόρος, ο Γιομτόβ ΓΙΑΚΟΕΛ (που

Η μηνιαία Έπιθεώρηση «Ο Ισραηλίτης Χρονογράφος» του Μ. Καΐμη, Κέρκυρα, 1899.

έγκαθίσταται στην Θεσσαλονίκη και εκτελεί χρέη νομικού σύμβουλου της Ισραηλιτικής Κοινότητας της πόλης αυτής), εκδίδει την εφημερίδα «ΙΣΡΑΗΛ». Καί μία ακόμη εφημερίδα που επίσης κυκλοφορεί στην Θεσσαλονίκη από τόν Γιομτόβ ΓΙΑΚΟΕΛ, είναι η «ΝΕΑ ΣΙΩΝ». Η εφημερίδα αυτή συνεταιρίζεται άργότερα που την εφημερίδα «ΛΑ ΡΕΝΑΣΣΕΝΣΙΑ ΤΖΟΥΔΙΑ» που κυκλοφορεί στην Θεσσαλονίκη στα εβραίο - ισπανικά.

Η Ένωση Σιωνιστών της Αθήνας, εκδίδει από πλευράς της, την μηνιαία «ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ», της οποίας η σύνταξη έμπιστεύεται στον Ραφαήλ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗ. Η εφημερίδα αυτή κυκλοφορεί μέχρι τό 1937. Μετά την απελευθέρωση από τόν ναζιστικό ζυγό, εμφανίζεται η εφημερίδα «ΕΒΡΑΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

«Λά Ρενεσάνσια Τζούδια», έφημερίδα Θεσ/νίκης, 1928.

ΛΩΝ, ό όποίους γίνεται καί συντάκτης της. Συνεργάζονται εδώ οι περισσότεροι από τούς δημοσιογράφους της «ΛΑ ΒΑΡΑ».

— «ΕΛ ΠΟΥΝΤΣΟΝ» (Τό 'Αγκάθι), της όποίας ιδιοκτήτης είναι ό 'Ισαάκ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ πού έκδίδει επίσης τίς έφημερίδες «ΛΑ ΜΠΟΖ ΝΤΕΛ ΠΟΥΕΜΠΛΟ» καί «ΕΛ ΤΙΕΜΠΟ» πού ήδη έχουν αναφερθή.

— «ΛΑ ΤΡΟΜΠΕΤΑ», υπό την σύνταξη των 'Ισαάκ Κοέν καί Χαΐμ ΑΛΒΟ.

— «ΕΛ ΡΙΖΟΝ» ('Ο Γελωτοποιός), πού έκδίδεται από τόν τυπογράφο Μωύς ΑΣΣΑΕΛ, μέ την συνεργασία των Μωύς ΚΑΡΑΣΣΟ, Μοσών ΚΑΖΕΣ, Μεντές ΜΑΤΑΛΩΝ καί Σολομών ΡΟΥΜΠΕΝ.

— Μία από τίς τελευταίες έφημερίδες αυτού του είδους είναι καί ή «ΕΛ ΡΑΓΙΟ» ('Ο Τρίφτης), πού ανή-

κει στους Γιεχουντά ΜΟΡΝΤΩΧ καί Μωύς ΚΑΡΑΣΣΟ.

Έφημερίδες στην Έβραϊκή γλώσσα

Έκτός των άλλων, κυκλοφορούν καί έφημερίδες στην έβραϊκή γλώσσα πού έκδίδονται από τούς σιωνιστικούς όργανισμούς των μιζραχιστών της Θεσσαλονίκης καί τό Μπετάρ. Αυτές είναι:

— «Α-ΜΠΕΝ», την όποία έκδίδει ή Μπενέ - Μιζραχί — Μπερίτ Τρούμπελντορ ή Μπετάρ.

— «ΑΪΒΡΙ», πού έκδίδει ό 'Εχαλούτζ 'Αμιζραχί.

— «ΑΣΧΑΡ», πού έκδίδεται από τούς Τσείρε-Μιζραχί.

Σέ πολλά έντυπα πού κυκλοφορούν, δημοσιεύονται άρθρα καί ποιήματα στην έβραϊκή γλώσσα

ζωή του έβραϊκού κόσμου, καί την οικονομική ανάπτυξη της 'Οθωμανικής αυτοκρατορίας. 'Ακόμα, περιλαμβάνει καί κριτική, όσον αφορά την διοίκηση της Κοινότητας καί τίς αρχές της. Προσπαθεί νά παροτρύνη τό άναγνωστικό της κοινό νά δείξη ένδιαφέρον πρós ώρισμένες επαγγελματικές κατευθύνσεις, τίς όποιες θεωρεί σαν βασικό μέσο βελτιώσεως της κοινωνικής καί οικονομικής καταστάσεως του έβραϊκού λαού.

Η «ΕΠΟΚΑ» στην Θεσσαλονίκη καί ή έφημερίδα «ΕΛ ΤΙΕΜΠΟ» ('Ο Καιρός) στην Κωνσταντινούπολη δίνουν χρώμα στην έβραιο - ισπανική διάλεκτο καί την αναζωογονούν. Τά όρια της «ΕΠΟΚΑ» διευρύνονται χρόνο μέ τό χρόνο καί τό περιεχόμενό της βελτιώνεται όλο καί περισσότερο. Συμβάλλει στην πρόοδο της Κοινότητας. Παρ' όλα αυτά όμως οι ιδιοκτήτες της μάχονται τόν Σιωνισμό καί υποστηρίζουν διάφορες τροπολογίες στην θρησκεία, καθώς καί την εγκατάλειψη ώρισμένων θρησκευτικών τυπικών. Η στάση αυτή δέν άρέσει στους άναγνώστες της, πού είναι στην πλειοψηφία τους δεμένοι, τρόπον τινά, μέ την παράδοση, καί ακόμα προκαλεί τόν άφορισμό του ίδρυτή της «ΕΠΟΚΑ» Σααντί 'Αλεβύ.

Ας σημειώσουμε ότι κατά την μακρά διάρκεια της έκδοσής της, ή έφημερίδα αυτή είχε σαν συνεργάτες της αξιόλογους δημοσιογράφους, οι όποιοι στή συνέχεια κατέλαβαν σημαντικές θέσεις στή διοίκηση της Κοινότητας καί στην ήγεσία του τοπικού Σιωνιστικού κινήματος. Μεταξύ αυτών οι Δαυίδ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ, Μεντές ΜΠΕΣΑΝΤΣΙ, ό Ιστορικός Ζοζέφ ΝΕΧΑΜΑ, κ. ά.

Σάν συνέπεια της πολιτικής της έφημερίδας αυτής, όσον αφορά τό ένθικό ζήτημα καί την έβραϊκή παράδοση, γεννήθηκε ή ανάγκη γιά αντίδραση στην όλοένα αύξανόμενη έπιρροή της κυρίως στον ένθικό τομέα. Στίς 16 Δεκεμβρίου 1897, εμφανίζεται λοιπόν ή έφημερίδα «ΕΛ ΑΒΕΡΝΙΡ» (Τό Μέλλον), υπό την διεύθυνση του Ραμπί Μοσέ ΜΑΛΑΧ. Η σύνταξή της ανατίθεται στον Δαυίδ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ, ένθουσιώδη Σιωνιστή, ό όποιος στή συνέχεια υπήρξε άπεσταλμένος σέ πολλά Σιωνιστικά Συνέδρια. Μεταξύ των συνεργατών του αναφέρουμε τόν συγγραφέα καί δημοσιογράφο Ζοζέφ μπέν Πινχάς ΟΥΖΙΕΛ, πού υπογράφει τά άρθρα του μέ τό ψευδώνυμο ΝΑΑΡ ΙΒΡΙ (νέος Έβραίος).

Μέ την εμφάνιση της «ΕΛ ΑΒΕΡΝΙΡ», πολλοί άναγνώστες εγκαταλείπουν την «ΕΠΟΚΑ» καί στρέφονται πρós την νέα έφημερίδα. Πρέπει σ' αυτό τό σημείο νά υπογραμμισθή ότι την έποχή αυτή, ό Σιωνισμός είναι έκτός νόμου, καθώς ή Παλαιστίνη αποτελεί μέρος της 'Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Παρά τό γεγονός αυτό, ή νέα αυτή έφημερίδα δημοσιεύει πληροφορίες σχετικά μέ την ανάπτυξη του Σιωνισμού καί την δραστηριότητα του Θεόδωρου Έρτσελ, ίδρυτή καί επί κεφαλής του κινήματος.

Τό κόμμα των Νεοτούρκων βλέπει μέ κακό μάτι την Σιωνιστική προπαγάνδα της έφημερίδας. Η «ΕΛ ΑΒΕΡΝΙΡ» επιτίθεται από τίς στήλες της στά δημοσιεύματα της «ΕΠΟΚΑ», πού όπως προαναφέρθηκε ήταν έναντίον της έβραϊκής παράδοσης, καί κηρύσσει την ανάγκη έβραϊκής έκπαίδευσης καί διδασκαλίας της έβραϊκής γλώσσας στά

κοινοτικά και γενικώτερα στά έβραϊκά σχολεία. Τό 1909, ό Δαυίδ Φλωρεντίν και ό Ζοζέφ Ούζιέλ, εκδίδουν τήν «ΡΕΒΙΣΤΑ ΠΟΠΟΥΛΑΡΑ» (Λαϊκή Έπιθεώρηση), ή όποία δημοσιεύει άρθρα, σχετικά μέ τό Σιωνιστικό κίνημα, καθώς και άλλα επιστημονικού περιεχομένου.

Μετά τήν προκήρυξη του Τουρκικού Συντάγματος, ό συγγραφέας και δημοσιογράφος Έλιάου Άρδίττη εκδίδει τήν ήμερήσια «ΛΑ ΛΙΜΠΕΡΤΑΔ» (Έλευθερία). Τό 1910 εμφανίζεται ή έφημερίδα «ΕΛ ΕΜΠΑΡΣΙΑΛ» (Ο Άμερόληπτος). Συντάκτης της ό Μεντές ΜΠΕΣΑΝΤΣΙ. Παρά τίς πολιτικές του πεποιθήσεις, προσπαθεί ώστε ή έφημερίδα του νά είναι καθαρά πληροφοριακή, και κρατά μία στάση εύμενουδς ούδετερότητας άπέναντι στη θρησκεία και τό Σιωνιστικό κίνημα.

Τό 1912, (χρονιά πού είδε τήν κατάκτηση της Θεσσαλονίκης από τά ελληνικά στρατεύματα), εμφανίζεται ή έφημερίδα «ΕΛ ΛΙΜΠΕΡΑΛ» (Ο Έλεύθερος) στη θέση των έφημερίδων «ΕΛ ΕΜΠΑΡΣΙΑΛ» και «ΛΑ ΕΠΟΚΑ». Κι αυτή, έχει σαν συντάκτη της τόν Μεντές ΜΠΕΣΑΝΤΣΙ. Ίδιοκτήτες της είναι οι Άλμπέρ ΜΑΤΑΡΑΣΣΟ και Λαζάρ ΝΕΦΟΥΣΣΙ. Μ' αυτούς συμπράττουν και οι γυοί του Σααντί ΑΛΕΒΥ, ιδρυτή της «ΛΑ ΕΠΟΚΑ».

Έκτός από τίς έφημερίδες αυτές, θά μπορούσα έδω νά αναφέρω και ώρισμένες ομάδες πού προσπάθησαν νά διαδώσουν στό κοινό τήν σοσιαλιστική ιδεολογία.

Τό 1908, μετά τήν επανάσταση των Νεοτούρκων, δημιουργείται στην Θεσσαλονίκη μία «Έργατική Λέσχη». Τό 1911 ή Λέσχη αυτή εκδίδει τήν «ΕΛ ΝΤΖΟΡΝΑΛ ΝΤΕΛ

ΛΑΒΟΡΑΔΟΡ» (Έφημερίδα του εργάτη), πού φέρει σαν υπότιτλο «σοσιαλιστική έφημερίδα». Έκδίδεται σέ τέσσερεις γλώσσες: τήν έβραϊο - ισπανική, τήν τουρκική, τήν ελληνική και τήν βουλγαρική. Συντάκτης του έβραϊο - ισπανικού μέρους είναι ό Άβραάμ ΜΠΕΝΑΡΟΓΙΑ (πού εγκαταστάθηκε στό Έρετς Ίσραέλ μετά τήν δημιουργία του Κράτους του Ίσραήλ), ένθουσιώδης σοσιαλιστής. Καταγόμενος από τήν Βουλγαρία, ό Μπεναρόγια, εγκαθίσταται στην Θεσσαλονίκη μετά τήν επανάσταση των Νεοτούρκων και τίθεται επί κεφαλής του Σοσιαλιστικού Κόμματος πού έχει σαν σύνθημά του: εργατική άδελφότητα μεταξύ των εργατών κάθε φυλής και θρησκείας.

Τό 1910, δημιουργείται ή σοσιαλιστική Ένωση, και τό 1911 εμφανίζεται σαν όργανό της ή έφημερίδα «ΛΑ ΣΟΛΙΝΤΑΡΙΝΤΑΝ ΟΥΒΡΑΝΤΕΡΑ» (Έργατική Άλληλεγγύη). Έ συνταξή της ανατίθεται στον Α. ΜΠΕΝΑΡΟΓΙΑ. Στό ξεκίνημά της κυκλοφορεί κάθε Παρασκευή, ένω ένα χρόνο αργότερα κυκλοφορεί κάθε Τετάρτη και Παρασκευή. Οι περισσότεροι από τους συνεργάτες της είναι μαθητές των σχολείων της Παγκόσμιας Ίσραηλτικής Ένωσης (Άλιάνς). Έ έφημερίδα αυτή διακρίνεται γιά τίς κριτικές της όσον άφορά τήν δημοτική διοίκηση και τίς κοινοτικές άρχές, και μάχεται τήν τυραννία πού είχαν επιβάλλει οι άρχηγοί του Κόμματος των Νεοτούρκων, τό όποιο κυβερνά τήν χώρα. Κατ' έντολή των Άρχων, ή έφημερίδα αυτή κλείνει, διότι ανακηρύχθηκε όπαδός της επανάστασης στην Άλβανία, ύποστηρίζοντας έτσι τήν ανεξαρτησία της χώρας αυτής από τήν Όθωμανική

ποία επιχείρησα νά άποδείξω ότι τό έγκλημα αυτό, δέν ήταν δυνατόν νά έχει διαπραχθεί από τους Έβραίους. — «Λ' ΕΝΦΟΡΜΑΣΙΟΝ» (Έ Πληροφορία), πού εκδίδεται από τόν τυπογράφο Άλμπέρ ΚΑΡΑΣΣΟ και συντάσσεται από δημοσιογράφους πού ανήκουν στην Άριστερά όπως ό Ζάκ ΒΕΝΤΟΥΡΑ και ό ΑΛΜΠΕΡ ΜΟΛΧΟ. Έ έφημερίδα αυτή προσπάθησε νά πολεμήσει τήν «Λ' ΕΝΤΕΠΑΝΤΑΝ».

— Τελειώνοντας, άς αναφέρουμε τήν μηνιαία έπιθεώρηση «ΚΟΝΕΤΡ» πού κυκλοφορεί μετά τήν έπίσκεψη του συγγραφέα Ένρύ ΜΑΡΞ, στην Θεσσαλονίκη. Στην έπιθεώρηση αυτή γίνεται μία προσπάθεια νά συνδεθί ό Σιωνισμός μέ τίς γενικώτερες ανθρώπινες άξίες. Έ «ΚΟΝΕΤΡ» ύποστηρίζεται από τόν Σύνδεσμο Νέων Έβραίων.

Ο Λαϊκός Τύπος

Οι έφημερίδες μέ σκοπό νά κάνουν τό Σάββατο πιο εύχάριστο στους αναγνώστες, είναι πολλές. Πρόκειται γιά σατυρικές εκδόσεις πού κριτικάρουν ανθρώπους και κυβερνήσεις. Δέν θά μπορούσα νά τίς απαριθμήσω όλες. Θά άρκεσθώ νά αναφέρω μόνο αυτές πού χάρις στά προσόντα των συντακτών και συνεργατών τους, είχαν μακροχρόνια ζωή. Όρισμένες μεταξύ αυτών ανήκουν στην άριστερά. Σχεδόν όλες οι έφημερίδες αυτές εκδίδονται στά έβραϊο - ισπανικά.

— Έ πρώτη από τίς έφημερίδες αυτές, είναι ή «ΕΛ ΚΙΡΜΠΑΤΣ» (Τό Μαστίγιο), του Μωύς ΛΕΒΙ, γιου του Σααντί Άλεβί Έσκενάζι. Οι άλλες είναι:

— «ΕΛ ΣΑΜΑΡ» (Τό Σκαμπίλι), υπό τήν σύνταξη του Λέων ΜΠΟΤΤΟΝ και μέ συμμετοχή των Ζοζέφ ΚΑ-

Έ Σιωνιστική Έπιθεώρηση «Προ-Ίσραέλ» Θεσ/νίκη 1924.

ΡΑΣΣΟ, Άλεξάντρο ΠΕΡΕΖ και Μεντές ΜΑΤΑΛΩΝ.

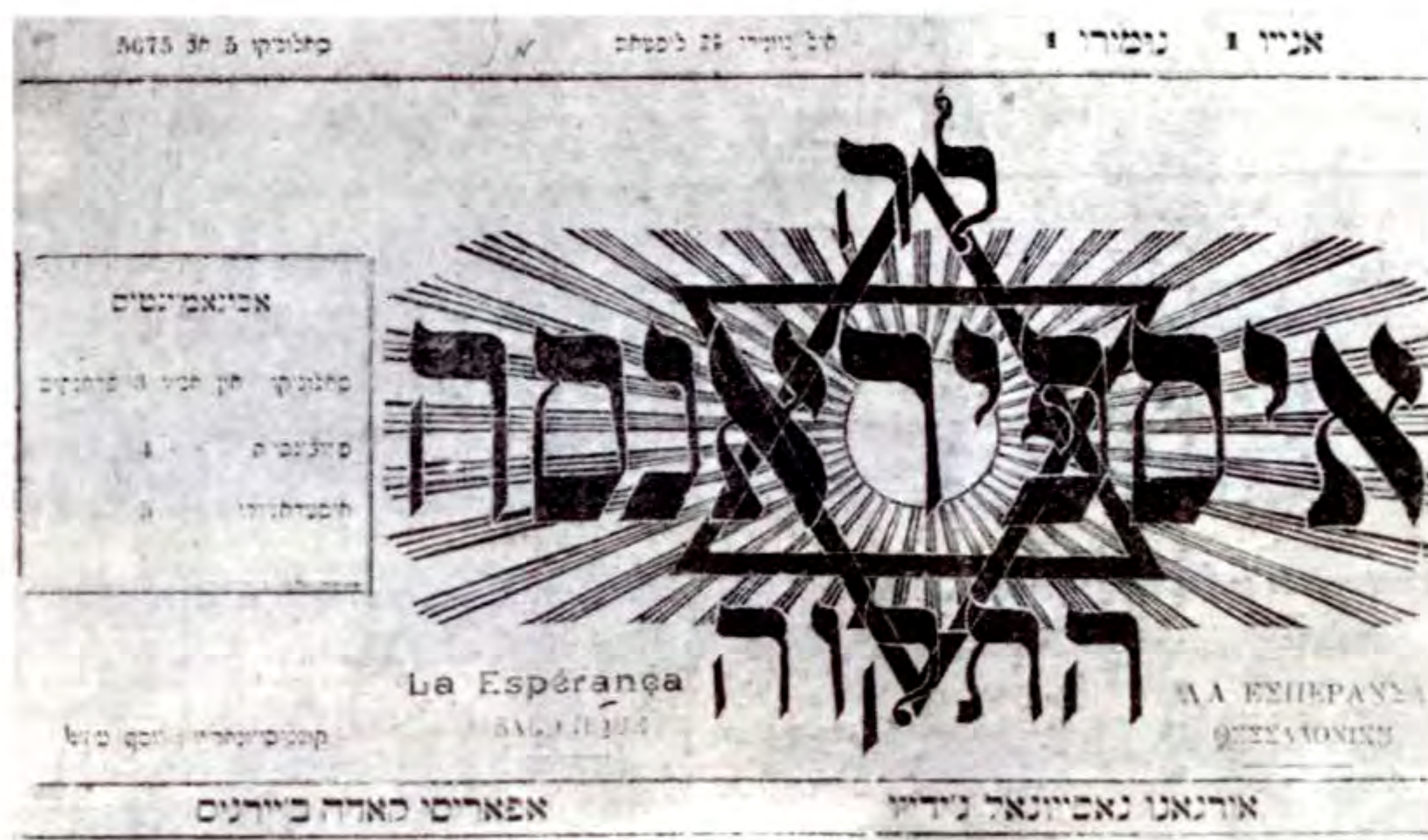
— «ΣΑΡΛΩ», μέ συντάκτη τόν Άλεξάντρο ΠΕΡΕΖ.

— «ΕΛ ΚΟΥΛΕΒΡΟ» (Τό φίδι), μέ συντάκτη τόν Ίσαάκ ΜΑΤΑΡΑΣΣΟ.

— «ΕΛ ΜΟΥΕΒΟ ΚΙΡΜΠΑΤΣ» (Τό καινούργιο μαστίγιο), μέ συντάκτη τόν Ζοζέφ ΚΑΡΑΣΣΟ.

— «ΛΑ ΒΑΡΑ» (Ο Χάρακας), έφημερίδα της άριστεράς, της όποίας ιδιοκτήτης είναι ό Λέων ΚΑΡΑΣΣΟ.

Έπίσης συνεργάζεται ό ταλαντούχος χιουμορίστας Μοσών ΚΑΖΕΣ. Άλλοι συνεργάτες της είναι οι Μεντές ΜΑΤΑΛΩΝ, Σολομών ΑΜΠΑΣΤΑΔΟ και Σολομών ΡΟΥΜΠΕΝ. — «ΛΑ ΓΚΑΤΤΑ» (Έ Γάτα), ή όποία ανήκει στον τυπογράφο Γιεχουντά ΜΟΡΝΤΩΧ. Λίγο αργότερα, ή έφημερίδα περνά στον Μεντές ΜΑΤΑ-

Τό πρώτο φύλλο τῆς ἐφημερίδος «Λά Ἑσπεράνσα». Θεσ/νίκη, 1915.

ΤΣΙ ἀσκοῦν μεγάλη ἐπίδραση ὄχι μόνον στοὺς Ἑβραίους ἀναγνώστες, ἀλλὰ καί στοὺς Κυβερνητικούς κύκλους. Ἡ στάση τῆς ἐφημερίδας ἐναντίον τοῦ ναζιστικοῦ κινδύνου καί οἱ λίβελλοί της ἐναντίον τῆς Χιτλερικῆς Γερμανίας, εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τὴν ἐντατική ἔρευνα τῶν ναζι ἀμέσως μόλις μπῆκαν στὴν Θεσσαλονίκη γιὰ τὴν ἐξεύρεση τοῦ Μπεσσανσί. Παρά τίς προσπάθειες τοῦ τελευταίου νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ νύχια τους, ἡ Γκεστάπο τὸν ἀνακαλύπτει καί ὁδηγεῖται μαζί μέ τίς χιλιάδες Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης στό στρατόπεδο συγκεντρώσεως τοῦ Ἀουσβιτς.

— Ἡ ἐφημερίδα «ΛΕ ΠΡΟΓΚΡΕ» (Ἡ Πρόοδος), πού ἐκδίδεται γιὰ πολλά χρόνια, ἔχει καθαρά πληροφοριακοὺς σκοποὺς. Ἰδιοκτῆτης της εἶναι ὁ δικηγόρος Ἀβραάμ ΛΕΒΙ καί συντάκτης της ὁ Σάμ ΜΟΝΤΙΑΝΟ, ὁ ὁποῖος ἐργάστηκε γιὰ πολλά χρόνια σάν ἀνταποκριτῆς τοῦ Πρακτο-

ρείου Ρώυτερ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἐφημερίδα αὐτή ἔχει περισσότερο ἐμπορικούς σκοποὺς καί κρατᾷ γενικά μιά οὐδέτερη στάση ἀπέναντι στό Σιωνιστικό κίνημα καί τίς διάφορες ιδέες πού ἐκάστοτε υἱοθετεῖ ἡ Κοινότητα.

Ἄλλες ἡμερήσιες ἐφημερίδες εἶναι:

— «ΛΕ ΦΛΑΜΠΩ» (Ἡ Πυρσός), τῆς ὁποίας ἰδιοκτῆτης εἶναι ὁ Ἑλί Φρανσές, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τοῦ Σιωνισμοῦ στὴν Ἑλλάδα.

— «ΛΑ ΒΟΛΟΝΤΕ» (Ἡ Θέληση), μέ συντάκτη τὸν Ἀλμπέρ ΜΟΛΧΟ, σοσιαλιστὴ προπαγανδιστὴ (στὴ συνέχεια κομμουνιστὴ). Παρ' ὅλες τίς ιδέες τοῦ ἰδιοκτῆτη της, ἡ ἐφημερίδα αὐτή εἶναι ἀνοικτὴ σέ ὅλες τίς πεποιθήσεις. Ὅταν ἐγινε ἡ δολοφονία τοῦ ΑΡΛΟΖΟΡΩΦ, καί μιά ἐπικίνδυνη ἀναταραχὴ βασιλεψε στό ἐβραϊκὰ κέντρα τῆς Διασπορᾶς, ἐγὼ ὁ ἴδιος δημοσίευσά στὴν ἐφημερίδα αὐτὴ δύο ἄρθρα, μέ τὰ ὁ-

Αὐτοκρατορία. Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ ἴδιοι συντάκτες μετὰ ἀπὸ λίγο ἐκδίδουν τὴν ἐφημερίδα «ΑΒΑΝΤΙ» (Ἐμπρός), στὴν ἀρχὴ δύο φορές τὴν ἐβδομάδα καί στή συνέχεια καθημερινά.

Τό 1915, ἡ ἐφημερίδα «ΑΒΑΝΤΙ» παίρνει θέση ἐναντίον τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδας στὸν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Καθὼς εἰσβάλλουν στὴν Θεσσαλονίκη Γαλλικά καί Βρεταννικά στρατεύματα, ὁ στρατηγὸς Σαράϊν διατάσσει τὴν διακοπὴ τῆς ἐκδόσεώς της. Δέν ἀργεῖ ὅμως νὰ ἐπανεκδοθῇ χάρις στίς συστάσεις καί τὴν μεσολάβηση τοῦ Ζοζέφ Νεχαμά, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ χρέη ἐπιθεωρητῆ στίς σχολές τῆς Παγκόσμιας Ἰσραηλιτικῆς Ἑνώσεως. Ἐχοντας τὸν τίτλο αὐτό, κατορθώνει νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν γαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Ζοζέφ Νεχαμά, συγγραφέας τῆς ἱστορίας τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης, γίνεται καί συνεργάτης τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὸ Μπέργκεν Μπέλσεν ὅπου εἶχε φυγαδευθεῖ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, γράφει μαζί μέ τὸν Μιχαὴλ Μόλχο τὸ βιβλίο IN MEMORIAM, τὸ ὁποῖο διηγεῖται τὴν τραγικὴ ἱστορία τῶν Ἑβραίων τῆς Ἑλλάδας στὴν ἐξορία τους στά ναζιστικά στρατόπεδα. Τό βιβλίο αὐτό μεταφράστηκε στό ἐβραϊκὰ καί ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Γιάντ Βασέμ.

Ἐνας ἄλλος συνεργάτης τῆς ἐφημερίδας «ΑΒΑΝΤΙ» εἶναι ὁ Ἰσαάκ ΕΠΣΤΑΪΝ, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴ αὐτὴ διευθύνει τὸ κοινοτικό σχολεῖο ΤΑΛΜΟΥΔ ΤΟΡΑ. Ὁ Ἐπστάιν, γνωστός γιὰ τίς σοσιαλιστικές του πολιτικές πεποιθήσεις, θά μείνῃ γνωστός στὴν ἱστορία τῆς Κοινότη-

Ἡ δημοσιογραφικὴ ταυτότητα τοῦ ἀνταποκριτοῦ τῆς «Προ-Ἰσραέλ», Ἀλμπέρτ Σιακκῆ, Θεσσαλονίκη, 23.6.1922.

τας, σάν ἕνας ἀξιόλογος πολιτικός πού ἐμφύσησε στοὺς μαθητές του ἕνα ἐβραϊκὸ ἐθνικὸ πνεῦμα.

Τό 1923, ἡ «ΑΒΑΝΤΙ» γίνεται τὸ ὄργανο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καί ἡ σύνταξί της περνᾷ στά χέρια τοῦ Ζάκ ΒΕΝΤΟΥΡΑ, ταλαντούχου δημοσιογράφου καί προπαγανδιστῆ, πού κατορθώνει νὰ ἐξαπλώσῃ ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐπιρροή τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς, στά ἐργατικά ἐβραϊκὰ στρώματα. Στὴ συνέχεια ὁ ΒΕΝΤΟΥΡΑ ἐκλέγεται βουλευτῆς στὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ, σάν ἀντιπρόσωπος τοῦ Λαϊκοῦ Μπλόκ.

Μεταξὺ τῶν ἐφημερίδων πού ἔχουν σάν ἀποστολή τους τὴν ἐκπαίδευση τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης, πρέπει νὰ ἀναφέρω καί τὴν ἐφημερίδα «ΛΑ ΒΕΡΝΤΑΔ» (Ἡ Ἀλήθεια). Ἰδρυτὴς της εἶναι ὁ Ἰσαάκ ΣΙΑΚΚΗ, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Λάρισα καί γεννημένος τὸ 1880. Ράφτης κατὰ τὸ ἐπάγγελμα, ὁ Ἰσαάκ ΣΙΑΚΚΗ εἶναι καί ἕνας δυναμικός διανοούμενος. Ἀνθρωπος μέ ἐξαιρετικὴ πρωτοβουλία ὁργανώνει διάφορες συνδικαλιστικές ὁμάδες ἢ

άλλιως «σωματεία» πού συγκεντρώνουν στους κόλπους τους Έβραίους τεχνίτες. Οι πολιτικές του πεποιθήσεις τόν οδηγούν νά προσχωρήσει στο Λαϊκό Βασιλικό Κόμμα. Έκλέγεται δύο φορές στην Βουλή (1920 — 1927), καί στην Γερουσία (1932). Παράλληλα μέ τά καθήκοντά του σάν πολιτικός, έκδίδει τήν έφημερίδα «ΛΑ ΒΕΡΝΤΑΔ» μέ συνεργάτες σάν μέλη επίσης της συντακτικής επιτροπής, κατά τήν μακρά διάρκεια της έκδοσής της, τόν Δαυίδ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ, τόν Άβραάμ ΛΕΒΙ, καί τόν Ζοζέφ ΑΝΤΖΕΛ. Ή «ΒΕΡΝΤΑΔ» κάνει πολλές έκστρατείες στόν τομέα των κοινοτικών υποθέσεων, αλλά καί της πολιτικής γενικώτερα, καί δέν χάνει εύκαιρία γιά νά τονίσει τό δικαίωμα των Έβραίων γιά ισότητα άπέναντι των άλλων πολιτών της χώρας. Πρός τό τέλος περίπου της έκδοσής της ή «ΒΕΡΝΤΑΔ» έχει σάν συνεργάτες της, τούς Άλμπέρ ΜΟΛΧΟ καί Σολομών ΡΟΥΜΠΕΝ.

★ Παράλληλα μέ τίς ήμερήσιες έφημερίδες, έκδίδονται στην Θεσσαλονίκη εβδομαδιαίες καί μηνιαίες επιθεωρήσεις μέ σκοπό κι αυτές νά μυήσουν τόν κόσμο στόν Ίουδαϊσμό καί τό Σιωνιστικό κίνημα.

Οι έβραϊκές οργανώσεις είναι πολλές καί δέν θά μπορέσω νά τίς απαριθμήσω σ' αυτό τό άρθρο. Μία από αυτές είναι καί ή «Λέσχη των Φίλων». Τόν Μάρτιο του 1909 κάνει τήν εμφάνισή της ή δεκαπενθήμερη έφημερίδα «ΛΑ ΝΑΣΙΟΝ» (Τό Έθνος), σέ έβραιο - ισπανική διάλεκτο. Υποστηρίζει τήν άφομοίωση μέ τό περιβάλλον ή έστω μία έβραϊκή «Τουρκοποίηση». Κρατά αυτήν τήν στάση, καί αντίτιθεται στόν Σιωνισμό, από φόβο μήπως οι Όθωμανικές Άρχές προσβάλλουν

τήν ήσυχία των Έβραίων κατοίκων της πόλης. Ή πλειοψηφία των μελών της Λέσχης αυτής αποτελείται από μαθητές σχολείων της Άλιάνς καί άλλων ξένων σχολείων. Μεταξύ τους, δέν υπάρχουν μέλη πού νά έχουν άφομοιωθή στο εύρωπαϊκό γένος, αντίθετα μάλιστα, πολλοί άπ' αυτούς είναι δεμένοι μέ τόν Νόμο καί τήν παράδοση. Οι περισσότεροι άπ' αυτούς είναι περήφανοι πού είναι Έβραίοι. Ή Λέσχη αυτή δέν άφήνει καμμία εύκαιρία άνεμετάλλευτη προκειμένου νά άνυψώσει τό πνευματικό επίπεδο του Ίουδαϊσμού της Θεσσαλονίκης. Συντάκτης της «ΛΑ ΝΑΣΙΟΝ» είναι ο δικηγόρος Μωΐς ΚΟΕΝ, ο όποιος είχε εκπαιδευθή στο Ραββινικό Σεμινάριο «Μπέϊτ Γιοσέφ». Διακηρύσσει τήν αντίθεσή του προς τό Σιωνιστικό κίνημα, πράγμα τό όποιο όμως δέν έμποδίζει νά δημιουργηθή τό έξής παράδοξο γεγονός: Τό 1908, στην τοπική οργάνωση της «Λέσχης των Φίλων» δίνεται μία διάλεξη από τόν Βλαντιμίρ Ζαμποτίνσκι, έναν από τούς εξέχοντες άρχηγούς του Σιωνιστικού κινήματος. Έναν χρόνο άργότερα, είναι ή σειρά του Άβιγκν-τότ Ζάκομπσον, εκπροσώπου της σιωνιστικής οργάνωσης καί Διευθυντή της Τράπεζας ΑΓΓΛΟ-ΛΕΒΟΝΤΙΝ της Κωνσταντινούπολης (ή όποία συνεταιριζόταν μέ τήν Τράπεζα ΑΓΓΛΟ - ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΗ, τήν σημερινή ΛΕΟΥΜΙ ΛΕΪΣΡΑΕΛ).

Έν τω μεταξύ, πολλά μέλη της Λέσχης αυτής παύουν νά συμφωνούν μέ τήν ιδεολογική γραμμή της «ΛΑ ΝΑΣΙΟΝ», καί άφοϋ έγκαταλείπουν τήν Λέσχη τους, Ιδρύουν τήν «ΝΟΥΕΒΟ ΚΛΟΥΜΠ» (Νέα Λέσχη), ή όποία μέ τήν σειρά της έκδίδει τήν έφημερίδα «ΛΑ ΤΡΙΜΠΟΥ-

Ο τίτλος της έφημερίδος «Λά Σολινταριτά», όργανο της Σοσιαλιστικής Συνομοσπονδίας. Θεσ/νίκη, 1912.

άντιπροσωπεύουν άλλες σιωνιστικές τάσεις είναι:

— «ΠΡΟ-ΙΣΡΑΕΛ», πού κυκλοφορεί άρχικά σέ δύο γλώσσες (έβραιο-ισπανικά καί γαλλικά) καί άργότερα μόνο στα γαλλικά. Συντάκτης της είναι ο Άβραάμ ΡΕΚΑΝΑΤΙ, Πρόεδρος της Όργάνωσης ΜΙΖΡΑΧΙ, καί των Ρεβιζιονιστών Σιωνιστών στην Θεσσαλονίκη.

— «ΑΣΑΧΑΡ», δελτίο σέ έβραϊκή γλώσσα, πού έκδίδεται παράλληλα μέ τό «ΠΡΟ-ΙΣΡΑΕΛ» από τούς ΤΣΕΪΡ ΜΙΖΡΑΧΙ.

— «ΛΑ ΝΑΣΙΟΝ», όργανο της Ίσραηλτικής νεολαίας, πού έκδίδεται από τήν Όργάνωση νεολαίας ΜΠΕΝΕ ΜΙΖΡΑΧΙ, ΜΠΡΙΤ ΤΡΟΥΜΠΕΛΝΤΟΡ. Συντάκτης είναι ο Σολομών ΡΟΥΜΠΕΝ.

— «ΤΟΡΑ ΒΑΑΒΟΝΤΑ», όργανο της Ένωσης μιζραχιστών νέων.

— «ΑΜΕΝΟΡΑ», έτήσια έκδοση της ρεβιζιονιστικής σιωνιστικής νεολαίας, υπό τήν σύνταξη του Σολομών ΚΟΕΝ.

— Επίσης, κυκλοφορούν στην Θεσσαλονίκη καί άλλες έτήσιες έκδόσεις όπως οι «ΕΛ ΜΑΚΑΜΠΕΟ», «ΕΛ ΝΤΖΙΝΤΙΟ», «ΙΣΡΑΕΛ», κ.λ.π.

Άς σημειωθεί έδώ ότι σ' αυτές

τίς έκδόσεις δημοσιεύονται πολλά ιστορικά καί φιλολογικά άρθρα, καθώς καί ποιήματα τόσο στα έβραϊκά, όσο καί στα έβραιο-ισπανικά. Μεταξύ των συγγραφέων τους αναφέρουμε τούς: Καθηγητή Μερκάντο ΚΟΒΟ, Καθηγητή Μπαρούχ Μπέν ΓΙΑΑΚΟΒ, Μιχαέλ ΜΟΛΧΟ, τόν ποιητή Ραφαέλ ΧΑΜΠΙΜΠ, καί τόν μυθιστοριογράφο Σολομών ΡΟΥΜΠΕΝ.

Ο Έβραϊκός τύπος σέ γαλλική γλώσσα

Οι έφημερίδες σέ γαλλική γλώσσα πού κυκλοφορούν στην Θεσσαλονίκη γιά πολλές δεκαετίες άρκετά πρίν τόν Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, είναι πολυάριθμες.

— Στην άρχή του αιώνα μας ο Σάμ ΛΕΒΙ έκδίδει τήν «ΛΕ ΖΟΥΡΝΑΛ ΝΤΕ ΣΑΛΟΝΙΚ» (Ή έφημερίδα της Θεσσαλονίκης).

— Τό 1909, κυκλοφορεί ή άπογευματινή έφημερίδα «Λ'ΕΝΤΕΠΑΝΤΑΝ» (Ο Άνεξάρτητος), της όποιας ιδιοκτήτες είναι ο Άβραάμ ΜΑΤΑΡΑΣΣΟ καί ο Λαζάρ ΝΕΦΟΥΣΣΙ. Λίγο άργότερα ένώνονται μ' αυτούς, ο Μεντές ΜΠΕΣΣΑΝΤΣΙ καί ο Έλί ΑΤΤΑΣ. Τά άρθρα του ΜΠΕΣΣΑΝ-

Λίγο καιρό πριν από την κατάκτηση της Θεσσαλονίκης από τα γερμανικά στρατεύματα (9 'Απριλίου 1941), ή «ΜΕΣΣΑΤΖΕΡΟ» παύει να κυκλοφορεί. 'Η έφημερίδα αυτή είναι ή τελευταία δημοσιευμένη στα έβραιο-ισπανικά και μέ χαρακτηρισ RASHI, και μέ την έξαφάνισή της ό έβραϊκός τύπος της 'Ανατολής δέχεται ένα ισχυρό χτύπημα. 'Ο συντάκτης της 'Ελί ΒΕΪΣΣΙ υπήρξε κι αυτός ένας από τούς δηήρους τών ναζιστικών στρατοπέδων.

'Υπήρξαν κι άλλες έφημερίδες πού κυκλοφόρησαν στην Θεσσαλονίκη, ή παρουσία τους όμως ήταν έφήμερη. Μεταξύ αυτών αναφέρουμε: «ΕΛ ΤΕΛΕΓΡΑΦΟ» ('Ο Τηλέγραφος), «ΛΑ ΝΑΣΙΟΝ» (Τό 'Εθνος), «ΕΛ ΠΟΠΟΥΛΑΡ» ('Ο Λαϊκός), «ΛΑ ΤΡΙΜΠΟΥΝΑ ΤΖΟΥΔΙΑ» (Τό 'Εβραϊκό Βήμα), «ΛΑ ΜΠΟΖ ΝΤΕΛ ΠΟΥΕΒΛΟ» ('Η Φωνή τού Λαού), κ.ά.

'Ο Σιωνιστικός Τύπος

Στήν Θεσσαλονίκη, δέν υπήρξε έπίσημη ήμερήσια σιωνιστική έφημερίδα. Παρ' όλα αυτά όμως, έκδίδονται πολλά περιοδικά. 'Αναφέρουμε μερικά απ' αυτά, μέ χρονολογική σειρά.

Τό πρώτο σιωνιστικό περιοδικό ήταν τό εβδομαδιαίο «ΛΑ ΕΣΠΕΡΑΝΣΑ» ('Η 'Ελπίδα), πού πρωτοκυκλοφόρησε τόν 'Ιούλιο ή Αύγουστο τού 1915 μέ πρωτοβουλία τών Συνδέσμων ΜΠΕΝΕ ΣΙΩΝ, ΝΟΡΝΤΑΟΥ, ΜΑΚΑΜΠΙ και ΚΑΝΤΙΜΑ. Μέλη της συντακτικής του έπιτροπής είναι οί διευθυντές τών συνδέσμων αυτών, Ζοζέφ ΟΥΖΙΕΛ, 'Ισαάκ ΑΛΒΟ, 'Αβραάμ ΡΕΚΑΝΑΤΙ, 'Ελί ΒΕΪΣΣΙ, Νταβίντ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ, Μεντές ΜΠΕΣΣΑΝΤΣΙ, και 'Ααρών ΠΑΡΝΤΟ.

Μετά την πυρκαϊά τού 1917, ή κυκλοφορία του σταμάτησε, και έπανεκδόθηκε ανανεωμένο τόν Νοέμβριο τού 1918. Μέ την δημιουργία της Σιωνιστικής 'Ομοσπονδίας, γίνεται τό έπίσημο όργανό της. Μετά την άναχώρηση τού Ζοζέφ ΟΥΖΙΕΛ γιά τό 'Ερετς — 'Ισραέλ, ή έκδοσή του σταματά όριστικά.

Τό 1917, μετά την Ρωσική 'Επανάσταση, μία ομάδα σιωνιστών κρίνει την «ΕΣΠΕΡΑΝΣΑ» σάν ιδιαίτερα μετριοπαθή έφημερίδα, και βρίσκει ότι έφθασε ό κατάλληλος καιρός γιά νά δείξη περισσότερο δυναμισμό και μαχητικό πνεύμα άπέναντι στους σοσιαλ-κομμουνιστές και κυρίως άπέναντι τού άρχηγού τους 'Αβραάμ ΜΠΕΝΑΡΟΓΙΑ. Μεταξύ τών νέων αυτών, βρίσκουμε τόν 'Ελί ΦΡΑΝΣΕΣ, τόν 'Ισαάκ ΑΝΤΖΕΛ, τόν Ζοζέφ ΑΝΤΖΕΛ, τόν Σολομών ΑΓΚΑΡΓΚΟΥΪΡ, τόν 'Ισαάκ ΑΛΒΟ, τόν 'Ισαάκ ΦΛΩΡΕΝΤΙΝ, τόν Ζάκ ΜΠΕΖΑ και τόν Χαΐμ ΛΕΒΙ. Έκδίδουν λοιπόν την «ΛΑ ΡΕΝΑΣΕΝΣΙΑ ΤΖΟΥΔΙΑ» ('Η 'Ιουδαϊκή 'Αναγέννηση) σέ δύο γλώσσες: έβραιο-ισπανικά και γαλλικά.

Οί τάσεις γενικά της έφημερίδας είναι σιωνιστικές και άντιπροσωπεύουν τόν Χαΐμ ΒΑΪΖΜΑΝ, Πρόεδρο της Παγκόσμιας Σιωνιστικής 'Οργάνωσης. 'Η κυκλοφορία της σταματά τό 1921, αλλά έπανεκδίδεται ανανεωμένη τό 1926 σάν όργανο της Σιωνιστικής 'Ομοσπονδίας. 'Από τίς 18 Μαρτίου 1932, συμπεριλαμβάνει και μία ρουμπρίκα σέ ελληνική γλώσσα. Τό 1936, λόγω τών περιορισμών πού επέβαλλε ή δικτατορία τού στρατηγού Μεταξά, ή έκδοσή της σταματά.

Διάφορες άλλες έφημερίδες πού

'Η «'Αβάντι», έφημερίδα τού Κομμουνιστικού 'Εργατικού Κόμματος. Θεσ/νίκη, 1922.

ΝΑ ΛΙΜΠΕΡΑ» (Τό 'Ελεύθερο Βήμα). Συντάκτης της είναι ό Δαυίδ ΜΑΤΑΛΩΝ, έκλεγμένος περισσότερες από μία φορές στό ελληνικό Κοινοβούλιο. Μεταξύ τών συνεργατών του ξαναβρίσκουμε τούς Δαυίδ Φλωρεντίν και Ζοζέφ Ουζιέλ. Σ' αυτό τό έντυπο βρίσκει κανείς πολλά άρθρα πάνω στό Σιωνισμό, καθώς και μελέτες ήγετικών στελεχών τού Σιωνισμού, μεταξύ τών οποίων και τού Μάξ Νορντάου.

Στίς 2 'Οκτωβρίου 1917, δύο μήνες μετά την μεγάλη πυρκαϊά πού κατέστρεψε ένα μεγάλο μέρος της πόλης, και ένω τά γαλλικά και βρετανικά στρατεύματα βρίσκονταν ακόμα στην Θεσσαλονίκη, δύο πολύ γνωστοί δημοσιογράφοι, ό Μεν-

τές ΜΠΕΣΣΑΝΤΣΙ και ό 'Ελί ΒΕΪΣΣΙ, έκδίδουν την ήμερήσια έφημερίδα «ΕΛ ΠΟΥΕΜΠΛΟ» ('Ο Λαός). 'Ο Μπεσσαντσί, ό όποιος γνωρίζει πολλές ξένες γλώσσες, είναι ένας ένθερμος Σιωνιστής και μία προσωπικότητα, της οποίας ή ήθική είναι άναγνωρισμένη από όλους. Τό θάρρος του δέν έχει όρια και οί έκστρατείες πού έκανε γιά νά άναγνωρισθούν τά πολιτικά δικαιώματα τών 'Εβραίων είναι πάρα πολλές. Δημοσιεύει πολλά άρθρα μέ τά όποια έπιτίθεται στους άντισημίτες της χώρας του, αλλά και τού έξωτερικού. Δέν δίνει καμμία σημασία στίς οικονομικές του δυσχέρειες, ούτε υπολογίζει καθόλου την προσωπική του ασφάλεια. 'Η κύρια φροντίδα